

**แรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองของชาวนา
บริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา**

**Motivations for Rice Farmers to Cultivate Indigenous Rice in SathingPhra
Peninsula, Songkhla Province**

**สุชานาท โพธิกุล
Suchanat Potikul**

**วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาการเกษตร
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์**

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of
Master of Science in Agricultural Development
Prince of Songkla University**

2561

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

แรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองของชาวนา
บริเวณคาบสมุทรมุทงพระ จังหวัตสงขลา

**Motivations for Rice Farmers to Cultivate Indigenous Rice in SathingPhra
Peninsula, Songkhla Province**

สุชานาถ โปธิกุล

Suchanat Potikul

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา

วิทยาศาสตร์มหาบัณเฑิต สาขาวิชาพัฒนาการเกษตร

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of

Master of Science in Agricultural Development

Prince of Songkla University

2561

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์ แรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองของชาวนาบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ
จังหวัดสงขลา

ผู้เขียน นางสาวสุชานาถ โปธิกุล

สาขาวิชา พัฒนาการเกษตร

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

คณะกรรมการสอบ

.....
(ดร.พิไลวรรณ ประพฤติ)

.....ประธานกรรมการ
(ดร.ปुरुวิชญ์ พิทยาภินันท์)

.....กรรมการ
(ดร.พิไลวรรณ ประพฤติ)

.....กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.บัญชา สมบูรณ์สุข)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีดถ พรหมมี)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาการเกษตร

.....
(ศาสตราจารย์ ดร.ดำรงศักดิ์ ฟ้ารุ่งแสง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้มาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณบุคคลที่มีส่วนช่วยเหลือแล้ว

ลงชื่อ

(ดร.พิไลวรรณ ประพฤติ)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ลงชื่อ.....

(นางสาวสุชานาถ โพธิกุล)

นักศึกษา

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อน และ
ไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ.....

(นางสาวสุชานาถ โพธิกุล)

นักศึกษา

ชื่อวิทยานิพนธ์	แรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองของชาวนาบริเวณคาบสมุทร สติงพระ จังหวัดสงขลา
ผู้เขียน	นางสาวสุชานาด โปธิกุล
สาขาวิชา	พัฒนาการเกษตร
ปีการศึกษา	2560

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพสังคมและเศรษฐกิจของชาวนาที่ทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองบริเวณคาบสมุทรสติงพระ จังหวัดสงขลา 2) เพื่อศึกษาความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับการทำนาและรูปแบบการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองของชาวนา และ 3) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองของชาวนาบริเวณคาบสมุทรสติงพระ จังหวัดสงขลา เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างกับกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร 380 ครัวเรือน ทำการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ โดยการคัดเลือกตัวแปรอิสระเข้าสู่สมการทีละตัว (Stepwise Multiple Regression Analysis) เพื่อหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง ผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนชาวนาส่วนใหญ่อายุเฉลี่ย 59.2 ปี มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนที่ช่วยทำนาเฉลี่ย 2 คนต่อครัวเรือน พื้นที่ถือครองเฉลี่ยครัวเรือนละ 6.7 ไร่ ชาวนามีรายได้รวมของครัวเรือนเฉลี่ย 13,730.6 บาทต่อเดือน ข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่ชาวนาปลูก คือ เนิ้งพัทลุง สังข์หยด สังข์หยดพัทลุง หอมนิล และเล็บนกปัตตานี คิดเป็นร้อยละ 67.5, 25.0, 5.5, 1.1 และ 0.8 ตามลำดับ เหตุผลที่ชาวนาเลือกปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมือง คือ รสชาติดี ผลผลิตสูง ทนต่อความแปรปรวนสภาพภูมิอากาศ ลำต้นสูงทำให้ทนน้ำท่วม คอรวงยาว เก็บเกี่ยวได้ง่าย โรค - ศัตรูข้าวรบกวนน้อย และแตกกอมาก ตามลำดับ การวิเคราะห์ระดับของแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง พบว่าชาวนามีแรงจูงใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.85$) โดยปัจจัยด้านระบบนิเวศ เป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง ผลการทดสอบความแตกต่างของระดับแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง พบว่า อำเภอในพื้นที่คาบสมุทรสติงพระทั้ง 4 อำเภอมีระดับแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่แตกต่างกันยกเว้นอำเภอกระแสสินธุ์และอำเภอรโนดที่มีระดับแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่เหมือนกัน ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองของชาวนา พบว่า ตัวแปรอิสระหรือตัวพยากรณ์ทั้ง 5 ตัวแปร มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองของชาวนา บริเวณคาบสมุทรสติงพระ จังหวัดสงขลาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ขึ้นไป ได้แก่ อายุ รายได้จากอาชีพหลักของครัวเรือน

จำนวนหนี้สินของครัวเรือน พื้นที่ทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง และระยะเวลาปลูก ผลการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงแรงจูงใจที่สำคัญที่ทำให้ชาวนายังคงทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง นอกจากนี้จะเป็นการอนุรักษ์ระบบการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองแล้วยังเป็นการอนุรักษ์สายพันธุ์ข้าวพื้นเมืองไว้ในท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไปอย่างยั่งยืน

Thesis Title	Motivations for Rice Farmers to Cultivate Indigenous Rice in SathingPhra Peninsula, Songkhla Province
Author	Miss Suchanat Potikul
Major Program	Agricultural Development
Academic Year	2017

ABSTRACT

The objectives of this research were three-fold: (1) to study the social and economic condition of the farmer who were farming indigenous rice at SathingPhra Peninsula; (2) to study local knowledge related farming indigenous rice pattern; and (3) to analysis factors affecting towards incentive of farming indigenous rice by farmer living SathingPhra Peninsula, Songkhla. Data were collected by structural interviews with 380 farmer households and analyzed by multiple-regression using stepwise multiplex regression analysis in order to find factors affecting towards incentive of farming indigenous rice. The study revealed that the average age of farm households was 59.2 years, the average household size was 6.7 acres and farmers had a total household income of 13,730.6 baht per month. The farmed indigenous rice was Chiang Phatthalung, Sungyod, Sungyod Phatthalung, Black Fragrant and Leb Nok Pattani which were 67.5, 25.0, 5.5, 1.1 and 0.8 percent, respectively. The reasons that farmer chose to farm indigenous rice were good taste, high yield, tolerance to climate variability and flooding, easy to harvest, minimal diseases and pests, respectively. The analysis level of incentive of farming indigenous rice was found that the level of motivation was high ($\bar{X} = 3.85$) by ecological factors which was important for decision to farm indigenous rice. The difference in motivation level of indigenous rice cultivars was found that the level of 4 districts in SathingPhra Peninsula was different incentive except Krasaesin which was as the same as Ranode district. The result of analyzing in affecting factors towards farming indigenous rice was found that 5 independent variance or 5 variable predictors had influence to indigenous rice cultivars at SathingPhra Peninsula, Songkla which was statistically significant at the level of 0.01 and above. For example, the age of main occupation of the household, household debt, rice field and planting time. The results of this study demonstrated the significant incentives for farmers to continue cultivate

indigenous rice. This can be used as a guideline to promote rice farming. In addition to preserving the indigenous rice farming system, it also preserved indigenous rice varieties to remain sustainable.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้โดยความอนุเคราะห์อย่างดีจากอาจารย์ ดร.ไพไลวรรณ ประพฤติ อาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งเป็นผู้ที่คอยสนับสนุน ผลักดันให้เกิดประเด็นศึกษาแรงจูงใจในการ ทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง บริเวณคาบสมุทรมหานคร จังหวัดสงขลา ให้ความรู้ คำแนะนำ คอยตัดเตือน เป็นที่ปรึกษาทั้งด้านวิชาการ และช่วยเพิ่มทัศนคติในทางบวก ขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.บัญชา สมบูรณ์สุข ดร.ปรีวิชญ์ พิทยาภินันท์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรัดถ พรหมมี ที่กรุณา สละเวลาอันมีค่าในการมาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ตลอดจนตรวจแก้ไขเล่มวิทยานิพนธ์ ให้คำแนะนำ และข้อคิดที่ดีแก่ผู้วิจัย

ขอขอบคุณผู้ใหญ่บ้าน 30 ตำบลทั้ง 4 อำเภอในพื้นที่คาบสมุทรมหานคร ที่คอยอำนวยความสะดวก ในการลงพื้นที่เก็บแบบสัมภาษณ์ ตลอดจนครัวเรือนชาวนาในอำเภอสิงหนคร อำเภอสิงหนคร อำเภอกระแสดินธุ์ และอำเภอระโนด ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์ เป็นอย่างดี

ขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่ได้กรุณามอบทุนผลการเรียน ดีเด่นเข้าศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาและขอขอบคุณการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงาน วิจัยจากกองทุนวิจัยคณะกรรมการชาต และบัณฑิตวิทยาลัย ขอขอบคุณคุณสุดาราศาสตร์ คัลยาณฉัตร คุณกชพร เจริญสุข และคุณนงลักษณ์ พิกุลทอง บุคลากรฝ่ายสนับสนุน ภาควิชาพัฒนาการเกษตร ที่คอยอำนวยความสะดวกด้านงานเอกสารต่าง ๆ ขอขอบคุณพี่ ๆ นักศึกษาระดับปริญญาโท ที่ช่วยเก็บ ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ และพร้อมให้ความช่วยเหลือด้านอื่น ๆ อยู่เสมอ

สุดท้ายนี้กราบขอบพระคุณบิดาและมารดาที่ให้การเลี้ยงดู อบรมสั่งสอนให้มีความเพียร ความอดทนฝ่าฟันปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ และมีกำลังใจต่อสู้กับปัญหา และให้การสนับสนุน ด้านค่าใช้จ่ายในการศึกษาเล่าเรียน ซึ่งกำลังใจทั้งหมดล้วนผลักดันให้ผู้วิจัยสำเร็จการศึกษาในวันนี้ ประโยชน์อันใดที่เกิดขึ้นจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณงามความดีให้แก่บิดามารดา ครูบาอาจารย์ และกัลยาณมิตรทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้แก่ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	5
ABSTRACT.....	7
กิตติกรรมประกาศ.....	9
สารบัญ.....	10
รายการตาราง.....	13
รายการภาพประกอบ.....	15
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
1.3 ขอบเขตการวิจัย.....	3
1.3.1 ขอบเขตด้านประชากรและพื้นที่.....	3
1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา.....	3
1.3.3 ขอบเขตด้านเวลา.....	3
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย.....	4
1.5 นิยามศัพท์.....	4
บทที่ 2 การตรวจสอบเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
2.1 แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับองค์ความรู้ข่าวพันธุ์พื้นเมือง.....	6
2.1.2 แนวคิดและทฤษฎีแรงจูงใจ.....	13
2.1.3 แนวคิดและทฤษฎีการตัดสินใจ.....	19
2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	22
2.3 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	28
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	29
3.1 พื้นที่ทำการศึกษาวิจัย.....	29
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	36

3.3	วิธีการดำเนินงานวิจัย.....	38
3.3.1	วิธีการศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของชาวนาที่ทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง บริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา	38
3.3.2	วิธีการศึกษาความรู้ท้องถิ่น และรูปแบบการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง บริเวณ คาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา.....	39
3.3.3	วิธีการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองของ ชาวนาบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา.....	40
3.4	สรุปประเด็นศึกษาและวิธีการวิจัย	44
บทที่ 4	ผลการวิจัยและอภิปรายผล.....	45
4.1	ผลการศึกษาสภาพสังคมและเศรษฐกิจของชาวนาที่ทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง.....	45
4.1.1	ข้อมูลทั่วไปของชาวนาผู้ปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมือง.....	45
4.1.2	ข้อมูลทางสังคมและเศรษฐกิจของชาวนา	47
4.2	ผลการศึกษาความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับการทำนาและรูปแบบของการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง.....	54
4.3	ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง.....	69
4.4	ผลการศึกษาการตัดสินใจและปัญหาในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง	78
บทที่ 5	สรุปผลและข้อเสนอแนะ	84
5.1	สรุปผลการวิจัย	84
5.1.1	สภาพสังคมและเศรษฐกิจของชาวนาที่ทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง	84
5.1.2	ศึกษาความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับการทำนาและรูปแบบของการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง	85
5.1.3	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง.....	86
5.2	ข้อเสนอแนะ	87
5.2.1	ข้อเสนอแนะต่อชาวนา.....	87
5.2.2	ข้อเสนอแนะต่อภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	88
บรรณานุกรม.....		90
ภาคผนวก ก	ผลการประเมินความเที่ยงตรงของเนื้อหาแบบสัมภาษณ์.....	96
ภาคผนวก ข	แบบสัมภาษณ์ครัวเรือนชาวนา.....	99
ภาคผนวก ค	ค่าความเชื่อมั่นของข้อคำถาม	107

ภาคผนวก ง ผลการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อแรงจูงใจในการทำงาน ข่าวพันธุ์พื้นเมือง.....	109
ภาคผนวก จ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ.....	114
ภาคผนวก ฉ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ.....	118

รายการตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ตัวอย่างพันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่นิยมปลูกในภาคใต้	9
ตารางที่ 2 การใช้ประโยชน์พื้นที่ด้านการเกษตร	35
ตารางที่ 3 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา.....	37
ตารางที่ 4 วิธีการศึกษาแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองตามวัตถุประสงค์.....	44
ตารางที่ 5 ข้อมูลทั่วไปของครัวเรือนชาวนา.....	46
ตารางที่ 6 จำนวนสมาชิกที่อาศัยในครัวเรือนและจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ช่วยทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา.....	48
ตารางที่ 7 ข้อมูลทางสังคมและเศรษฐกิจของชาวนา.....	49
ตารางที่ 8 การถือครองที่ดิน เอกสารสิทธิ์ ลักษณะกายภาพในการทำนา และเครื่องจักรกลที่ใช้ในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง.....	56
ตารางที่ 9 วัตถุประสงค์ในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง พันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่ใช้ในการทำนา เหตุผลที่เลือกปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมือง และแหล่งพันธุ์ข้าวที่ใช้ปลูก	59
ตารางที่ 10 ผลผลิตและการกระจายผลผลิตจากการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง ปีเพาะปลูก 2559/60 ..	61
ตารางที่ 11 กระบวนการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา.....	66
ตารางที่ 12 ต้นทุนการผลิตและราคาข้าวในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองบริเวณคาบสมุทร สทิงพระ จังหวัดสงขลา	68
ตารางที่ 13 ระดับแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง จำแนกตามปัจจัยด้านต่าง ๆ	71
ตารางที่ 14 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของระดับแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองจำแนกตามอำเภอ ด้วยการวิเคราะห์ ONE-WAY ANOVA	73
ตารางที่ 15 เปรียบเทียบความแตกต่างของระดับแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองจำแนกตามอำเภอเป็นรายคู่ ด้วยวิธี LSD	74
ตารางที่ 16 แสดงค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย	75
ตารางที่ 17 ข้อมูลการตัดสินใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองของชาวนาบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ	79
ตารางที่ 18 ปัญหาในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองของชาวนาบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ	82

ตารางที่ 19 สมการพยากรณ์ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองของ
ชาวนาบริเวณคาบสมุทรสหิงพระ.....87

รายการภาพประกอบ

	หน้า
ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย	28
ภาพที่ 2 สภาพภูมิศาสตร์บริเวณคาบสมุทรสทิงพระ	30
ภาพที่ 3 ขอบเขตบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ	30
ภาพที่ 4 ขอบเขตอำเภอสิงหนคร	31
ภาพที่ 5 ขอบเขตอำเภอสทิงพระ	32
ภาพที่ 6 ขอบเขตอำเภอกระแสสินธุ์	33
ภาพที่ 7 ขอบเขตอำเภอระโนด	34

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

ข้าวเป็นธัญพืชที่ประชากรเกือบทั่วโลกบริโภคเป็นอาหารหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศในทวีปเอเชียสามารถผลิตข้าวได้ประมาณร้อยละ 90 ของผลผลิตทั้งหมดของโลก โดยวัตถุประสงค์หลักในการผลิตข้าวของหลายประเทศในทวีปเอเชีย เน้นผลิตเพื่อการบริโภคภายในประเทศ และหากมีส่วนเกินจึงทำการส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ (กรมการข้าว, 2557) ข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2558) รายงานว่า ในปีพ.ศ. 2556 - 2557 ทั่วโลกมีพื้นที่เก็บเกี่ยวข้าว 1,004.63 ล้านไร่ ผลผลิตข้าวสาร 476.37 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปีพ.ศ. 2555 ร้อยละ 2.04 โดยประเทศที่มีผลผลิตเพิ่มขึ้น เช่น บังคลาเทศ บราซิล พม่า กัมพูชา อียิปต์ อินเดีย ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ปากีสถาน ฟิลิปปินส์ เวียดนาม และไทย

ไทยเป็นประเทศที่มีกำลังการผลิตข้าวที่สูง ชาวนาไทยมีการสั่งสมประสบการณ์ความรู้ และภูมิปัญญาในการทำนาข้าวมาจากบรรพบุรุษ ทำให้มีศักยภาพในการผลิตข้าวหลากหลายสายพันธุ์ ทั้งนี้พื้นที่ประเทศไทยมีความเหมาะสมในหลายด้านที่เป็นปัจจัยเอื้ออำนวยให้ประเทศไทยมีความสามารถในการผลิตทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ สามารถที่จะแข่งขันในด้านการส่งออกกับประเทศต่าง ๆ ได้ ประเทศไทยมีชาวนา 3.7 ล้านครัวเรือน จากครัวเรือนของเกษตรกรทั้งหมดในประเทศ 5.6 ล้านครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 66 ของครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด มีเนื้อที่เพาะปลูกข้าว 56.30 ล้านไร่ ผลผลิตปีละประมาณ 23.32 ล้านตันข้าวเปลือก (กรมการข้าว, 2559) มูลค่าการส่งออก 275,198 ล้านบาท (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2559)

ภาคใต้ของประเทศไทยเป็นภูมิภาคที่มีผลผลิตและคุณภาพของข้าวอยู่ในเกณฑ์ที่ดี โดยสามารถผลิตข้าวได้ประมาณปีละ 0.9 - 1.2 ล้านตันข้าวเปลือก คิดเป็นร้อยละ 80 ของผลผลิตข้าวทั้งประเทศ และคิดเป็นร้อยละ 5.7 ของพื้นที่ปลูกทั้งประเทศ มีพื้นที่ปลูกข้าว 0.98 ล้านไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2559) พื้นที่ปลูกข้าวกระจายทั่วทุกจังหวัดในภาคใต้ ทั้งปลูกเป็นอาชีพหลักและเป็นอาชีพเสริม ซึ่งจังหวัดสงขลามีพื้นที่ปลูกข้าวมากเป็นอันดับ 2 ของภาคใต้ ต่อมล่าง (สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขต 8, 2559) โดยเฉพาะบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีสภาพภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศที่เหมาะสมสำหรับการปลูกข้าว ทำให้เป็นพื้นที่ที่มีกำลังการผลิตมากที่สุดของจังหวัดสงขลา คาบสมุทรสทิงพระประกอบไปด้วย 4 อำเภอ คือ ระโนด กระแสสินธุ์ สทิงพระ และสิงหนคร มีพื้นที่เพาะปลูกข้าวรวม

161,762 ไร่ จากพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด 205,510 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 78.7 ของพื้นที่ และมีผลผลิตต่อพื้นที่เฉลี่ย 507.5 กิโลกรัมต่อไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2558) พันธุ์ข้าวที่นิยมปลูกในคาบสมุทรสหิงพระ ได้แก่ พันธุ์เล็บนกปัตตานี เจียงพัทลุง สังข์หยด กช9 กช7 กช15 สุพรรณบุรี 1 พลายงามปราจีนบุรี ปทุมธานี 1 และชัยนาท 1 เป็นต้น ชาวนาในพื้นที่ส่วนใหญ่เลือกที่จะปลูกข้าวพันธุ์ส่งเสริม ทำการผลิตข้าวเชิงพาณิชย์เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากให้ผลผลิตข้าวในปริมาณที่มากกว่าข้าวพันธุ์พื้นเมือง ใช้ระยะเวลาในการปลูกน้อย ชาวนาจึงมีแนวโน้มในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองลดน้อยลง โดยเปลี่ยนไปปลูกข้าวพันธุ์รับรองพันธุ์ใหม่ ๆ มากขึ้น (ประพุดิ และคณะ, 2559) นอกจากนี้ยังมีเหตุผลอื่น ๆ ที่ทำให้ชาวนาปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมืองลดลง เช่น ภาครัฐมีการส่งเสริมปลูกข้าวพันธุ์ใหม่ ๆ การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม การปรับเปลี่ยนการผลิตเพื่อการค้ามากขึ้น (ประพุดิ และคณะ, 2559) อย่างไรก็ตามยังคงมีชาวนาในหลายพื้นที่ของคาบสมุทรสหิงพระตัดสินใจที่จะปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมืองด้วยเหตุผลหลายประการ เนื่องจากข้าวพันธุ์พื้นเมืองเป็นพันธุ์ข้าวที่ชาวนาได้รักษาพันธุ์สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน การเล็งเห็นถึงความสำคัญในด้านต่าง ๆ และตระหนักในคุณประโยชน์ที่หลากหลายโดยข้าวพันธุ์พื้นเมืองบางสายพันธุ์มีคุณค่าทางโภชนาการสูงกว่าข้าวพันธุ์ส่งเสริม (ดวงพร, 2559) ซึ่งถือได้ว่าข้าวพันธุ์พื้นเมืองเป็นมรดกของแผ่นดิน เป็นภูมิปัญญาความรู้ที่อยู่เคียงคู่กับชาวนามาตั้งแต่ในอดีต ยิ่งไปกว่านั้นข้าวพันธุ์พื้นเมืองถือได้ว่าเป็นแหล่งพันธุกรรมที่สำคัญในหลายด้าน ช่วยในการต้านทานต่อโรคพืช แมลงศัตรูพืชประจำถิ่น และสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม (จิรวัดน์, 2552) จึงทำให้บริเวณคาบสมุทรสหิงพระยังคงมีพื้นที่ปลูกข้าวพื้นเมืองมากถึงร้อยละ 42.5 ของพื้นที่ทั้งหมด (สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขต 8, 2548) ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าวิจัยจึงมุ่งเน้นความสำคัญของแรงจูงใจที่ทำให้ชาวนาในพื้นที่คาบสมุทรสหิงพระยังคงทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองอยู่ ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองและเป็นการอนุรักษ์พันธุกรรมข้าวพันธุ์พื้นเมืองไว้ให้ท้องถิ่นให้คงอยู่ได้อย่างเหมาะสมต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ทั่วไปเพื่อศึกษาแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองของชาวนาบริเวณคาบสมุทรสหิงพระ จังหวัดสงขลา โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะของการวิจัยดังนี้

- 1) เพื่อศึกษาสภาพสังคมและเศรษฐกิจของชาวนาที่ทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองบริเวณคาบสมุทรสหิงพระ จังหวัดสงขลา
- 2) เพื่อศึกษาความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับการทำนาและรูปแบบการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองบริเวณคาบสมุทรสหิงพระ จังหวัดสงขลา

3) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการทำงานชั่วคราวพื้นที่เมืองของชาวนาบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา

1.3 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาแรงจูงใจในการทำงานชั่วคราวพื้นที่เมืองของชาวนาบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

1.3.1 ขอบเขตด้านประชากรและพื้นที่

พื้นที่ศึกษาในครั้งนี้คือ พื้นที่บริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ได้แก่ อำเภอระโนด อำเภอกะแสสินธุ์ อำเภอสทิงพระ และอำเภอสิงหนคร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้คือ ชาวนาที่จดทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในพื้นที่เมืองกับสำนักงานเกษตรอำเภอระโนด อำเภอกะแสสินธุ์ อำเภอสทิงพระ และอำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา จำนวนทั้งสิ้น 380 ครัวเรือน

1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้มุ่งเน้นประเด็นของการศึกษา 3 ประเด็น ดังนี้

1) ศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของชาวนาผู้ปลูกข้าวในพื้นที่เมืองบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา

2) ศึกษาความรู้ที่องถิ่นเกี่ยวกับการทำนาและรูปแบบของการทำนาชั่วคราวพื้นที่เมืองบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ประกอบไปด้วยเนื้อหา ข้อมูลทั่วไปในการทำนาชั่วคราวพื้นที่เมือง ความรู้ที่องถิ่นและรูปแบบในการทำนาชั่วคราวพื้นที่เมือง ได้แก่ พื้นที่ถือครองในการทำนาชั่วคราวพื้นที่เมือง วัตถุประสงค์ในการทำนาชั่วคราวพื้นที่เมือง ปริมาณผลผลิตและการกระจายผลผลิตชั่วคราวพื้นที่เมือง

3) ศึกษาแรงจูงใจในการทำงานชั่วคราวพื้นที่เมือง ครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมด 6 ด้าน ได้แก่ ด้านความมุ่งมั่นและความรู้/ภูมิปัญญาที่องถิ่นชาวนา ด้านเศรษฐกิจและตลาด ด้านสังคม ด้านคุณลักษณะและคุณสมบัติของพื้นที่ชั่วคราว ด้านระบบนิเวศ และด้านการสนับสนุนของภาครัฐและองค์กร รวมทั้งทำการศึกษารูปแบบและวิธีการตัดสินใจทำนาชั่วคราวพื้นที่เมือง เพื่อสามารถหาแนวทางการส่งเสริมเพิ่มแรงจูงใจในการทำงานชั่วคราวพื้นที่เมืองได้อย่างเหมาะสมกับพื้นที่

1.3.3 ขอบเขตด้านเวลา

การศึกษาค้างนี้ ทำการศึกษาตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2560 ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2561 รวมระยะเวลา 1 ปี 5 เดือน

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา มีดังนี้

- 1) หน่วยงานของภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน สามารถนำข้อมูลทางสังคม เศรษฐกิจ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหรือส่งเสริมชาวนาได้สอดคล้องตามบริบทของพื้นที่
- 2) ชาวนาที่สนใจสามารถนำความรู้ท้องถิ่นและรูปแบบการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองเพื่อเป็นข้อมูลในการนำไปใช้ประโยชน์ในการคัดเลือกและปรับปรุงพันธุ์ข้าว รวมทั้งวิธีการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองของบริเวณคาบสมุทรสทิงพระไปใช้อย่างเหมาะสมในพื้นที่
- 3) ผู้ที่สนใจสามารถนำเอาข้อมูลที่ได้จากงานไปวิจัยไปใช้ทำการศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นที่สนใจหรือมีความสอดคล้อง และเชื่อมโยงกับงานวิจัยในครั้งนี้อื่นๆ หรือนำไปประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสม

1.5 นิยามศัพท์

- 1) ข้าวพันธุ์พื้นเมือง (Indigenous Rice) หมายถึง พันธุ์ข้าวหอมนิล เงี้ยวพัทลุง สังข์หยดสังข์หยดพัทลุง และเล็บนกปัตตานี ซึ่งเป็นข้าวสายพันธุ์ที่มีต้นกำเนิดเฉพาะท้องถิ่นที่มีการปลูกบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา โดยมีคุณลักษณะที่โดดเด่นในการปรับตัวให้สามารถอยู่รอดได้ในระบบนิเวศที่หลากหลาย อีกทั้งเป็นแหล่งพันธุกรรมที่สำคัญในด้านการต้านทานต่อแมลงศัตรูพืช โรคพืช และสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมได้สูง
- 2) คาบสมุทรสทิงพระ (SathingPhra Peninsula) หมายถึง พื้นที่ทางฝั่งตะวันออกของทะเลสาบสงขลาอยู่ระหว่างทะเลสาบสงขลากับอ่าวไทยครอบคลุมพื้นที่ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา คือ ระโนด กระแสสินธุ์ สทิงพระ และสิงหนคร
- 3) แรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง (Motivations to Cultivate Indigenous Rice) หมายถึง องค์กรประกอบต่าง ๆ ทั้งปัจจัยภายในและภายนอกที่ทำให้ชาวนายังคงมีการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองไว้ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไว้ทั้งหมด 6 ด้าน ประกอบด้วย
 - 1) ปัจจัยด้านความมุ่งมั่นและความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวนา
 - 2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและตลาด
 - 3) ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม
 - 4) ปัจจัยด้านคุณลักษณะและคุณสมบัติของข้าว
 - 5) ปัจจัยด้านระบบนิเวศ

6) ปัจจัยด้านการสนับสนุนของภาครัฐและองค์กร

4) ชาวนาผู้ปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมือง (Rice Farmers to Cultivate Indigenous Rice) หมายถึง ชาวนาบริเวณคาบสมุทรมหานคร จังหวัดสงขลา ที่จดทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมือง สายพันธุ์ต่าง ๆ ไว้กับสำนักงานเกษตรอำเภอ

บทที่ 2

การตรวจสอบเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองของชาวนาบริเวณคาบสมุทรมหานครจังหวัดสงขลา ได้ทำการตรวจสอบเอกสาร แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้พัฒนากรอบแนวคิดของการวิจัย ประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับองค์ความรู้ข้าวพันธุ์พื้นเมือง แนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจ และแนวคิดเกี่ยวกับการตัดสินใจ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับองค์ความรู้ข้าวพันธุ์พื้นเมือง

ข้าวเป็นพืชตระกูลหญ้า (Annual Grass) จัดอยู่ในวงศ์ Poaceae หรือ Gramineae เป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยว ในสกุล *Oryza* สามารถเจริญเติบโตได้ดีในเขตอบอุ่นและเขตร้อนแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มตามแหล่งกำเนิดของสายพันธุ์คือ กลุ่มออไรซา กลาเบอร์ริมา (*Oryza Glaberrima*) แหล่งกำเนิดในแอฟริกา แพร่กระจายบริเวณเขตร้อนของแอฟริกาตะวันตก กลุ่มข้าวป่า เช่น ออไรซา นิวารา (*Oryza Nivara*) ออไรซา สปอนทาเนีย (*Oryza Spontanea*) ออไรซา ออฟฟิซินาลิส (*Oryza Officinalis*) ออไรซา เพเรนนิส (*Oryza Perennis*) และกลุ่มออไรซา ซาไทวา (*Oryza Sativa*) แหล่งกำเนิดข้าวของทวีปเอเชียที่นิยมปลูกสามารถแบ่งออกเป็น 3 ชนิด (คัลลดา, 2557) ดังนี้

ชนิดที่ 1 ข้าวอินดิกา (*Indica*) หรือ ข้าวเจ้า เป็นข้าวที่มีลักษณะเมล็ดเรียวยาว ลำต้นสูงตั้งชื่อมาจากแหล่งค้นพบในประเทศอินเดีย เป็นข้าวที่นิยมปลูกในทวีปเอเชีย เขตมรสุม เช่น จีน ฟิลิปปินส์ เวียดนาม ไทย อินโดนีเซีย อินเดีย และศรีลังกา เป็นต้น

ชนิดที่ 2 ข้าวจาปอนิกา (*Japonica*) เป็นข้าวที่มีลักษณะเมล็ดป้อมกลมรูปปลูกในเขตอบอุ่นและหนาว เช่น จีน ญี่ปุ่น เกาหลี รัสเซีย ยุโรปตอนใต้ และอเมริกาใต้ เป็นต้น

ชนิดที่ 3 ข้าวจาวานิกา (*Javanica*) เป็นข้าวที่มีลักษณะเมล็ดป้อมใหญ่ เป็นข้าวสายพันธุ์ผสมระหว่างอินดิกาและจาปอนิกานิยมปลูกในอินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ ญี่ปุ่น และไต้หวัน เป็นต้น

ข้าวเอเชียแพร่เข้าไปใน แอฟริกา ยุโรป อเมริกาใต้ และอเมริกากลาง โดยการนำเมล็ดพันธุ์ข้าวจากเกาะมาดากัสการ์ในคริสต์ศตวรรษที่ 17 (มูลนิธิข้าวไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2555)

ประเทศไทยถือได้ว่าเป็นแหล่งกำเนิดสายพันธุ์และการแพร่กระจายของข้าวที่สำคัญ แต่ในปัจจุบันความหลากหลายของสายพันธุ์ข้าวได้ลดลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะสายพันธุ์ข้าวพื้นเมือง

เนื่องจากมีสาเหตุมาจากหลายปัจจัยไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ความนิยมของชาวนาใช้พันธุ์ข้าวส่งเสริมปลูกแทนข้าวพันธุ์พื้นเมือง ส่งผลให้ปัจจุบันเหลือข้าวพันธุ์พื้นเมืองจำนวนน้อยกว่าในอดีตและมีข้าวบางสายพันธุ์ได้สูญหายไป ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยได้ทำการเก็บรวบรวมและอนุรักษ์เชื้อพันธุ์ข้าวจากแหล่งต่าง ๆ ภายในประเทศมากกว่า 20,000 ตัวอย่างไว้ที่ศูนย์ปฏิบัติการเก็บเมล็ดเชื้อพันธุ์ข้าวแห่งชาติ (กรมการข้าว, 2556)

2.1.1.1 ข้าวพันธุ์พื้นเมือง

ประเทศไทยมีข้าวพันธุ์พื้นเมืองประมาณ 18,000 สายพันธุ์ โดยในภาคใต้เคยมีข้าวพันธุ์พื้นเมืองถึง 4,000 สายพันธุ์ คิดเป็นร้อยละ 22.22 ของสายพันธุ์ข้าวพันธุ์พื้นเมืองทั้งประเทศ (กรมวิชาการเกษตร, 2543) จากการปรับปรุงพันธุ์ข้าวโดยการศึกษาและการคัดเลือกพันธุ์ของสถาบันวิจัยข้าว กรมวิชาการเกษตร เพื่อให้ได้พันธุ์ใหม่ที่มีผลผลิตสูง คุณภาพเมล็ดได้มาตรฐาน ซึ่งเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค ด้านทานต่อโรคและแมลงศัตรูข้าว ตอบสนองต่อการใช้ปุ๋ยด้วยความเหมาะสมกับสภาพดินฟ้าอากาศในแต่ละท้องถิ่นและฤดูต่าง ๆ ของการปลูกข้าวในแต่ละรอบ ซึ่งจากการปรับปรุงพันธุ์ข้าวดังกล่าวทำให้ได้พันธุ์ข้าวเฉลิมพระเกียรติ 11 พันธุ์ และพันธุ์ข้าวที่ยังมีการผลิตเพื่อการขยายพันธุ์และส่งเสริมแก่เกษตรกร 41 พันธุ์ โดยเป็นพันธุ์ที่คัดเลือกจากพันธุ์พื้นเมืองจำนวน 21 พันธุ์ และพันธุ์ข้าวผสมจำนวน 20 พันธุ์ ข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่ทำการคัดสายพันธุ์เป็นข้าวที่มีความทนทานต่อสิ่งแวดล้อม ด้านทานต่อโรคและแมลงศัตรูข้าว (สงกรานต์, 2544) ทั้งนี้ การตั้งชื่อพันธุ์ข้าวพื้นเมือง ส่วนใหญ่จะตั้งตามสถานที่เก็บรวบรวม ตามลักษณะรูปพรรณสัณฐานที่พบ ชื่อจังหวัด ชื่อคน ชื่อดอกไม้ ชื่อสัตว์ สิ่งของ และชื่อที่บ่งบอกความหมาย จัดเป็นแหล่งฐานทางพันธุกรรมที่มีค่าในการปรับปรุงพันธุ์ข้าวให้ได้สายพันธุ์ที่ดี ความแตกต่างของข้าวในแต่ละสายพันธุ์ สามารถจำแนกตามเกณฑ์ที่สำคัญ 6 ลักษณะ (บงกช และภิรมณ์ญา, 2556) ดังนี้

1) จำแนกสายพันธุ์ข้าวตามนิเวศการปลูก

1) ข้าวไร่ หมายถึง ข้าวที่ปลูกในสภาพไร่พื้นที่ดอนไม่มีน้ำขังหรือปลูกบริเวณไหล่เขาลาดชันไม่มีคันนา ปลูกโดยอาศัยน้ำฝนในการเจริญเติบโต เช่น เจ้าฮ่อ ชิวแม่จันกุ่มเมืองหลวงอาร์ 258 และดอกพะยอม

2) ข้าวนาสวน หมายถึง ข้าวที่ปลูกในพื้นที่ลุ่มน้ำขังประมาณ 20 - 30 เซนติเมตร ระดับน้ำลึกไม่เกิน 80 เซนติเมตร เป็นข้าวที่ปลูกกันส่วนใหญ่ของประเทศและมีพื้นที่ปลูกมากที่สุด ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลาง ส่วนมากจะให้ผลผลิตต่อไร่สูงกว่าข้าวไร่ เช่น กข5 กข2 กข3 สุพรรณบุรี 1 ชัยนาท 1 เล็บนกปัตตานี และปทุมธานี 1

3) ข้าวทนน้ำลึก หมายถึง ข้าวที่ปลูกที่มีระดับน้ำลึกประมาณ 50 - 80 เซนติเมตร โดยต้นข้าวยังสามารถปรับตัวให้สามารถเจริญเติบโตได้ดี เช่น กข19 กข45 ปราจินบุรี 1 ปราจินบุรี 2 และกข17

4) ข้าวขึ้นน้ำหรือข้าวนาเมือง หมายถึง ข้าวที่ปลูกในพื้นที่ที่มีระดับน้ำลึกมากกว่า 80 เซนติเมตร โดยสามารถยืดปล้องให้ยอดข้าวโผล่พ้นน้ำได้ในขณะที่มีระดับน้ำขึ้นสูง เช่น เล็บมีอนาง 111 ตะเภาแก้ว 161 นางฉลอง กข17 และกข19

2) จำแนกสายพันธุ์ข้าวตามการตอบสนองต่อช่วงแสง

1) ข้าวไวต่อช่วงแสง (Photoperiod Sensitive Varieties) เป็นพันธุ์ข้าวที่มีความไวต่อแสงมาก ออกดอกในช่วงวันสั้น (น้อยกว่า 12 ชั่วโมง) ในประเทศไทยส่วนใหญ่ข้าวที่ไวต่อแสงจะเป็นข้าวพันธุ์พื้นเมืองให้ผลผลิตได้ปีละหนึ่งครั้ง หรือปลูกได้เฉพาะนาปี บางครั้งจึงเรียกว่า ข้าวนาปี เช่น พันธุ์พื้นเมืองทั่วไป และพันธุ์ กข5 กข6 กข8 กข13 กข15 กข19 และกข17

2) ข้าวไม่ไวต่อแสง (Photoperiod Insensitive Varieties) เป็นพันธุ์ข้าวที่ออกดอกได้โดยไม่ขึ้นกับความยาวของช่วงวัน ระยะเวลาการเจริญเติบโตและให้ผลผลิตตามอายุสามารถปลูกและให้ผลผลิตได้ตลอดทั้งปี หรือปลูกได้ในฤดูนาปรังบางครั้งจึงเรียกว่า ข้าวนาปรัง เช่น กข1 กข2 กข3 กข4 กข7 กข9 กข10 กข11 กข17 กข21 กข23 และกข25 ส่วนพันธุ์พื้นเมืองมีอยู่พันธุ์เดียว คือ พันธุ์เหลืองทอง

3) จำแนกสายพันธุ์ข้าวตามฤดูปลูก

1) ข้าวนาปี เป็นข้าวที่ปลูกในฤดูการทำนาปกติ เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงตุลาคม ซึ่งข้าวนาปีต้องอาศัยช่วงแสงที่สั้นลงเพื่อเป็นกลไกบังคับให้ออกดอกหรือออกรวง ข้าวพันธุ์พื้นเมืองส่วนใหญ่จะเป็นข้าวที่ไวต่อแสง ในพื้นที่ภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ปลูกข้าวนาปีระหว่างเดือนมิถุนายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ของปีถัดไป

2) ข้าวนาปรัง เป็นข้าวที่ต้องทำนานอกฤดูทำนา เพราะในฤดูทำนามีน้ำมากเกินไป ข้าวนาปรังเป็นข้าวที่ไม่ไวต่อช่วงแสง สามารถกำหนดอายุเก็บเกี่ยวของแต่ละพันธุ์ได้ค่อนข้างแน่นอน ข้าวที่ปลูกนอกฤดูการทำนาปกติเริ่มตั้งแต่เดือนมกราคม ในบางพื้นที่จะเก็บเกี่ยวอย่างช้าที่สุดไม่เกินเดือนเมษายน และนิยมปลูกในพื้นที่ที่มีการชลประทานดี

4) จำแนกสายพันธุ์ข้าวตามอายุการเก็บเกี่ยว

1) ข้าวเบา (Early Variety) คือ อายุเก็บเกี่ยวข้าว 90 - 100 วัน

2) ข้าวกลาง (Medium Variety) คือ อายุเก็บเกี่ยวข้าว 100 - 120 วัน

3) ข้าวหนัก (Late Variety) คือ อายุเก็บเกี่ยวข้าว 120 วันขึ้นไป

5) จำแนกสายพันธุ์ข้าวตามรูปร่างของเมล็ดข้าวสาร

- 1) ข้าวเมล็ดสั้น (Short Grain) ความยาวของเมล็ดไม่เกิน 5.50 มิลลิเมตร
- 2) ข้าวเมล็ดยาวปานกลาง (Medium Grain) ความยาวของเมล็ดตั้งแต่ 5.51 - 6.60 มิลลิเมตร

- 3) ข้าวเมล็ดยาว (Long Grain) ความยาวของเมล็ดตั้งแต่ 6.61 - 7.50 มิลลิเมตร

- 4) ข้าวเมล็ดยาวมาก (Extra-Long Grain) ความยาวของเมล็ดตั้งแต่ 7.51 มิลลิเมตรขึ้นไป

6) จำแนกสายพันธุ์ข้าวตามชนิดของแป้งในเนื้อเมล็ด

- 1) ข้าวเหนียว (Glutinous Rice หรือ Waxy Rice) ลักษณะเมล็ดมีสีขาวยุ่นประกอบด้วยแป้งอมิโลแพคติน ประมาณร้อยละ 95 มีแป้งอมิโลสอยู่เพียงเล็กน้อย

- 2) ข้าวเจ้า (Non-Glutinous Rice) ลักษณะเมล็ดมีสีขาวยุ่นประกอบด้วยแป้งอมิโลส ประมาณร้อยละ 15 - 30

2.1.1.2 สายพันธุ์ข้าวพื้นเมืองของไทย

ข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่นิยมปลูกหรือข้าวที่นิยมปลูกในท้องถิ่นมีวิวัฒนาการจากพันธุ์ข้าวป่า มีการรวบรวมและคัดเลือกพันธุ์ที่นำมาปลูกด้วยตัวของชาวนาเอง มีความหลากหลายทางพันธุกรรม (Genetic Diversity) ให้ผลผลิตสูง สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี มีความต้านทานต่อโรคและแมลงศัตรูพืช ข้าวพันธุ์พื้นเมืองส่วนใหญ่จะไม่ตอบสนองต่อบีจียการผลิต ตัวอย่างข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่นิยมปลูกในภาคใต้ มีรายละเอียดแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตัวอย่างพันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่นิยมปลูกในภาคใต้

ลำดับ	ชื่อพันธุ์	ลักษณะจำเพาะ
1	ช่อนาง	อายุประมาณ 115 วัน การแตกกอปานกลาง เมล็ดยาวแข็งเปลือกข้าวสีขาวยอมเหลือง ผลผลิตประมาณ 400 กิโลกรัมต่อไร่
2	ลูกปลา	อายุประมาณ 135 วัน การแตกกอน้อย เมล็ดสั้น เปลือกข้าวสีน้ำตาลแดง ผลผลิตประมาณ 350 กิโลกรัมต่อไร่
3	นาคอ	อายุประมาณ 140 วัน การแตกกอปานกลาง เมล็ดยาว เปลือกข้าวสีขาวยอมเหลือง ผลผลิตประมาณ 140 กิโลกรัมต่อไร่
4	นางพิมพ์	อายุประมาณ 140 วัน การแตกกอปานกลาง เมล็ดยาวแน่น รวงสีดำขาว เปลือกข้าวสีน้ำตาลแดง ผลผลิตประมาณ 275 กิโลกรัมต่อไร่
5	ลูกดำ	อายุประมาณ 150 วัน การแตกกอปานกลาง เมล็ดยาว เปลือกข้าวสี

ลำดับ	ชื่อพันธุ์	ลักษณะจำเพาะ
		น้ำตาลดำ ขึ้นได้ดีในที่ดอน ผลผลิตประมาณ 280 กิโลกรัมต่อไร่
6	ข้าวหอม	อายุประมาณ 150 วัน การแตกกอมาก เมล็ดสั้น เปลือกข้าวสีขาวอมเหลือง รวงยาวผลผลิตประมาณ 400 กิโลกรัมต่อไร่
7	น้ำค้าง	อายุประมาณ 150 วัน การแตกกอน้อย เมล็ดสั้น เปลือกข้าวสีขาวอมเหลือง ผลผลิตประมาณ 280 กิโลกรัมต่อไร่
8	มายอ	อายุประมาณ 150 วัน การแตกกอปานกลาง เมล็ดยาว ขึ้นได้ดีในที่ดอน เปลือกข้าวสีเหลืองอมน้ำตาล ผลผลิตประมาณ 255 กิโลกรัมต่อไร่
9	ลูกจัน	อายุประมาณ 150 วัน การแตกกอปานกลาง เมล็ดยาว ขึ้นได้ดีในที่ดอน เปลือกข้าวสีขาวอมเหลือง ผลผลิตประมาณ 325 กิโลกรัมต่อไร่
10	คอย	อายุประมาณ 150 วัน การแตกกอมาก เมล็ดสั้น เปลือกข้าวสีแดง ผลผลิตประมาณ 255 กิโลกรัมต่อไร่
11	รวงรี	อายุประมาณ 160 วัน การแตกกอปานกลาง เมล็ดยาว รวงสั้น เปลือกข้าวสีน้ำตาลอมเหลือง ผลผลิตประมาณ 350 กิโลกรัมต่อไร่
12	หอมจันทร์	อายุประมาณ 150 - 160 วัน การแตกกอปานกลาง เมล็ดยาว เปลือกข้าวสีขาวอมเหลือง ขึ้นได้ดีในที่ดอน ผลผลิตประมาณ 225 กิโลกรัมต่อไร่
13	บัวขาว	อายุประมาณ 155 วัน การแตกกอปานกลาง เมล็ดยาว เปลือกข้าวสีขาว ขึ้นได้ดีในที่ดอน ผลผลิตประมาณ 200 กิโลกรัมต่อไร่
14	เข้มทอง	อายุประมาณ 156 วัน การแตกกอมาก เมล็ดยาว รวงสีเหลือง เปลือกข้าวสีเหลืองอมน้ำตาล ผลผลิตประมาณ 360 - 400 กิโลกรัมต่อไร่
15	ดอกพริ้ว	อายุประมาณ 165 วัน การแตกกอมาก เมล็ดยาว เปลือกข้าวสีขาวอมเหลืองปลูกในพื้นที่ลุ่ม ผลผลิตประมาณ 400 กิโลกรัมต่อไร่
16	ขึ้นดิน	อายุประมาณ 165 วัน การแตกกอมาก เมล็ดยาวปานกลาง เปลือกข้าวสีดำ ผลผลิตประมาณ 340 กิโลกรัมต่อไร่
17	ไข่มด	อายุประมาณ 165 วัน การแตกกอปานกลาง เมล็ดสั้น เปลือกข้าวสีขาวอมเหลือง ผลผลิตประมาณ 165 กิโลกรัมต่อไร่
18	ช่อตานี	อายุประมาณ 170 วัน การแตกกอปานกลาง เมล็ดสั้น รวงยาว

ลำดับ	ชื่อพันธุ์	ลักษณะจำเพาะ
		เปลือกข้าวสีขาวอมเหลือง ผลผลิตประมาณ 200 กิโลกรัมต่อไร่
19	ห้วนนา	อายุประมาณ 170 วัน การแตกกอมาก เมล็ดยาว รวงยาว เปลือกข้าวสีน้ำตาลดำ ผลผลิตประมาณ 250 กิโลกรัมต่อไร่
20	หมอรุน	อายุประมาณ 170 วัน การแตกกอมาก เมล็ดยาว ปลูกในพื้นที่ลุ่ม เปลือกข้าวสีเหลืองน้ำตาล ผลผลิตประมาณ 200 กิโลกรัมต่อไร่
21	หอมนิล	อายุประมาณ 95 วัน การแตกกอมาก เมล็ดยาว เปลือกข้าวสีม่วงเข้ม ผลผลิตประมาณ 400 กิโลกรัมต่อไร่
22	สังข์หยดพัทลุง	อายุประมาณ 115 วัน การแตกกอมาก เมล็ดยาว รวงยาว เปลือกข้าวสีแดง ผลผลิตประมาณ 400 - 450 กิโลกรัมต่อไร่
23	เฉียงพัทลุง	อายุประมาณ 120 วัน การแตกกอมาก รวงยาวปานกลาง เปลือกข้าวสีน้ำตาล ผลผลิตประมาณ 470 กิโลกรัมต่อไร่

ที่มา: ดัดแปลงจากศูนย์วิจัยพันธุ์ข้าวพัทลุง, 2550

2.1.1.3 ลักษณะวิทยาของข้าวพันธุ์พื้นเมือง

ข้าวพันธุ์พื้นเมืองมีผลแบบธัญพืช (Caryopsis) คือ มีผนังผล (Pericarp) เชื่อมกับเปลือกหุ้มเมล็ด (Seed Coat) รวมเรียกว่าเปลือกข้าวกล้อง (Brown Rice - Coat) ซึ่งถูกหุ้มด้วยเปลือกข้าว (Hull) อีกชั้นหนึ่ง ในทางพฤกษศาสตร์เปลือกข้าวประกอบด้วย กาบบน (Palea) และกาบล่าง (Lemma) ทั้งผลและเปลือกข้าวรวมเรียกว่า ข้าวเปลือก (Grain) ข้าวเปลือกและข้าวกล้องจะมีสีและขนาดแตกต่างกันไปในแต่ละสายพันธุ์ (Changet al, 1965 อ้างถึงในนาถพงศ์, 2551)

ลักษณะประจำพันธุ์ของข้าวพันธุ์พื้นเมือง เป็นข้าวเจ้าไวต่อช่วงแสงความสูงเฉลี่ย 190 เซนติเมตร ลักษณะทรงกอเบาะ ใบและกาบใบสีเขียว มุมปลายใบตก มีขนบนแผ่นใบ ใบธงหักลง คอรวงยาว รวงแน่นปานกลาง ยอดเกสรตัวเมียสีขาว ปลายยอดดอกสีขาว น้ำหนักข้าวเปลือก 11.1 กิโลกรัมต่อถัง ข้าวเปลือก 1,000 เมล็ดหนัก 27.30 กรัม เปลือกเมล็ดสีฟางข้าวเปลือกยาว 10.00 มิลลิเมตร กว้าง 2.51 มิลลิเมตร หนา 2.07 มิลลิเมตร ข้าวกล้องรูปร่างเรียวยาว 7.55 มิลลิเมตร กว้าง 2.12 มิลลิเมตร และหนา 1.74 มิลลิเมตร

ลักษณะเด่นของข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่มีความแตกต่างจากข้าวสายพันธุ์อื่น ๆ ประกอบด้วย 2 ลักษณะ ดังนี้

1) เมล็ดข้าวพันธุ์พื้นเมืองส่วนใหญ่มีสารสำคัญ คือ แอนโทไซยานิน (Anthocyanin) เป็นสารสีแดง น้ำตาล น้ำเงิน หรือม่วง ซึ่งเป็นสารเฉพาะตัวที่ไม่สามารถพบได้จากข้าวขาว สารดังกล่าวมีคุณสมบัติในการต้านการเกิดปฏิกิริยาออกซิเดชัน ช่วยกระตุ้นการไหลเวียนของเลือด

ชะลอการเสื่อมของเซลล์ในร่างกาย ลดการอักเสบ ลดความเสี่ยงในการเป็นโรคหัวใจ โดยเฉพาะสารแอนโทไซยานินชนิดที่พบในข้าวสีม่วงกลุ่มอินดิกา มีคุณสมบัติในการป้องกันและยับยั้งเซลล์มะเร็งปอด สารสกัดในข้าวพันธุ์พื้นเมืองยังช่วยในการสร้างเม็ดเลือดแดง สร้างวิตามินบีหนึ่ง ถ้าใส่เล็กน้อยเพื่อดูดซึมสารอาหาร ทำให้ร่างกายดูดซับสารอาหาร ได้มากขึ้น (พันทิพา, 2551) สารอีกชนิดหนึ่งที่สำคัญในข้าวพันธุ์พื้นเมืองคือ แกมมา - โอไรซานอล (Gamma Oryzanol) ที่มีคุณสมบัติช่วยในการต้านการเกิดปฏิกิริยาออกซิเดชัน (Antioxidant) สามารถลดคอเลสเตอรอล ไตรกลีเซอไรด์ และเพิ่มระดับของ High Density Lipoprotein (HDL) ในเลือดมีผลต่อการทำงานของต่อมไธรมอย ยับยั้งการอักเสบในกระเพาะอาหารและการรวมตัวของเกล็ดเลือด ลดน้ำตาลในเลือด นอกจากนี้ข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่มีสารสีแดง น้ำตาล และม่วง ยังมีปริมาณโปรตีน ไขมัน และใยอาหารที่สูงกว่าข้าวขาว

2) คุณภาพเมล็ดข้าวพันธุ์พื้นเมืองอยู่ในเกณฑ์ที่ดีข้าวร้อนค่อนข้างแข็ง มีท้องไข่น้อย เมล็ดขาว รูปร่างเรียวย คุณภาพการสีข้าวดีมากสามารถทำเป็นข้าวสารร้อยละ 100 ได้คุณภาพการหุงต้มและรับประทานเป็นที่นิยมของชาวนา ปลายข้าวสามารถนำเข้าสู่อุตสาหกรรมผลิตเส้นได้ดี เช่น เส้นขนมจีน และเส้นก๋วยเตี๋ยว

2.1.1.4 วิธีการปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมือง

สำนักพัฒนาการวิจัยการเกษตร (2555) ได้แบ่งวิธีการหรือรูปแบบการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) การทำนาดำ เป็นวิธีการทำนามีการนำเมล็ดข้าวที่เพาะในแปลงที่เตรียมไว้ให้งอกเป็นต้นกล้า แล้วถอนต้นกล้าไปปักดำในนาข้าวที่มีการเตรียมพื้นที่โดยวิธีการไถตะเพื่อพลิกกลับหน้าดินและทำลายวัชพืชและทำการไถแปรตัดกับรอยไถตะเพื่อให้ดินแตกตัวและทำการปรับหน้าดินและทำเทือก โดยต้องมีการควบคุมระดับน้ำในช่วงข้าวระยะเต็มกอหรือออกรวงเต็มที่ การทำนาดำนิยมทำในพื้นที่ที่มีแรงงานเพียงพอ

2) การทำนาหว่าน เป็นการปลูกข้าวโดยการใส่เมล็ดข้าวที่เปลือกแห้งหรือที่ทำให้งอกแล้วหว่านเมล็ดลงในพื้นที่นาที่เตรียมไว้โดยการไถตะและไถแปรเช่นเดียวกันกับการทำนาดำ การทำนาหว่านเป็นที่นิยมมากขึ้นในปัจจุบัน เนื่องจากช่วยประหยัดแรงงาน

3) การทำนาหยอด เป็นวิธีการปลูกข้าวที่แก้ไขปัญหาความขาดแคลนน้ำในพื้นที่ที่มีความแปรปรวนในการตกของฝน โดยเตรียมพื้นที่ด้วยการไถตะและไถแปรทำการคราดวัชพืชหลาย ๆ ครั้ง แล้วนำเมล็ดข้าวแห้งลงไปในพื้นที่ขุดเป็นหลุมลึก ประมาณ 1 นิ้วหรือโรยเป็นแถวลึกประมาณ 5 เซนติเมตรที่มีความชื้นพอเหมาะ โดยวิธีการทำนาหยอดช่วยประหยัดแรงงานแต่ใช้เมล็ดข้าวเป็นจำนวนมากกว่าการทำนาข้าวรูปแบบอื่น

ข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่ชวานาในพื้นที่คาบสมุทรมหานครถึงพระนิคมปลูกมี 5 สายพันธุ์ ซึ่งมีรายละเอียด (มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน, 2551) ดังนี้

1) ข้าวหอมนิล (Black Fragrant) เป็นข้าวเจ้า คุณลักษณะเด่นสามารถเจริญเติบโตได้ในพื้นที่ที่มีน้ำท่วมขังและพื้นที่ที่มีความแห้งแล้ง มีเยื่อหุ้มเมล็ดสีม่วงเข้ม เมล็ดมีสีม่วงดำ ให้ผลผลิตประมาณ 400 กิโลกรัมต่อไร่

2) ข้าวเฉียงพัทลุง (Chiang Phatthalung) เป็นข้าวเจ้า คุณลักษณะเด่นให้ผลผลิตค่อนข้างสูงปรับตัวได้ดีในพื้นที่ที่เป็นนาดอน และนาลุ่ม มีคุณภาพในการสีข้าวที่ดี ให้ผลผลิตประมาณ 470 กิโลกรัมต่อไร่

3) ข้าวสังข์หยด (Sang Yod) เป็นข้าวเจ้า คุณลักษณะเด่นเมล็ดเรียวยาว มีอายุสั้น เยื่อหุ้มเมล็ดสีขาวปนแดงจาง ๆ จนถึงแดงเข้ม ให้ผลผลิตประมาณ 330 กิโลกรัมต่อไร่

4) ข้าวสังข์หยดพัทลุง (Sang Yod Phattalung) เป็นข้าวเจ้า คุณลักษณะเด่นมีเยื่อหุ้มเมล็ดสีแดง มีคุณค่าทางโภชนาการที่สูง ให้ผลผลิตประมาณ 450 กิโลกรัมต่อไร่

5) ข้าวเล็บนกปัตตานี (LebNokPattani) เป็นข้าวเจ้า คุณลักษณะเด่นมีคุณภาพการสีข้าวที่ดี และสามารถแปรรูปเป็นอุตสาหกรรมทางเส้นได้ดีให้ผลผลิตประมาณ 480 กิโลกรัมต่อไร่

2.1.2 แนวคิดและทฤษฎีแรงจูงใจ

เนื้อหาในส่วนนี้ประกอบด้วยความหมายของแรงจูงใจ ความสำคัญของแรงจูงใจ และทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจรายละเอียดดังนี้

2.1.2.1 ความหมายของแรงจูงใจ

แรงจูงใจ (Motivation) เป็นคำมาจากภาษาละตินว่า Movere หมายถึง การเคลื่อนไหว ซึ่งเป็นเรื่องของความรู้สึกที่ไม่หยุดนิ่ง (Luthans, 1985 อ้างถึงใน โชติกา, 2555) ซึ่งเสนาะ (2553) ได้ให้ความหมายของแรงจูงใจว่า เป็นพลังที่ผลักดันในมนุษย์มีพฤติกรรมและยังเป็นตัวกำหนดทิศทางและเป้าหมายของพฤติกรรมนั้นด้วย คนที่มีแรงจูงใจสูงจะมีความพยายามที่สูง เพื่อไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ ในทางกลับกันคนที่มีแรงจูงใจต่ำจะล้มเลิกการกระทำก่อนที่จะบรรลุเป้าหมาย

นอกจากนี้ มัลลิกา (2544) ยังกล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึงความยินดีและความเต็มใจของบุคคลที่จะทุ่มเทความพยายาม เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมาย บุคคลที่มีแรงจูงใจจะแสดงออกมาในรูปพฤติกรรมที่มีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน

ศุกลักษณ์ (2548) กล่าวว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน หมายถึง แรงผลักดันทั้งภายในและภายนอกที่สามารถช่วยกระตุ้นทิศทางของพฤติกรรมให้บุคคลกระทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมายตามแรงจูงใจของบุคคล

ซาญเดซ (2552) กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึง สิ่งเร้าจากภายในหรือเป็นสิ่งที่โน้มน้าวใจให้บุคคลเกิดความคิด ความเชื่อมั่น พฤติกรรมและความพยายามตั้งใจที่จะกระทำ และคงไว้ซึ่งการกระทำนั้น ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ตั้งแต่ต้น

สุชาดา (2553) กล่าวว่า แรงจูงใจ เป็นแรงขับที่อยู่ภายในตัวบุคคล เป็นพลังซึ่งจะมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล เป็นแรงผลักดันให้เกิดการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้ประสบความสำเร็จ โดยมีกระบวนการเกิดจากที่มนุษย์ทุกคนมีความหวัง ความต้องการ (Needs) และเป้าหมายในชีวิต ทำให้เกิดแรงขับ (Drive) เพื่อนำไปสู่เป้าหมาย (Goals) เพราะฉะนั้นแรงจูงใจจึงมีอิทธิพลในการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ และยังคงรักษาพฤติกรรมนั้นไว้เพื่อให้ตัวเองได้สิ่งที่ต้องการ หรือคาดหวังไว้

สรุปได้ว่า แรงจูงใจ หมายถึง บังคับหรือสิ่งต่าง ๆ ที่ผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ หรือเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ตนเองปรารถนาหรือต้องการ

2.1.2.2 ความสำคัญของแรงจูงใจ

แรงจูงใจมีความสำคัญต่อการปฏิบัติงาน เนื่องจากการปฏิบัติงานใด ๆ ให้ได้ประสิทธิภาพต้องประกอบไปด้วยส่วนสำคัญ 2 ประการ คือ ความสามารถหรือทักษะในการปฏิบัติงานของบุคคลและการจูงใจเพื่อโน้มน้าวบุคคลให้ใช้ความสามารถหรือทักษะการปฏิบัติงาน (Vrom, 1970 อ้างถึงใน โชติกา, 2555)

สุพานี (2552) กล่าวว่า แรงจูงใจในการทำงานเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เพราะแรงจูงใจทำให้เกิดการกระทำ และใช้ความพยายามในการทำงานให้มีคุณภาพมากขึ้น

จันทร์ (2546) ได้แบ่งองค์ประกอบของแรงจูงใจที่สำคัญเป็น 2 ประการ ดังนี้

1) ธรรมชาติของแต่ละบุคคล เพราะแต่ละคนมีความแตกต่างกัน (Individual Differences) ในสิ่งที่เป็นธรรมชาติ เช่น พันธุกรรม นิสัย ความต้องการ อารมณ์ และผิวพรรณ เป็นต้น ซึ่งธรรมชาติที่เป็นองค์ประกอบของแรงจูงใจ คือ

1.1) แรงขับ (Drive) เป็นความตึงเครียดของร่างกาย ส่งผลให้เกิดกิจกรรมผ่อนคลายหรือลดความตึงเครียดนั้น ๆ เช่น ความรู้สึกทางเพศ ความหิว และความกระหาย เป็นต้น แรงขับเหล่านี้ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมในการแสดงออกไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งเพื่อให้แรงขับหายไป ซึ่งแรงขับเหล่านี้ มี 2 ประเภทด้วยกัน ดังนี้

1.1.1) แรงขับภายในร่างกาย (Primary Drive) หรือแรงขับปฐมภูมิ คือ แรงขับที่เกิดขึ้นภายในร่างกาย การเกิดแรงขับขึ้นในร่างกายแสดงว่าร่างกายอยู่ในสภาวะที่ขาดความสมดุลส่งผลให้เกิดความรู้สึกต่าง ๆ เช่น หิว กระหาย หรืออ้วนหงา แรงจูงใจภายในร่างกายนี้แต่ละคนจะมีแตกต่างกัน

1.1.2) แรงขับภายนอกร่างกาย (Secondary Drive) หรือแรงขับทุติยภูมิ คือ แรงขับที่เกิดขึ้นมาจากภายนอกร่างกาย เช่น แรงขับที่เกิดจากความต้องการด้านสติปัญญา ด้านสังคม ด้านอารมณ์ และด้านสิ่งแวดล้อม ความต้องการเหล่านี้ล้วนมาจากภายนอก ซึ่งแต่ละบุคคลจะมีความสนใจ ความต้องการ และแรงกระตุ้นที่แตกต่างกัน โดยแรงขับภายนอกจะมีทั้งทางบวก และทางลบ

1.2) ความวิตกกังวล (Anxiety) ความวิตกกังวลเป็นธรรมชาติของมนุษย์เป็นเจตคติ อารมณ์ และเป็นความรู้สึกของบุคคลที่ได้วาดภาพไปถึงอนาคตที่ยังมาไม่ถึง เรียกว่า Sentiment Concerning the Future เมื่อเกิดความวิตกกังวลแล้วก็จะส่งผลให้เกิดความกลัวต่าง ๆ

2) แบ่งตามสถานการณ์ต่าง ๆ ในสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ 2 ของแรงจูงใจแต่ละบุคคลจะเกิดแรงจูงใจที่แตกต่างกันเมื่อมีสถานการณ์สิ่งแวดล้อมเข้ามา เช่น บ้านที่ตั้งอยู่ไกลจากถนนใหญ่ไม่มีเสียงรบกวน นักศึกษาที่อยู่ในสภาพแวดล้อมนี้จะมีแรงจูงใจในการอ่านหนังสือเป็นเวลานาน ๆ เพราะมีสภาพแวดล้อมที่สงบ

นอกจากนี้ สุรศักดิ์ (2553) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของแรงจูงใจในการทำงาน ดังนี้

1) พลัง (Energy) เป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญต่อการกระทำ หรือพฤติกรรมของมนุษย์ในการทำงานใด ๆ ถ้าบุคคลมีแรงจูงใจในการทำงานสูงย่อมทำให้ขยันขันแข็ง กระตือรือร้นทำงานจนสำเร็จ

2) ความพยายาม (Endeavor) ทำให้บุคคลมีความมานะ อดทน บากบั่น หาวิธีการนำความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ของตนมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับงานให้มากที่สุด ไม่ละความพยายามง่าย ๆ แม้งานมีอุปสรรคขัดขวาง

3) การเปลี่ยนแปลง (Variability) การเปลี่ยนแปลงแสดงให้เห็นว่าบุคคลกำลังแสวงหา การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ให้ชีวิต บุคคลที่มีแรงจูงใจในการทำงานสูง มักพยายามค้นหาสิ่งผิดพลาดและ พยายามแก้ไขให้ดีขึ้นในทุกวิถีทาง ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการทำงานจนในที่สุดทำให้ค้นพบ แนวทางที่เหมาะสมซึ่งอาจจะแตกต่างจากแนวเดิม

4) บุคคลที่มีแรงจูงใจในการทำงาน เป็นบุคคลที่มุ่งมั่นทำงานให้เกิดความเจริญก้าวหน้า และการมุ่งมั่นทำงานที่ตนเองรับผิดชอบให้เจริญก้าวหน้า จัดเป็นบุคคลที่มีจรรยาบรรณในการทำงาน

2.1.2.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ

ทฤษฎีแรงจูงใจเป็นเครื่องมือสำหรับผู้บริหารใช้เพื่อทำการวิเคราะห์แรงจูงใจของ ผู้ใต้บังคับบัญชา และวิเคราะห์ว่าระบบการจูงใจขององค์กรที่เป็นอยู่นั้นเหมาะสมกับความ ต้องการ และแรงจูงใจของคนเหล่านั้นมากน้อยเพียงใด โดยสามารถแบ่งทฤษฎีแรงจูงใจ ดังนี้

1) ทฤษฎีสองปัจจัยของเฮร์สเบอร์ก เป็นทฤษฎีการจูงใจในการทำงานซึ่งเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในวงการบริหารชื่อทฤษฎีของ Herzberg มีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป คือ “Motivation Maintenance Theory” หรือ “Dual Factor Theory” หรือ “The Motivation Hygiene Theory” ในการเริ่มต้นค้นคว้าเพื่อสร้างทฤษฎี Herzberg ได้ดำเนินการสัมภาษณ์นักวิศวกรและนักบัญชี ซึ่งจุดมุ่งหมายของการค้นคว้าเพื่อศึกษาทัศนคติที่เกี่ยวกับงานเพื่อที่จะให้มีหนทางเพิ่มผลผลิตลดการขาดงานและสร้างความสัมพันธ์อันดีในการทำงานและเพื่อประโยชน์ทั่วไปสำหรับทุก ๆ คนก็คือความเข้าใจเกี่ยวกับอิทธิพลต่าง ๆ ที่จะมีส่วนช่วยในการปรับปรุงขวัญและกำลังใจที่จะส่งผลให้ทุกคนมีความสุขกายสบายใจและมีความพึงพอใจมากยิ่งขึ้น

จากการวิเคราะห์คำตอบจากข้อความที่ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบมา ปรากฏว่าปัจจัยหลาย ๆ อย่างที่แตกต่างกันมีส่วนสัมพันธ์โดยตรงกับความรู้สึกที่ดีและไม่ดีที่เกิดขึ้น ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้สามารถแยกออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่ดี และมีผลเกี่ยวกับความพึงพอใจเกี่ยวกับงาน ที่ทำก็คือความสำเร็จ (Achievement) การยอมรับ (Recognition) ความรับผิดชอบความก้าวหน้า และคุณลักษณะของงานที่ทำอยู่ คือ ฐานะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับหัวหน้างานกับเพื่อนร่วมงานกับลูกน้องเทคนิคในการบังคับบัญชา นโยบายของบริษัท และการบริหารความมั่นคงในงานสภาพการทำงานเงินเดือน และเรื่องราวส่วนตัวที่ถูกกระทบโดยสภาพของงาน Herzberg ให้ชื่อปัจจัยกลุ่มหลังนี้ว่า “ปัจจัยที่เกี่ยวกับการบำรุงรักษาจิตใจ” (Hygiene or Maintenance Factors) เหตุผลที่เรียกชื่อเช่นนี้ เพราะปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นปัจจัยที่มีผลในทางป้องกันเป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือปัจจัยเหล่านี้จะไม่สามารถสร้างแรงจูงใจได้แต่อาจป้องกันไม่ให้แรงจูงใจเกิดขึ้นมาได้ต้องสนใจติดตามดูปัจจัยที่จำเป็นเพื่อการรักษาจิตใจนี้จึงนับว่าเป็นเรื่องที่จำเป็น แต่ปัจจัยกลุ่มนี้เพียงกลุ่มเดียวย่อมไม่เพียงพอสำหรับที่จะให้เป็นเงื่อนไขสำหรับการสร้างแรงจูงใจ

ปัจจัยจูงใจเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงาน โดยตรง เพื่อจูงใจให้คนชอบและรักงานที่ปฏิบัติเป็นการกระตุ้นให้เกิดความพึงพอใจให้แก่บุคคลในองค์กรให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ได้แก่

1) ความสำเร็จในการทำงานของบุคคล หมายถึง การที่บุคคลสามารถทำงานได้เสร็จสิ้นและประสบความสำเร็จอย่างดีเป็นความสามารถในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ การรู้จักป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นเมื่อผลงานสำเร็จจึงเกิดความรู้สึกพึงพอใจ และปลาบปลื้มในผลสำเร็จของงานนั้น ๆ

2) การได้รับการยอมรับนับถือ หมายถึง การได้รับการยอมรับนับถือไม่ว่าจากผู้บังคับบัญชาการยอมรับนี้อาจจะอยู่ในการยกย่องชมเชยแสดงความยินดีการให้กำลังใจหรือ

การแสดงออกอื่นใดที่สื่อให้เห็นถึงการยอมรับในความสามารถเมื่อได้ทำงานอย่างหนึ่งอย่างใด บรรลุผลสำเร็จ การยอมรับนับถือจะแฝงอยู่กับความสำเร็จในงานด้วย

3) ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ หมายถึง งานที่น่าสนใจงานที่ต้องอาศัยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ทำทลายให้ต้องลงมือทำ หรือเป็นงานที่มีลักษณะสามารถกระทำได้ตั้งแต่ต้นจนจบ โดยลำพังแต่ผู้เดียว

4) ความรับผิดชอบ หมายถึง ความพึงพอใจที่เกิดขึ้นจากการได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานใหม่ ๆ และมีอำนาจในการรับผิดชอบ ได้อย่างเต็มที่โดยไม่มีการตรวจสอบ หรือควบคุมอย่างใกล้ชิด

5) ความก้าวหน้า หมายถึง ได้รับการเลื่อนตำแหน่งสูงขึ้นของบุคคลในองค์การ การมีโอกาสได้ศึกษาเพื่อหาความรู้เพิ่มเติม หรือได้รับการฝึกอบรม

เงื่อนไขสำหรับการสร้างแรงจูงใจในส่วนของปัจจัยค่าจูงหรืออาจเรียกว่าปัจจัยสุขอนามัย หมายถึง ปัจจัยที่จะค่าจูงให้เกิดแรงจูงใจในการทำงานของบุคคลมีอยู่ตลอดเวลาถ้าไม่มีหรือมีในลักษณะไม่สอดคล้องกับบุคคลในองค์การบุคคลในองค์การนั้นจะเกิดความไม่ชอบงานโดยปัจจัยที่มาจากภายนอกบุคคล ได้แก่

1) เงินเดือน หมายถึง เงินเดือนและการเลื่อนขึ้นเงินเดือนในหน่วยงานนั้น ๆ เป็นที่พอใจของบุคลากรในการทำงาน

2) โอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคตนอกจากจะหมายถึงการที่บุคคลได้รับการแต่งตั้งเลื่อนตำแหน่งภายในหน่วยงานแล้วยังหมายถึง สถานการณ์ที่บุคคลสามารถได้รับความก้าวหน้าในทักษะวิชาชีพด้วย

3) ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชาผู้ใต้บังคับบัญชาเพื่อนร่วมงาน หมายถึง การติดต่อกันไม่ว่าเป็นกิริยาหรือวาจาที่แสดงถึงความสัมพันธ์อันดีต่อกันสามารถทำงานร่วมกันมีความเข้าใจซึ่งกันและกันอย่างดี

4) สถานะของอาชีพ หมายถึง อาชีพนั้นเป็นที่ยอมรับนับถือของสังคมที่มีเกียรติและศักดิ์ศรี

5) นโยบายและการบริหารงาน หมายถึง การจัดการและการบริหารองค์การ การติดต่อสื่อสารภายในองค์การ

6) สภาพการทำงาน หมายถึง สภาพทางกายภาพของงาน เช่น แสง เสียง อากาศ ชั่วโมงการทำงานรวมทั้งลักษณะของสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ เช่น อุปกรณ์หรือเครื่องมือต่าง ๆ

7) ความเป็นอยู่ส่วนตัว หมายถึง ความรู้สึกที่ดีหรือไม่ดีอันเป็นผลที่ได้รับจากงานในหน้าที่ และพอใจกับการทำงานในแห่งใหม่

8) ความมั่นคงในการทำงาน หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อความมั่นคงในการทำงานความยั่งยืนของอาชีพหรือความมั่นคงขององค์กร

9) วิธีการปกครองของผู้บังคับบัญชา หมายถึง ความสามารถของผู้บังคับบัญชาในการดำเนินงานหรือความยุติธรรมในการบริหาร

โดยสรุป Herzberg ได้ให้ความเข้าใจว่าแรงจูงใจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากแต่ละบุคคล และจะไม่เพิ่มขึ้นอยู่กับผู้บริหารโดยตรง และปัจจัยที่ใช้ในการบำรุงจิตใจอย่างดีที่สุดจะสามารถช่วยขจัดความไม่พอใจต่าง ๆ ได้ แต่จะไม่สามารถสร้างความพึงพอใจได้ ดังนั้น ในกระบวนการจูงใจที่ต้องการสร้างให้เกิดแรงจูงใจที่ดีจึงจำเป็นต้องมีกระบวนการจัดการและกำหนดปัจจัยต่าง ๆ ทั้งสองกลุ่มคือทั้งปัจจัยที่ใช้บำรุงจิตใจ (สภาพแวดล้อม) และปัจจัยที่ใช้จูงใจได้ (ของงานที่ทำ) ทั้งสองอย่างพร้อมกัน

2) ทฤษฎีความต้องการ 3 อย่าง (Three Need Theory) เป็นทฤษฎีเน้นอธิบายการจูงใจของบุคคลที่กระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งความต้องการความสำเร็จ ไม่ได้คาดหวังรางวัลตอบแทนจากการกระทำของตน ซึ่งความต้องการความสำเร็จนี้ในแง่ของการทำงาน หมายถึง ความต้องการที่จะทำงานให้ดีที่สุดและทำให้สำเร็จผลตามที่ตั้งไว้

David I. McClelland ทำการทดลองวัดความต้องการของมนุษย์ โดยใช้แบบทดสอบการรับรู้ของบุคคล (Thematic Apperception Test: TAT) จากการศึกษาวิจัยได้สรุปคุณลักษณะของคนที่มีความแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง มีความต้องการ 3 ประการ ซึ่งเชื่อว่าเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะเข้าถึงพฤติกรรมของบุคคลได้ คือ

1) ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จ (Need for Achievement) หมายถึง ความต้องการที่จะทำงานให้ประสบความสำเร็จ ทำงานให้ดีกว่าคนอื่น ทำงานได้ยอดเยี่ยม สามารถบรรลุเป้าหมายที่ค่อนข้างยาก สามารถแก้ปัญหาที่ซับซ้อน และสามารถพัฒนาวิธีการที่ดีขึ้นในการทำงาน

2) ความต้องการในอำนาจ (Need for Power) จะครอบคลุมถึงความต้องการมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมและทัศนคติของคนอื่นได้ สามารถควบคุมคนและงานได้ มีตำแหน่งและอำนาจหน้าที่เหนือคนอื่น สามารถเอาชนะฝ่ายตรงข้ามได้

3) ความต้องการที่จะมีความสัมพันธ์กับคนอื่น (Need for Affiliation) เป็นความต้องการที่จะมีเพื่อน มีกลุ่มเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม เป็นที่ชื่นชอบของเพื่อน สามารถทำงานร่วมกับคนอื่น ๆ ที่เป็นมิตรและมีความร่วมมือที่ดี มีสัมพันธ์ภาพที่ดี และหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมที่น่าพอใจ

ทฤษฎีของแมคคลีแลนด์ กล่าวว่า คนเราจะมีความต้องการทั้ง 3 อย่างในเวลาเดียวกันได้ แต่จะมีสัดส่วนที่แตกต่างกันออกไป โดยความต้องการที่จะประสบความสำเร็จและความต้องการในอำนาจเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการทำงานในองค์กรให้ประสบความสำเร็จ เพราะผู้บริหารที่มีความต้องการที่จะประสบความสำเร็จ จะมุ่งมั่นต่อการทำงานให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร และความต้องการในอำนาจจะทำให้ผู้บริหารมีอำนาจพอที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ยิ่งใหญ่ ส่งผลให้งานขององค์กรบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.1.3 แนวคิดและทฤษฎีการตัดสินใจ

เนื้อหาในส่วนนี้ประกอบด้วยความหมายของการตัดสินใจ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจรายละเอียด ดังนี้

2.1.3.1 ความหมายของการตัดสินใจ

การตัดสินใจ เป็นขั้นตอน เป็นรูปแบบการเลือกในระหว่างทางเลือกต่าง ๆ โดยภายในกระบวนการเลือกในทางเลือกต่าง ๆ นั้นมีสิ่งที่เกี่ยวข้องหลายประการ ซึ่งจะต้องใช้เทคนิควิธีใดก็ตามที่จะเลือกทางเลือกเหล่านั้น ให้เหลือเพียงทางเลือกเดียว ซึ่งสมบัด (2551) ได้ให้ความหมายของการตัดสินใจ คือ ขั้นตอน และรูปแบบที่สำคัญที่เกษตรกรมีโอกาส หรือทางเลือกในการทำกิจกรรมและใช้ทรัพยากร เนื่องมาจากปัจจัยด้านกายภาพ ชีวภาพ สังคม และเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมกรรมการทำการเกษตร

นอกจากนี้ วุฒิชัย (2523) กล่าวว่า การตัดสินใจเป็นการจัดการที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ในการจัดการนั้นเป็นหัวใจสำคัญในการปฏิบัติงาน เพื่อนำไปสู่การกำหนดวัตถุประสงค์ อาจมีเหตุผลส่วนตัว อารมณ์ ความรักใคร่ชอบพอ เข้ามาเกี่ยวข้องในการตัดสินใจ และมีลักษณะเป็นกระบวนการขั้นตอนที่มีความต่อเนื่องกัน

ชนงกรณ์ (2547) กล่าวว่า การตัดสินใจทางการจัดการ เป็นการที่ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องใดเรื่องหนึ่งทำการเลือกทางใดทางหนึ่ง เพื่อให้แผนการบรรลุวัตถุประสงค์

รสนา (2535) กล่าวว่า การตัดสินใจ เป็นพฤติกรรมขณะเมื่อบุคคลต้องเผชิญหน้ากับทางเลือก ที่กำลังรอคอยการตัดสินใจตั้งแต่สองทางขึ้นไป และจำเป็นต้องเลือกทางเลือกหนึ่งจากหลายสิ่ง

สรุปได้ว่า การตัดสินใจ เป็นการเลือกทางปฏิบัติไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ การตัดสินใจนี้อาจเป็นการตัดสินใจที่จะกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อให้สำเร็จตรงตามที่ตั้งเป้าหมายไว้

2.1.3.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ

อุมาร (2536) (อ้างถึงใน สรรเพชร, 2556) กล่าวว่าทฤษฎีการตัดสินใจ เป็นเหตุผลในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งของบุคคลประกอบไปด้วยปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1) ปัจจัยดึงดูด (Pull Factors) ประกอบด้วยวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมาย ความเชื่อ มาตรฐาน ค่านิยม นิสัย และขนบธรรมเนียมประเพณี

2) ปัจจัยผลักดัน (Push Factors) ประกอบด้วยความคาดหวังจากผู้อื่น ข้อผูกพันที่จะต้องกระทำให้สอดคล้องกับสถานการณ์

3) ปัจจัยสนับสนุน (Able Factors) ประกอบด้วย โอกาส ความสามารถ และการสนับสนุน
วรพจน์ (2556) กล่าวว่า การตัดสินใจเป็นกระบวนการ หรือวิธีการในการเลือกเพื่อบำเนินการหรือนำไปปฏิบัติจากทางเลือกที่มีอยู่หลายทาง และได้ผลลัพธ์ที่แตกต่างกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนั้น ผู้ตัดสินใจต้องเป็นผู้คัดเลือกว่าจะปฏิบัติด้วยวิธีใด จึงจะสามารถบรรลุเป้าหมายได้ดีที่สุดและเกิดประโยชน์สูงสุดดังนี้

1) ทฤษฎีการตัดสินใจจำแนกตามวิธีการตัดสินใจ

1) ทฤษฎีการตัดสินใจโดยการคาดการณ์ ใช้เทคนิคการคาดการณ์ คาดคะเนพยากรณ์ล่วงหน้ามาประกอบการตัดสินใจ

2) ทฤษฎีการตัดสินใจโดยการพรรณนา โดยใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจ สามารถพิสูจน์ให้เห็นได้ โดยเรียกว่า การตัดสินใจทางวิทยาศาสตร์ จะมีการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการที่แน่นอน ตลอดจนมีการนำเอาเทคนิคสมัยใหม่ต่าง ๆ เข้ามาช่วยในการตัดสินใจด้วย เพื่อที่จะให้การตัดสินใจนั้นมีความถูกต้องเหมาะสมที่สุด

3) ทฤษฎีการตัดสินใจ โดยกำหนดความคำนึงถึงแนวทางการตัดสินใจควรจะเป็นแบบใดอย่างไรถึงจะบรรลุเป้าหมายที่ต้องการตัดสินใจ

2) ทฤษฎีการตัดสินใจจำแนกตามบุคคลที่ตัดสินใจ

1) การตัดสินใจโดยคนเดียว เป็นการตัดสินใจโดยคน ๆ เดียวทำให้เกิดความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพในการตัดสินใจเหมาะสำหรับเรื่องที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน มีข้อมูลและทักษะเพียงพอ จะทำการตัดสินใจด้วยตนเองได้ และอาจใช้ในภาวะฉุกเฉิน เร่งด่วนในการตัดสินใจ โดยบุคคลเดียวอาจทำได้ในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

- ตัดสินใจโดยไม่ใช้ข้อมูลที่มีอยู่
- ตัดสินใจโดยหาข้อมูลเพิ่มเติมจากบุคคลอื่นทั่วไป
- ตัดสินใจโดยรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นรายบุคคล

- ตัดสินใจโดยรับฟังความคิดเห็นจากกลุ่ม

2) การตัดสินใจโดยกลุ่ม เป็นการตัดสินใจที่ยึดกลุ่มคนเป็นหลัก มุ่งเน้นการมีส่วนร่วม เป็นการกระจายอำนาจการตัดสินใจอย่างทั่วถึง เป็นการตัดสินใจที่ไม่ได้กำหนดไว้ล่วงหน้า เป็นเรื่องที่มีความยุ่งยากซับซ้อน ผู้ที่มีความรู้ทักษะไม่กว้างขวางพอที่จะตัดสินใจให้เกิดผลดีที่สุด ได้ การใช้กลุ่มตัดสินใจจะช่วยให้ได้ความคิดกว้างขวางหลายแง่มุม และเกิดความรอบคอบมั่นใจ ในการตัดสินใจมากขึ้น

3) องค์ประกอบการตัดสินใจ

1) ผู้ทำการตัดสินใจ ถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดเพราะการตัดสินใจดีหรือไม่ดี ขึ้นอยู่กับผู้ทำการตัดสินใจ ผู้ตัดสินใจจำเป็นต้องมีข้อมูลที่ดี มีเหตุผลที่ดี มีค่านิยมที่ถูกต้องสอดคล้องกับการบรรลุเป้าหมาย

2) ประเด็นปัญหาที่ต้องตัดสินใจ พิจารณากำหนดลักษณะของปัญหาให้ชัดเจน ครอบคลุม ทำให้การตัดสินใจง่ายขึ้น

3) ทางเลือกต่าง ๆ ที่บรรลุเป้าหมายได้ ค้นหาทางเลือกที่ดีที่สุดในการตัดสินใจ

4) สภาพการณ์ที่ทำการตัดสินใจ ต้องคำนึงถึงสภาพการณ์ที่ต้องทำการตัดสินใจ ซึ่งมีอยู่ 3 ประการ สภาพการณ์ที่แน่นอน สภาพการณ์ที่เสี่ยง และสภาพการณ์ที่ไม่แน่นอน

4) ขั้นตอนในการตัดสินใจ

1) การกำหนดปัญหาและวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาให้ชัดเจน

2) การกำหนดทางเลือกต่าง ๆ ที่จะใช้แก้ปัญหาต้องกลั่นกรองจากข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมากำหนดทางเลือกเพื่อแก้ปัญหา

3) การประเมินผลทางเลือกต่าง ๆ ที่ได้กำหนดโดยประเมินว่าทางเลือกใดสามารถแก้ปัญหาได้ดีที่สุด

4) การตัดสินใจเลือกที่เหมาะสมที่สุดนำเอาทางเลือกต่าง ๆ มาเปรียบเทียบกับทางเลือกใดจะเหมาะสมและเป็นไปได้มากกว่ากัน

5) ดำเนินการตามทางเลือกที่ตัดสินใจ ซึ่งเป็นการเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด

6) ประเมินผลที่เกิดจากทางเลือกนั้น ๆ เป็นการพิจารณาคุณค่าของผลงานและความแตกต่างระหว่างผลการปฏิบัติงานกับเกณฑ์ที่วางไว้

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง ดังนี้

มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืนประเทศไทย (2551) จัดเวทีสรุปบทเรียนการอนุรักษ์และพัฒนาพันธุ์ข้าวพื้นบ้านในวิถีสาวนาภาคใต้ ณ ห้องประชุมศูนย์วิจัยข้าวพัทลุง อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง โดยตัวแทนชาวนาจาก 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดพัทลุง จังหวัดสงขลา และจังหวัดนครศรีธรรมราช รวมทั้งนักวิชาการและคนที่เกี่ยวข้องเพื่อสรุปบทเรียนการอนุรักษ์และพัฒนาพันธุ์กรรมข้าวพื้นบ้านลุ่มทะเลสาบสงขลา ร่วมกันแลกเปลี่ยนและวิเคราะห์สถานการณ์ข้าวพื้นบ้านที่มีผลกระทบต่อวิถีชาวนาภาคใต้ เพื่อช่วยกันกำหนดแนวทางในการอนุรักษ์พันธุ์กรรมข้าวพื้นบ้านและพัฒนาวิถีชีวิตชาวนาในอนาคต โดยนางพงศ์ พัฒนพันธ์ชัย จากมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืนประเทศไทย ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าจากการสุ่มเก็บข้อมูลเกษตรกรในเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกภาคใต้ที่ปลูกข้าวพื้นบ้านจำนวน 34 รายในพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลาใน 3 จังหวัด คือ พัทลุง นครศรีธรรมราช และสงขลา พบว่าพันธุ์ข้าวที่ปลูกไว้มีอยู่ 11 สายพันธุ์ โดยพันธุ์ที่นิยมปลูกอันดับแรก คือ สังข์หยด รองลงมาคือ เล็บนก ไอ้เลี้ยง ตามลำดับ ปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ชาวนายังปลูกข้าวพื้นบ้านคือ “ปลูกไว้ใช้รับประทานในครอบครัวหากมีผลผลิตเหลือจึงจำหน่าย” และเหตุผลสำคัญอันดับสองคือ “ข้าวพื้นบ้านมีความเหมาะสมกับสภาพนิเวศ” ในส่วนของปัจจัยชาวนายังปลูกข้าวพื้นบ้านคือข้าวพื้นบ้านมีรสชาติและคุณลักษณะที่เหมาะสมกับบริบทนิยามการบริโภค เหตุผลด้านการอนุรักษ์พันธุ์ข้าวพื้นบ้านไว้ เนื่องจากต้องการอนุรักษ์วิถีดั้งเดิมของพ่อแม่ไปจนถึงข้าวพื้นบ้านเป็นพันธุ์ที่ปลูกง่ายไม่ต้องใส่ปุ๋ยก็ได้ผลผลิต อีกทั้งมีความทนทานต่อโรคและแมลง เกษตรกรส่วนใหญ่ระบุว่า การปลูกข้าวพื้นบ้านไม่มีปัญหามากนัก โดยปัญหาที่จะพบมักจะ ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับศัตรูข้าว เช่น หอยเชอรี่ หนอนกอ นก/หนูกินต้นข้าว ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องน้ำและปัญหาเรื่องแรงงาน เป็นต้น ในส่วนของปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรมีการปลูกข้าวพื้นบ้านลดน้อยลง เนื่องจากรัฐบาลไม่ส่งเสริมการปลูกข้าวนาปี และส่งเสริมข้าวพันธุ์ปรับปรุง เน้นการผลิตข้าวปริมาณมากเพื่อขาย โดยใช้ปัจจัยการผลิตและเทคโนโลยีจากภายนอก ตลาดเปลี่ยนแปลงไป การเข้ามาของปุ๋ยเคมี สารเคมีทางการเกษตร สภาพพื้นที่และธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไป เช่น เรื่องน้ำระบบชลประทานเข้ามาแทนที่ศัตรูพืชเพิ่มมากขึ้น การหายไปของวัวควายแล้วแทนที่ด้วยวัวเหล็ก ควายเหล็ก เครื่องนวด รถเกี่ยว อุปกรณ์การนาหายไป เช่น แกะ การศึกษาที่สูงขึ้นไม่ให้ความสำคัญของการทำนา ค่านิยมเปลี่ยนแปลงไปเน้นทำงานนอกบ้าน รักสบาย วิถีแรงงานเปลี่ยนแปลงไป จากเดิมเป็นการช่วยเหลือในครัวเรือน ออกปากขอแรง เปลี่ยนมาเป็นการจ้างแรงงาน (เดิม 50 บาท/วัน ปัจจุบันเป็น 250 บาท/วัน) และทำให้ประเพณี/วัฒนธรรม จากอดีตเปลี่ยนแปลงไปเช่นกัน

เสถียร และคณะ (2555) ได้ทำการศึกษาองค์ความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับข้าวพันธุ์พื้นเมือง บทบาทของชาวนา และองค์กรที่เกี่ยวข้อง รวมถึงปัจจัยที่มีผลต่อการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองของ ชาวนาในชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และประเมินความหลากหลายสายพันธุ์ของข้าวพันธุ์ พื้นเมือง โดยการใช้เครื่องหมายดีเอ็นเอ พบว่า ปัจจัยที่ทำให้ชาวนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ยังคงมีการอนุรักษ์ข้าวพันธุ์พื้นเมืองแทนการผลิตข้าวในเชิงพาณิชย์ ได้แก่

1) ปัจจัยตัวเกษตรกรชาวนาและความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวนา เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของการดำรงอยู่ของพันธุ์ข้าวพื้นเมืองเนื่องจากคนที่ปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมืองต้องเป็นบุคคลที่มีความสนใจและมีความต้องการที่จะรักษาข้าวพันธุ์พื้นเมืองไว้

2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและตลาด เป็นกลไกที่มีผลต่อการตัดสินใจของชาวนาว่าจะปลูกข้าวพันธุ์อะไรที่จะตอบสนองความต้องการของตลาดและผู้บริโภคบนฐานการผลิตเพื่อขาย

3) ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม เป็นเงื่อนไขสำคัญของการดำรงอยู่ของพันธุ์ข้าวในหลายพื้นที่ เช่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีวัฒนธรรมในการบริโภคข้าวเหนียวเป็นอาหารหลัก ทำให้ข้าวเหนียวซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้าวพันธุ์พื้นเมืองยังคงมีการปลูกอยู่

4) ปัจจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะและคุณสมบัติของพันธุ์ข้าว เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลให้ข้าวพันธุ์พื้นเมืองดำรงอยู่ เช่น คุณสมบัติของพันธุ์ที่ตอบสนองต่อเงื่อนไขของระบบนิเวศ และความทนทานต่อโรคและแมลง

5) ปัจจัยเกี่ยวกับระบบนิเวศ เป็นเงื่อนไขที่มีผลต่อการอนุรักษ์ มีผลต่อการดำรงอยู่ของพันธุ์ข้าวพื้นเมืองเนื่องจากระบบนิเวศเป็นตัวกำหนดพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับพื้นที่

6) ปัจจัยจากการสนับสนุนของเครือข่ายองค์กรภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน มีความสำคัญที่ช่วยสนับสนุนหรือส่งเสริมในด้านปัจจัยต่าง ๆ เช่น ทุนหรือความรู้ที่ให้แก่ชาวนาในการอนุรักษ์ข้าวพันธุ์พื้นเมืองให้สืบต่อไป

ดาวเรือง และคณะ (2553) ได้ทำการศึกษาพันธุ์กรรมข้าวพื้นบ้านเพื่อการขยายผลผลิตข้าวในระบบเกษตรกรรมยั่งยืนในพื้นที่บ้านกุดหิน บ้านกำแมด บ้านโนนยาง ตำบลกำแมด อำเภอภูผามาศ จังหวัดยโสธร พบว่า ปัจจัยที่ทำให้ชาวนาในจังหวัดยโสธรรยังคงมีทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองอยู่ ได้แก่

1) ความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ จากการศึกษา พบว่า ข้าวพันธุ์พื้นบ้านที่พบ คือ ข้าวขาวกรุง ข้าวอีแฮด ข้าวสันป่าตอง ชาวนาในพื้นที่ให้เหตุผลตรงกันว่าข้าวพื้นบ้านมีความเหมาะสมกับนาข้าว ทนต่อความแห้งแล้ง แดกกอได้ดีและให้ผลผลิตที่สูงจึงนิยมปลูก

2) อายุการเก็บเกี่ยวข้าวสั้นสอดคล้องกับวิถีชีวิต จากการศึกษา พบว่า บางครอบครัวมีที่นาแปลงเดียวไม่เพียงพอในการบริโภคในครัวเรือน จึงมีการศึกษาเรียนรู้ร่วมกับกลุ่มอนุรักษ์พันธุ์ข้าวพื้นบ้าน ทำให้เกิดแนวคิดและตัดสินใจนำข้าวพื้นบ้านที่มีอายุเหมาะสมกับพื้นที่ของตนเองไป

ปลูก เป็นข้าวสั้นและอายุปานกลาง เช่น ข้าวดอก ข้าวมะลิแดง ข้าวหอมนิล ทำให้ชาวนาสามารถแก้ปัญหาเรื่องข้าวไม่พอกินได้

4) ปลูกข้าวอายุสั้นเพื่อให้มีพื้นที่เลี้ยงสัตว์ จากการศึกษา พบว่า ชาวนาในพื้นที่ที่มีการเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจเป็นอาชีพหลักในหลายครัวเรือน เมื่อเข้าสู่ฤดูเพาะปลูกข้าว วัช ควายจะถูกกักขังในคอกรวมเวลา 5 - 6 เดือน ทำให้สัตว์เลี้ยงเจ็บป่วยได้ง่ายจึงเลือกปลูกข้าวที่มีอายุสั้นเพื่อให้มีพื้นที่เหลือในการเลี้ยงสัตว์

5) การแปรรูป จากการศึกษา พบว่า ข้าวพันธุ์พื้นเมืองบางสายพันธุ์ เช่น ข้าวเจ้าแดง ยังคงมีการเพาะปลูกอยู่ในพื้นที่เนื่องจากไว้ใช้แปรรูปทำขนมจีน และข้าวเหนียวดำปลูกไว้เพื่อทำขนมและทำสาโท ซึ่งการแปรรูปเหล่านี้ข้าวพันธุ์ส่งเสริมไม่สามารถทำได้ชาวนาจึงยังคงเลือกที่จะทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง

รูปแบบของการอนุรักษ์ข้าวพันธุ์พื้นเมือง มีความสำคัญในการไว้ซึ่งพันธุ์ของเมล็ดข้าวที่ต้องการได้อย่างมีคุณภาพ ทั้งนี้เพื่อการอนุรักษ์พันธุ์ข้าวพื้นเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพตามกฎหมายท้องถิ่น โดยวีระนุช และสุวารี (2558) ได้ศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบการอนุรักษ์ความหลากหลายของข้าวพันธุ์พื้นเมืองภูมินิเวศจังหวัดเลย ดังนี้

1) การคัดเลือกพันธุ์

- ทำการคัดพันธุ์ตั้งแต่อยู่ในรวงข้าวโดยการคัดต้นพันธุ์ที่มีรวงข้าวสมบูรณ์
- คัดข้าวพันธุ์ที่มีลักษณะแปลกปลอมทิ้งออกไป

2) วิธีการปลูก

- การเตรียมดินโดยการไถนา เพื่อรอในช่วงฤดูฝน
- เมื่อนาข้าวได้รับฝนทำการใส่ปุ๋ยรองพื้น ใช้ปุ๋ยมูลสัตว์ ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยชีวภาพ ลงทั่วบริเวณแปลงนา

- มีการเว้นระยะไว้ประมาณ 2-3 วัน เพื่อให้ดินชุ่มน้ำ ในกรณีที่เป็นข้าวไร่ให้เริ่มหยอดข้าวลงหลุม ถ้าเป็นชาวนาจะทำการปักกล้าแทนการหว่านเพราะจะทำให้ดินข้าวเปียกและกระจุกตัวกันกันอยู่บริเวณเดียวกันทำให้พืชเจริญเติบโตช้าเพราะแย่งอาหาร

3) การเก็บเกี่ยว

- เจ้าของที่นาจะมีการลงแรงเก็บเกี่ยวข้าวด้วยตัวเองและมีการจ้างงานบ้างเป็นบางช่วงเพราะปัจจุบันชาวบ้านไม่ได้ทำนาเป็นอาชีพหลักแต่มีอาชีพอื่นร่วมด้วยทำให้มีเวลาว่างไม่ตรงกันแต่แรงงานสำคัญคือแรงงานในครอบครัว

4) การดูแลหลังการเก็บเกี่ยว

- ข้าวที่เก็บเกี่ยว ใส่กระสอบป่านนำไปวางเรียงกันในยุ้งฉางเพื่อเก็บผลผลิต ในปัจจุบันนี้ยุ้งฉางข้าวได้มีการเปลี่ยนมาเป็นเสาปูนแทนเสาไม้ปัญหาปลวกจึงลดลง

- เมื่อนำไปใช้ก็นำไปสีข้าวที่โรงสีที่ละน้อยเพราะจะทำให้ข้าวไม่มีกลิ่นเหม็นลดการกินของมอดข้าวสาร

5) ชาวนามีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องพันธุ์ข้าวอย่างสม่ำเสมอ

อย่างไรก็ตามการศึกษาครั้งนี้พบอุปสรรคในการปลูกพันธุ์พื้นเมือง ดังนี้

1) เกิดการสูญพันธุ์ เนื่องจากยังขาดวิธีการคัดเลือกพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพตามหลักวิชาการ เพราะขาดนักวิชาการและหน่วยงานให้ความรู้และสนับสนุน ที่ดำเนินการคัดเลือกพันธุ์อยู่ชาวบ้านใช้วิธีการดั้งเดิมแบบพื้นบ้าน

2) หน่วยงานที่ทำหน้าที่อนุรักษ์และส่งเสริมพันธุ์ข้าวพื้นเมืองไม่เข้ามาให้ความรู้และสนับสนุนในเชิงอนุรักษ์ บางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็เน้นการส่งเสริมการปลูกข้าวพันธุ์ผสมเชิงธุรกิจมากกว่าการปลูกข้าวพื้นเมือง

3) ปัญหาด้านการปราบวัชพืช เดิมใช้วิธีการดายหญ้าด้วยจอบ ปัจจุบันใช้ยาฆ่าหญ้าทำให้มีสารเคมีตกค้างในที่ดิน

4) ขาดการสนับสนุนทั้งปัจจัยและความรู้ประสบการณ์จากทางราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการปลูกข้าวชีวภาพหรือการปลูกข้าวอินทรีย์ จากประสบการณ์การปลูกข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรพบว่าได้ผลผลิตน้อย และพื้นที่เพาะปลูกมีจำกัดจึงทำให้ข้าวไม่เพียงพอต่อการบริโภค การปลูกข้าวจึงยังต้องใช้ปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืช

5) การปลูกข้าวในพื้นที่ใกล้ป่าอนุรักษ์ พบปัญหาหนักบินมากินข้าว

6) ข้าวพันธุ์พื้นเมืองราคาไม่ดี โรงสีไม่นิยมรับซื้อเพราะเป็นข้าวเมล็ดใหญ่ คนเมืองทั่วไปไม่รู้จักจึงไม่นิยมทาน

7) โรคคอวงใหม่ เกิดจากการใช้ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลง

นันทิยา และวิจิตรา (2554) ได้ทำการศึกษา ความหลากหลายทางพันธุกรรมของข้าวพันธุ์พื้นเมืองบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จังหวัดพัทลุง โดยใช้ลักษณะทางสัณฐานวิทยาของเมล็ด ความหลากหลายทางพันธุกรรมโดยอาศัยเกษตรกรเป็นผู้คัดเลือกและอนุรักษ์พันธุ์ข้าวไว้ใช้ในแปลงนาของตัวเอง และการตรวจสอบความบริสุทธิ์ของสายพันธุ์สำหรับการอนุรักษ์พันธุ์ข้าว

การศึกษานี้ได้นำเมล็ดข้าวพันธุ์พื้นเมืองจำนวน 7 พันธุ์ คือ พันธุ์ดอกพะยอม (ข้าวไร่) สังข์หยด เล็บนก เข้มทอง เหนียวดำ (ข้าวเหนียว) เฉียงพัทลุง และหอมจันทร์ มาจำแนกโดยอาศัยลักษณะทางปริมาณ 7 ลักษณะคือ น้ำหนัก 100 เมล็ด ความกว้างเมล็ดข้าวเปลือก ความยาวเมล็ด

ข้าวเปลือก ความหนาเมล็ดข้าวเปลือก ความกว้างเมล็ดข้าวกล้อง ความยาวเมล็ดข้าวกล้อง และ ความหนาเมล็ดข้าวกล้อง นำข้อมูลไปคำนวณค่าเฉลี่ย วิเคราะห์ความแตกต่างทางสถิติและ เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างตัวอย่างโดยวิธี Duncan Multiple Range Test (DMRT) และค่า สัมประสิทธิ์ความแปรปรวน (CV, %) ผลการวิจัยสรุปว่า ลักษณะทางปริมาณของข้าวพันธุ์พื้นเมือง ทั้ง 7 พันธุ์ ได้แก่ น้ำหนัก 100 เมล็ด ความกว้างข้าวเปลือก ความยาวข้าวเปลือก ความหนา ข้าวเปลือก ความกว้างข้าวกล้อง ความยาวข้าวกล้อง และความหนาข้าวกล้อง มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ยกเว้นความหนาของเมล็ดข้าวกล้องเท่านั้นที่ไม่แตกต่างกันทาง สถิติ โดยพันธุ์เหนียวคามีน้ำหนักเมล็ด ความกว้างเมล็ดข้าวเปลือก และความกว้างข้าวกล้องสูงสุด มีค่าเท่ากับ 2.48 กรัม 2.64 มิลลิเมตรและ 2.30 มิลลิเมตร ตามลำดับซึ่งเป็นคุณลักษณะเด่นสำคัญที่ เกษตรกรสามารถนำมาเป็นลักษณะในการคัดเลือกพันธุ์ข้าวเพื่อการปรับปรุงพันธุ์ให้มีคุณภาพดี และช่วยให้สามารถคัดแยกลักษณะของเมล็ดพันธุ์ปนทิ้งเพื่อควบคุมการปนของเมล็ดพันธุ์ข้าว (Seed Contamination) ที่จะใช้สำหรับปลูกในครั้งต่อไป การศึกษาครั้งนี้ทำให้เกษตรกรมีความเข้าใจ ความหลากหลายพันธุกรรมข้าวพันธุ์พื้นเมืองในท้องถิ่นของตนเอง พิจารณาคัดข้าวที่มี คุณลักษณะเด่นจากลักษณะทางสัณฐานวิทยาและสรีระวิทยา เพื่อเก็บไว้ใช้ประโยชน์ต่อไปซึ่งการ อนุรักษ์พันธุกรรมข้าวเป็นทางเลือกหนึ่งของการพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน

อัครพงศ์ และคณะ (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกพันธุ์ข้าว พื้นเมืองของเกษตรกรบนพื้นที่สูงในประเทศไทย ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา และเชิง ปริมาณ โดยการเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ระหว่างแบบจำลองโพรบิท (Probit Model) และ แบบจำลองสมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Model: SEM) แล้วนำแบบจำลองที่มี ข้อจำกัด (Restricted Model) ไปคำนวณหาค่าผลกระทบส่วนเหลือ (Marginal Effect) ของตัวแปร ในแบบจำลอง โดยทำการสัมภาษณ์เกษตรกร จำนวน 816 ราย ในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน และน่าน ผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรเลือกพันธุ์ข้าวด้วยเหตุผลที่แตกต่างกัน โดยเกษตรกรร้อยละ 24 เลือกพันธุ์ข้าวที่กินอร่อย หรือชอบบริโภคพันธุ์ข้าวนี้มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 20 เป็นพันธุ์ข้าวที่ให้ผลผลิตดีกว่าพันธุ์อื่น ร้อยละ 18 เป็นพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับพื้นที่ และ ร้อยละ 13 เป็นพันธุ์ข้าวที่ปลูกตามบรรพบุรุษ และพบว่าความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรมเป็น ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกพันธุ์ข้าวพื้นเมืองโดยไม่สามารถประเมินออกเป็น ตัวเลขได้

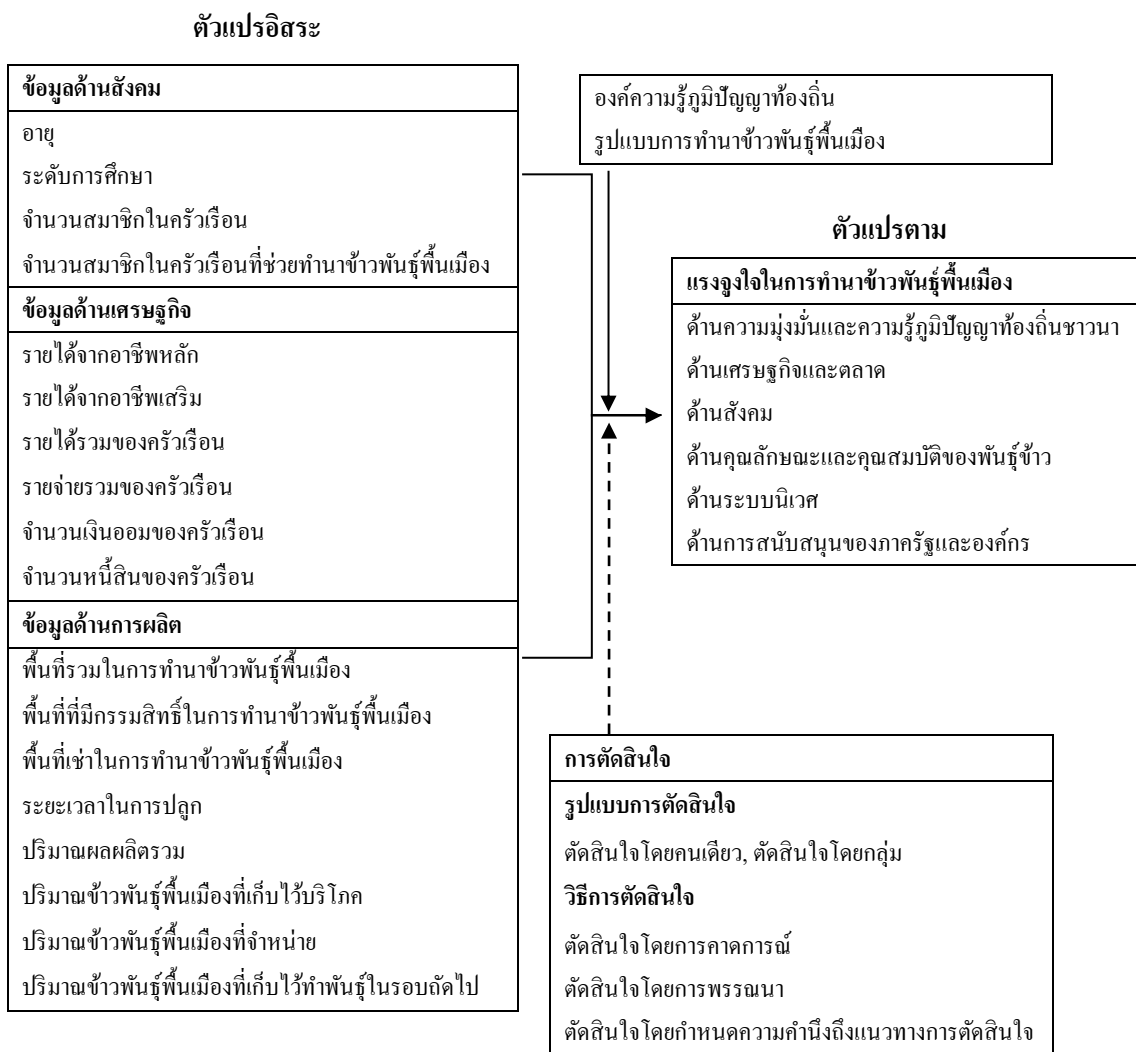
ผลการวิเคราะห์แบบจำลองโพรบิทโดยการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ด้วยวิธีภาวะความ น่าจะเป็นสูงสุด (Maximum Likelihood Estimation) พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกพันธุ์ ข้าวพื้นเมืองที่นิยมของเกษตรกรในทางบวกหรือในทิศทางเดียวกัน คือ การใช้น้ำฝนเป็นแหล่งน้ำ

หลักในการเพาะปลูก และพันธุ์ข้าวที่กินอร่อย โดยถ้าตัวแปรเหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้น จะทำให้โอกาสของความน่าจะเป็นในการตัดสินใจเลือกพันธุ์ข้าวที่นิยมของเกษตรกรสูงขึ้นตามไปด้วย โดยเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.07 และ 7.65 ตามลำดับ และปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกพันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่นิยมในทางลบ หรือในทิศทางตรงกันข้าม คือ ปัจจัยเรื่องคุณภาพข้าวที่หุงแล้วได้ข้าวสุกที่นุ่มเหนียว และปัจจัยความทนแล้ง ทนโรค และทนหนาว โดยถ้าตัวแปรเหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้นจะทำให้โอกาสความน่าจะเป็นในการตัดสินใจเลือกพันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่นิยมของเกษตรกรลดลง โดยลดลงร้อยละ 25.74 และ 14.90 ตามลำดับ ส่วนระดับความสูงของพื้นที่ปลูกและปริมาณผลผลิต เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจน้อยที่สุด โอกาสความน่าจะเป็นของการเลือกพันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่นิยมของเกษตรกรเปลี่ยนแปลงน้อยกว่าร้อยละ 1.00

ส่วนผลการวิเคราะห์แบบจำลองสมการเชิงโครงสร้าง (SME) พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกพันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่นิยมของเกษตรกร คือ รายได้นอกฟาร์ม รองลงมาคือ ปริมาณผลผลิต โดยเกษตรกรที่มีรายได้นอกฟาร์มจะปลูกข้าวพื้นเมืองพันธุ์ที่ไม่ต้องดูแลมากนัก และให้ผลผลิตมากกว่าพันธุ์ที่มีรสชาติดีกว่า ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกพันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่นิยมของเกษตรกรน้อยที่สุดต่อพันธุ์ข้าวที่นิยม คือ ข้อจำกัดทางสภาพแวดล้อมนั้น ๆ ซึ่งผลที่วิเคราะห์ได้จะมีความแตกต่างจากแบบจำลองโพรบิท โดยแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างมีความเหมาะสมมากกว่าแบบจำลองโพรบิท ดังนั้นการส่งเสริมของหน่วยงานต่าง ๆ ควรให้ความสำคัญกับเรื่องพันธุ์ที่ให้ผลผลิตดี เพื่อที่จะบริโภคได้อย่างพอเพียง รวมทั้งเป็นพันธุ์ที่มีรสชาติถูกปากและสามารถปลูกได้บนพื้นที่สูง รวมถึงการให้ความรู้ในการอนุรักษ์ข้าวพื้นเมือง และบำรุงรักษาและฟื้นฟูคุณภาพดินที่ใช้ในการทำนา

2.3 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธู์พื้นเมืองสามารถนำมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ดังแสดงในภาพที่ 1

หมายเหตุ: - - - - -> ตัวแปรที่ศึกษาเพิ่มเติมเชิงปริมาณที่นำมาอธิบายร่วมกับตัวแปรอิสระ
 —————> ตัวแปรที่ศึกษาเชิงปริมาณและคุณภาพที่นำมาอธิบายร่วมกับตัวแปรอิสระ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาแรงจูงใจของชาวนาในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง บริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา เน้นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยมีการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในบางประเด็นเพื่อนำมาเติมเต็มในการอภิปรายผลให้มีความสมบูรณ์เชิงเนื้อหามากยิ่งขึ้น โดยที่

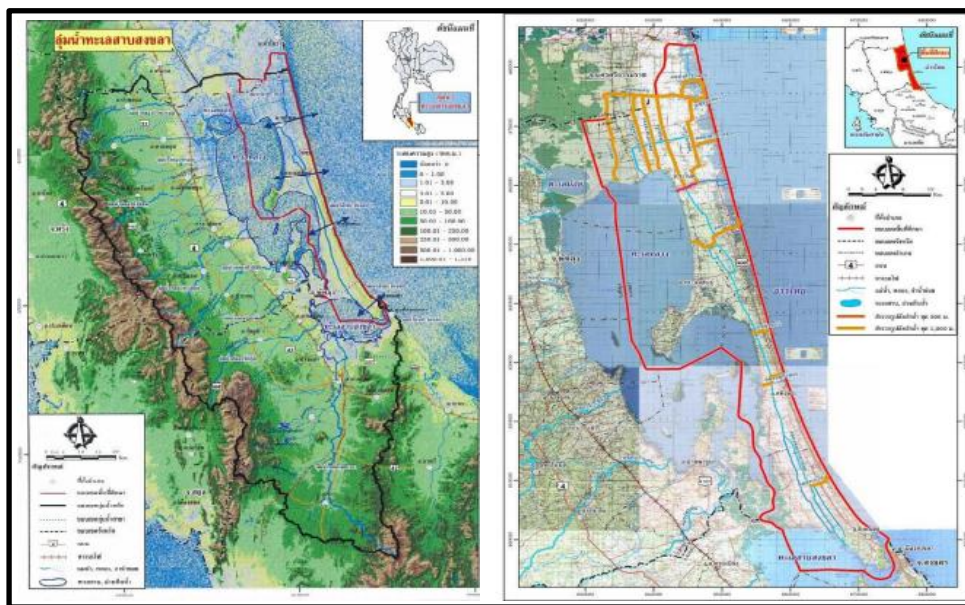
ข้อมูลเชิงปริมาณ: ได้จากการสำรวจเก็บข้อมูลปฐมภูมิ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างที่ประกอบไปด้วยข้อมูลด้านสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของชาวนาผู้ปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมือง ข้อมูลการผลิตและการจัดการผลผลิต แรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง การตัดสินใจทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง ปัญหาและอุปสรรคในการปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมือง

ข้อมูลเชิงคุณภาพ: ได้จากการใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสาร (Documentation) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) และการทำปฏิทินฤดูกาล (Seasonal Calendar) เป็นเครื่องมือที่ทำให้เกิดความเข้าใจถึงความถี่ของดินและรูปแบบการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง เช่น การคัดเลือกพันธุ์ข้าวพื้นเมือง วิธีการปลูก การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยว และการดูแลหลังการเก็บเกี่ยวของชาวนาในพื้นที่คาบสมุทรสทิงพระ ตลอดจนศึกษาข้อมูลจากแหล่งอื่น ๆ ที่มีส่วนช่วยในการวิเคราะห์ผลการศึกษา

การนำเสนอข้อมูลในบทนี้แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ 1) พื้นที่ทำการศึกษาวิจัย 2) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และ 3) วิธีการดำเนินงานวิจัย ประกอบด้วย วิธีการรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และการวิเคราะห์ผลตามวัตถุประสงค์ รายละเอียด ดังนี้

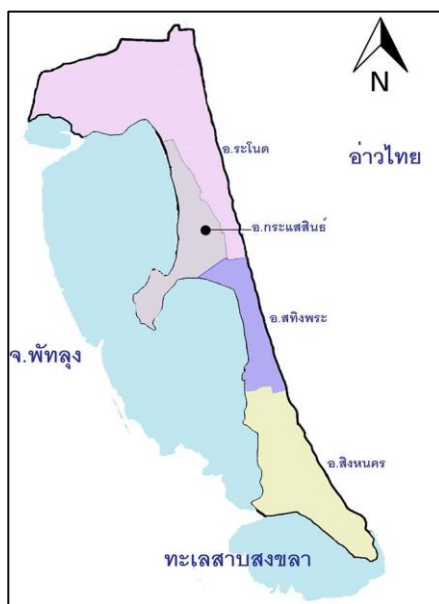
3.1 พื้นที่ทำการศึกษาวิจัย

พื้นที่ทำการศึกษา คือ คาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด 4 อำเภอ ในจังหวัดสงขลา ได้แก่ อำเภอรโนด อำเภอกระแสดินธุ์ อำเภอสทิงพระ และอำเภอลิสงคร มีพื้นที่ 800 ตารางกิโลเมตร คาบสมุทรสทิงพระมีลักษณะแคบยาว โดยมีความยาวประมาณ 70 กิโลเมตร ความกว้างอยู่ในช่วง 5 - 12 กิโลเมตร ถูกขนาบด้วยคู่ม่านทะเลสาบสงขลา ทางด้านทิศตะวันตก และอ่าวไทยทางทิศตะวันออก สภาพพื้นที่ทางทิศตะวันตกเป็นที่ราบริมทะเลสาบ พื้นที่ทางทิศตะวันออกมีสันทรายในแนวเหนือ - ใต้ดังแสดงในภาพที่ 2 และ 3

ภาพที่ 2 สภาพภูมิศาสตร์บริเวณคาบสมุทรสทิงพระ

ที่มา: สถานวิจัยสารสนเทศภูมิศาสตร์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ออนไลน์), 2559

ภาพที่ 3 ขอบเขตบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ

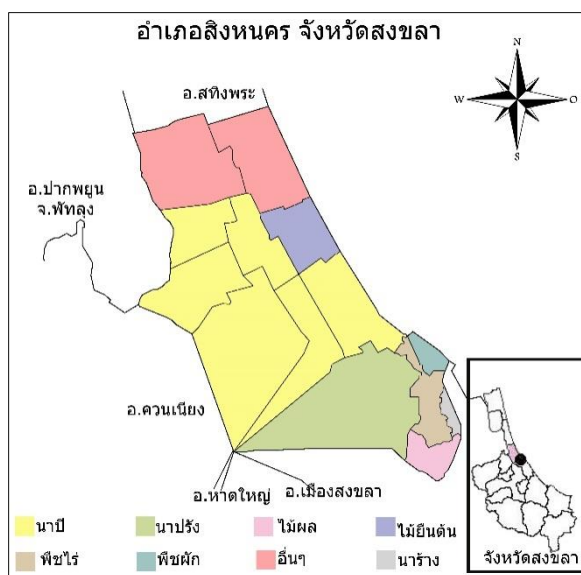
ดัดแปลงจาก: ขอบเขตบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา, 2559

ที่มา: สถานวิจัยสารสนเทศภูมิศาสตร์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ออนไลน์), 2559

จากภาพที่ 2 และภาพที่ 3 จะเห็นได้ว่าคาบสมุทรสทิงพระ เป็นพื้นที่ที่มีสภาพภูมิศาสตร์เป็นที่ราบ และเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา รวมถึงมีลำคลองหลายสายที่ไหลผ่านในพื้นที่ ทำให้พื้นที่ส่วนใหญ่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำเกษตร (สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขต 8, 2548) จากข้อมูลของสำนักงานเกษตรจังหวัดสงขลา ปี พ.ศ. 2557 พบว่า อำเภอสิงหนครมีเนื้อที่ถือครองทางการเกษตรทั้งหมด 58,419 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 16.76 อำเภอสทิงพระมีเนื้อที่ถือครองทางการเกษตร 56,991 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 16.35 อำเภอกระแสสินธุ์มีเนื้อที่ถือครองทางการเกษตร 54,019 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 15.49 และอำเภอระโนดมีเนื้อที่ถือครองทางการเกษตร 179,153 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 51.39 โดยอำเภอระโนดมีเนื้อที่ถือครองทางการเกษตรมากที่สุดในคาบสมุทรสทิงพระ รองลงมาคือ อำเภอสิงหนคร อำเภอสทิงพระ และอำเภอกระแสสินธุ์ โดยกิจกรรมทางการเกษตรบนเนื้อที่ถือครองดังกล่าว ส่วนใหญ่เกือบครึ่งหนึ่งของพื้นที่เป็นการทำนาข้าวนาปี และนาปรัง รองลงมาเป็นการปลูกพืช ได้แก่ ปาล์มน้ำมัน ยางพารา ตาล โคนด และพืชผัก ตามลำดับ ดังรายละเอียดในตารางที่ 2

โดยมีรายละเอียดลักษณะแต่ละอำเภอของพื้นที่คาบสมุทรสทิงพระ มีดังนี้

อำเภอสิงหนคร ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัดสงขลา ตามแนวทะเลอ่าวไทยตอนนอกและทะเลอ่าวไทยตอนในเป็นพื้นที่ราบชายฝั่งทะเล พื้นที่ค่อย ๆ ลาดต่ำลงมาตามแนวชายฝั่งทิศตะวันออกด้านอ่าวไทย และทิศตะวันตกด้านทะเลสาบสงขลา ทิศใต้พื้นที่เป็นภูเขา คือ เขาเขียว และเขาแดง มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่อื่น ๆ ดังแสดงในภาพที่ 4

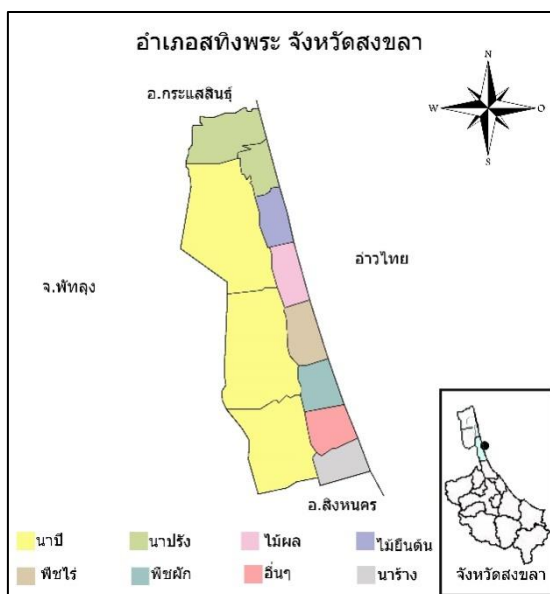
ภาพที่ 4 ขอบเขตอำเภอสิงหนคร

ตัดแปลงจาก: ข้อมูลพื้นที่ด้านการเกษตรอำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา, 2559

ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอสิงหนคร, 2559

อำเภอสิงหนคร แบ่งพื้นที่การปกครองเป็น 9 ตำบล 59 หมู่บ้าน ได้แก่ 1) ตำบลราแดง มี 7 หมู่บ้าน 2) ตำบลชิงโค มี 6 หมู่บ้าน 3) ตำบลปากกรอ มี 6 หมู่บ้าน 4) ตำบลท่านบ มี 7 หมู่บ้าน 5) ตำบลป่าขาด มี 5 หมู่บ้าน 6) ตำบลชะแล้ มี 5 หมู่บ้าน 7) ตำบลบางเจียด มี 5 หมู่บ้าน 8) ตำบลวัดขนุน มี 8 หมู่บ้าน และ 9) ตำบลม่วงงาม มี 10 หมู่บ้าน

อำเภอสทิงพระ ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกของจังหวัดสงขลา โดยชายฝั่งทะเลอ่าวไทย ยกตัวด้านทิศตะวันออก มีทะเลสาบอยู่ทางทิศตะวันตก เป็นพื้นที่ราบติดชายทะเล โดยมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่อื่น ๆ ดังภาพที่ 5

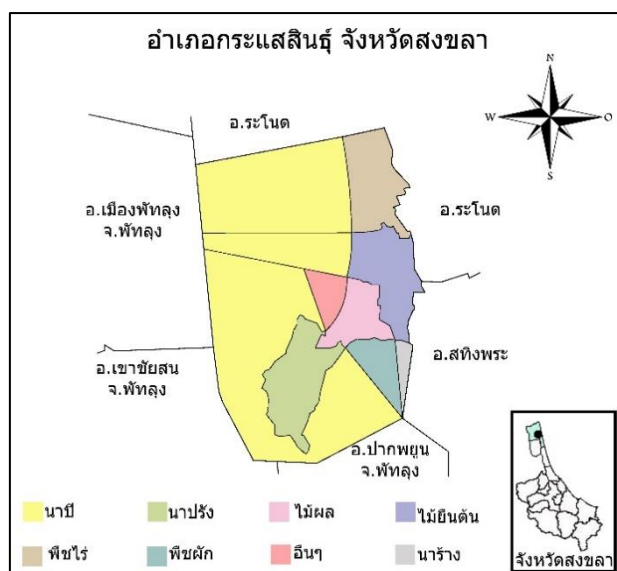
ภาพที่ 5 ขอบเขตอำเภอสทิงพระ

ตัดแปลงจาก: ข้อมูลพื้นที่ด้านการเกษตรอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา, 2559

ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอสทิงพระ, 2559

อำเภอสทิงพระ แบ่งพื้นที่การปกครองเป็น 11 ตำบล 79 หมู่บ้าน ได้แก่ 1) ตำบลละงู มี 7 หมู่บ้าน 2) ตำบลกระดังงา มี 7 หมู่บ้าน 3) ตำบลสนามชัย มี 5 หมู่บ้าน 4) ตำบลคีหลวง มี 8 หมู่บ้าน 5) ตำบลชุมพล มี 7 หมู่บ้าน 6) ตำบลคลองรี มี 9 หมู่บ้าน 7) ตำบลกุขุด มี 9 หมู่บ้าน 8) ตำบลท่าหิน มี 9 หมู่บ้าน 9) ตำบลวัดจันทร์ มี 6 หมู่บ้าน 10) ตำบลบ่อแดง มี 6 หมู่บ้าน และ 11) ตำบลบ่อดาน มี 6 หมู่บ้าน

อำเภอกระแสดินธุ์ ตั้งอยู่บนคาบทะเลสาบสงขลา อยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดสงขลา มีพื้นที่เป็นลักษณะภูเขาและเนินเขา มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่อื่น ๆ ดังภาพที่ 6

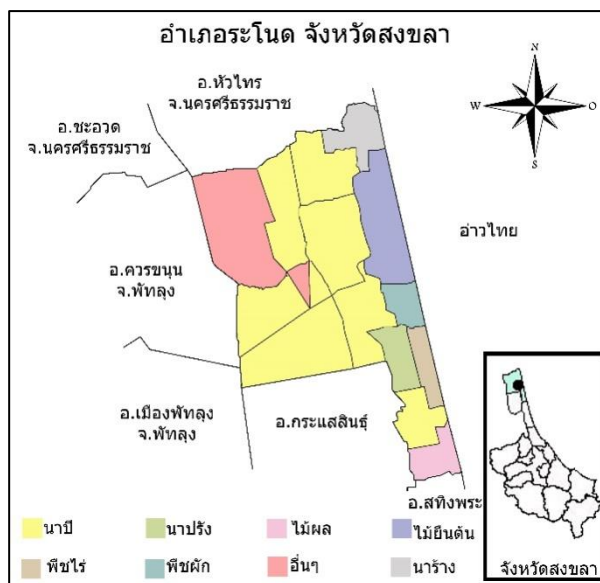
ภาพที่ 6 ขอบเขตอำเภอกระแสดินธุ์

ดัดแปลงจาก: ข้อมูลพื้นที่ด้านการเกษตรอำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา, 2560

ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอกระแสดินธุ์, 2560

อำเภอกระแสดินธุ์ แบ่งเขตการปกครองเป็น 4 ตำบล 22 หมู่บ้าน ได้แก่ 1) ตำบลกระแสดินธุ์ มี 4 หมู่บ้าน 2) ตำบลเชิงแส มี 4 หมู่บ้าน 3) ตำบลโรง มี 5 หมู่บ้าน และ 4) ตำบลเกาะใหญ่ มี 9 หมู่บ้าน ด้านการปกครองส่วนท้องถิ่น มีเทศบาลตำบลกระแสดินธุ์

อำเภอระโนด ตั้งอยู่ทางทิศเหนือสุดของจังหวัดสงขลา สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่อื่น ๆ ดังภาพที่ 7

ภาพที่ 7 ขอบเขตอำเภอระโนด

ดัดแปลงจาก: ข้อมูลพื้นที่ด้านการเกษตรอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา, 2560

ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอระโนด, 2560

อำเภอระโนด แบ่งพื้นที่การปกครองเป็น 12 ตำบล 73 หมู่บ้าน ได้แก่ 1) ตำบลระโนด มี 7 หมู่บ้าน 2) ตำบลบ้านขาว มี 6 หมู่บ้าน 3) ตำบลระวะ มี 7 หมู่บ้าน 4) ตำบลบ้านใหม่ มี 9 หมู่บ้าน 5) ตำบลแดนสงวน มี 5 หมู่บ้าน 6) ตำบลท่าบอน มี 10 หมู่บ้าน 7) ตำบลพังยาง มี 4 หมู่บ้าน 8) ตำบลปากแตระ มี 6 หมู่บ้าน 9) ตำบลตะเคีรียะ มี 5 หมู่บ้าน 10) ตำบลวัดสน มี 4 หมู่บ้าน 11) ตำบลป่อตรู มี 5 หมู่บ้าน และ 12) ตำบลคลองแดน มี 5 หมู่บ้าน

ตารางที่ 2 การใช้ประโยชน์พื้นที่ด้านการเกษตร

ชื่ออำเภอ	พื้นที่ทำ การเกษตร ทั้งหมด (ไร่)	พื้นที่ถือครองใช้ประโยชน์จริง (ไร่)							ไม่ได้ใช้ ประโยชน์ นาร้าง (ไร่)
		พื้นที่ทำการปลูกพืช							
		นาปี	นาปรัง	ไม้ผล	ไม้ยืนต้น	พืชไร่	พืชผัก	อื่น ๆ	
สิงหนคร	58,419	24,206	6,989	2,986	3,988	3,260	2,300	13,600	890
สติงพระ	56,991	41,638	5,055	2,374	2,835	2,042	1,718	962	367
กระแสดินธุ์	54,019	25,673	14,308	2,111	3,354	7,064	890	363	256
ระโนด	179,153	98,957	8,455	2,542	17,085	1,025	2,186	38,832	10,071
รวม	348,583	190,674	34,807	10,013	27,262	13,391	70,94	53,757	11,584

ที่มา: คัดแปลงจากข้อมูลของสำนักงานเกษตรอำเภอสิงหนคร, อำเภอสติงพระ, อำเภอกระแสดินธุ์, อำเภอระโนด (2557)

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ คริวเรือนชานาที่จดทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมืองบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ประกอบด้วย คริวเรือนชานาในอำเภอสทิงพระ 2,217 คริวเรือน อำเภอสิงหนคร 1,938 คริวเรือน อำเภอกระแสดินธุ์ 560 คริวเรือน และอำเภอระโนด 186 คริวเรือน รวมทั้งสิ้นจำนวน 4,901 คริวเรือน (สำนักงานเกษตรอำเภอระโนด, 2558) สามารถแบ่งกลุ่มตัวอย่างในการวิเคราะห์ออกเป็น 2 กลุ่ม ตามวิธีการวิจัย ได้แก่

1) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ: ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตามประเด็นที่ตั้งเอาไว้ และใช้การตรวจทานข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคคลอื่น ๆ ได้แก่ ประชาชนชาวบ้านที่ทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองหลากหลายสายพันธุ์มานานกว่า 30 ปี และยังคงทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองอยู่ จำนวน 3 ท่าน โดยลงพื้นที่เก็บข้อมูลในส่วนของกระบวนการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง 3 ครั้ง ครั้งละ 30 นาที

2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ: ใช้วิธีการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบทราบจำนวนประชากร กำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 ตามสูตรของ Yamane (1967) และกระจายกลับตามสัดส่วนของคริวเรือนเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรในแต่ละอำเภอ

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N แทน จำนวนประชากร

e แทน ระดับความเชื่อมั่นที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 หรือ e เท่ากับ 0.05

จากการคำนวณได้กลุ่มตัวอย่างคริวเรือนชานาบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จำนวน 370 คริวเรือน และทำการกระจายจำนวนตัวอย่างตามสัดส่วนของคริวเรือนเกษตรกรในแต่ละอำเภอ และหมู่บ้าน จะได้จำนวนตัวอย่างคริวเรือนเกษตรกรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ดังรายในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา

ชื่ออำเภอและตำบล	จำนวนครัวเรือนที่ทำนาข้าว พื้นที่พื้นเมือง	จำนวนตัวอย่าง (ครัวเรือน)
อำเภอสทิงพระ		
ตำบลคีหลวง	351	27
ตำบลจะทิ้งพระ	154	12
ตำบลกระดังงา	267	20
ตำบลท่าหิน	188	14
ตำบลคูขุด	72	5
ตำบลบ่อแดง	224	17
ตำบลวัดจันทร์	100	8
ตำบลคลองรี	178	13
ตำบลบ่อดาน	139	11
ตำบลสนามชัย	53	4
ตำบลชุมพล	494	37
รวม	2,217	168
อำเภอสิงหนคร		
ตำบลชะแล้	186	14
ตำบลชิงโค	235	18
ตำบลท่าบ	162	12
ตำบลบางเขียด	204	15
ตำบลป่ากรอ	168	13
ตำบลป่าขาด	212	16
ตำบลม่วงงาม	312	24
ตำบลรำแดง	276	20
ตำบลวัดขนุน	183	14
รวม	1,938	146
อำเภอกระแสดินธุ์		
ตำบลกระแสดินธุ์	431	32

ชื่ออำเภอและตำบล	จำนวนครัวเรือนที่ทำนาข้าว พันธุ์พื้นเมือง	จำนวนตัวอย่าง (ครัวเรือน)
ตำบลเกาะใหญ่	41	3
ตำบลเชิงแส	80	6
ตำบลโรง	8	1
รวม	560	42
อำเภอระโนด		
ตำบลบ่อตรุ	116	9
ตำบลวัดสน	44	3
ตำบลพังยาง	10	1
ตำบลระโนด	3	1
ตำบลตะเคียน	3	1
ตำบลบ้านขาว	10	1
รวม	186	16
รวมทั้งสิ้น	4,901	370

ที่มา: ดัดแปลงจากข้อมูลของสำนักงานเกษตรอำเภอระโนด (2558)

จากตารางที่ 2 ค่าจากการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนเกษตรกรชั้นต่ำอยู่ที่ 370 ตัวอย่าง เพื่อป้องกันความผิดพลาดในการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์ให้มากกว่าค่าจากการคำนวณ รวมแบบสัมภาษณ์ในการวิจัยครั้งนี้ทั้งสิ้นจำนวน 380 ตัวอย่าง เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ระดับแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองของชาวนา

3.3 วิธีการดำเนินงานวิจัย

เนื้อหาในส่วนนี้เป็นรายละเอียดของวิธีการดำเนินงานวิจัยจำแนกตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ประกอบด้วยวัตถุประสงค์ 3 ข้อ ดังนี้

3.3.1 วิธีการศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของชาวนาที่ทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัยเพื่อศึกษาข้อมูลสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ เป็นวิธีการดำเนินงานเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ของการวิจัย ตามกระบวนการ ดังนี้

3.3.1.1) เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างเพื่อรวบรวมข้อมูลทางสังคมและเศรษฐกิจของชาวนาผู้ปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมือง (การสร้างแบบสัมภาษณ์จะกล่าวรายละเอียดในหัวข้อ 3.3.3.1)

3.3.1.2) การเก็บรวบรวมข้อมูล

เมื่อกำหนดข้อมูลที่เหมาะสมในการรวบรวมข้อมูลในเบื้องต้นแล้ว ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (ข้อ 3.2) โดยใช้การสัมภาษณ์ชาวนาที่จดทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมืองในแต่ละอำเภอที่ศึกษา

3.3.1.3) การวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ได้แก่ การหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าสูงสุด (Maximum) และค่าต่ำสุด (Minimum) ของข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง

3.3.2 วิธีการศึกษาความรู้ท้องถิ่น และรูปแบบการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง บริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัยเพื่อศึกษาความรู้ท้องถิ่น และรูปแบบการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองเป็นวิธีการดำเนินงานเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ของการวิจัยตามกระบวนการ ดังนี้

3.3.2.1) เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ได้แก่ 1) ใช้ปฏิทินฤดูกาล (Seasonal Calendar) ในการรวบรวมข้อมูลระดับอำเภอ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง เพื่อวิเคราะห์ช่วงเวลาในแต่ละเดือนว่ามีรูปแบบการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองเป็นอย่างไร 2) ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง ในการรวบรวมข้อมูลระดับครัวเรือนที่เกี่ยวข้องกับการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง เพื่อจัดกลุ่มข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา

3.3.2.2) การเก็บรวบรวมข้อมูล

เมื่อกำหนดข้อมูลที่เหมาะสมในการรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นแล้ว ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1.1) รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการรวบรวมข้อมูลที่มีการเก็บรวบรวมไว้แล้วมาประกอบการศึกษา ได้แก่ การรวบรวมแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับข้าวพันธุ์พื้นเมือง แนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจ แนวคิดเกี่ยวกับการตัดสินใจ และข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ศึกษา ตลอดจนงานวิจัย

ที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่ได้จากเอกสารทางวิชาการ รายงานการวิจัย บทความวารสาร วิทยานิพนธ์ รายงาน การทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ และเครือข่ายคอมพิวเตอร์

1.2) รวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากกลุ่ม ตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (ข้อ 3.2) โดยใช้เทคนิคการประเมินสถานะชุมชนแบบ มีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal: PRA) ผ่านการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการสังเกตการณ์ (Observation) สภาพพื้นที่นาข้าวโดยการสำรวจภาคสนามเพื่อให้เกิดความ เข้าใจถึงรูปแบบการทำนา สภาพปัญหาและข้อจำกัดบางประการ เพื่อใช้ในการสรุปและอธิบาย ผลจากการศึกษาต่อไป

3.3.2.3) การวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ใช้การสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจำแนกตามเครื่องมือ ที่ใช้ เพื่ออธิบายความเชื่อมโยงของข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่ โดยใช้กับ การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือปฏิทินฤดูกาล ส่วนข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ใช้วิธีการ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ได้แก่ การหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าสูงสุด (Maximum) และค่าต่ำสุด (Minimum) ของข้อมูลที่ได้จากแบบ สัมภาษณ์ เชิงโครงสร้าง

3.3.3) วิธีการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองของ ชาวนาบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัยเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง เป็นวิธีการดำเนินงานเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ของการวิจัยตามกระบวนการดังนี้

3.3.3.1) เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแรงจูงใจใน การทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง โดยการประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำนาข้าวพันธุ์ พื้นเมืองของเสถียร และคณะ (2555) ได้แก่ ปัจจัยด้านความมุ่งมั่นและความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชาวนา ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและตลาด ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านคุณลักษณะและคุณสมบัติของ พันธุ์ข้าว ปัจจัยด้านระบบนิเวศ และปัจจัยด้านการสนับสนุนของภาครัฐและองค์กร โดยมี กระบวนการสร้างแบบสัมภาษณ์และรายละเอียดที่เกี่ยวข้องดังนี้

1) การรวบรวมข้อคำถาม

ทำการรวบรวมข้อคำถามจากการทบทวนวรรณกรรมและจากการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เกี่ยวกับการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองโดยให้มีข้อคำถามครอบคลุมทั้งหมด 6 ด้าน คือ 1) ด้านความมุ่งมั่นและความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวนา 2) ด้านเศรษฐกิจและตลาด 3) ด้านสังคม 4) ด้านคุณลักษณะและคุณสมบัติของพันธุ์ข้าว 5) ด้านระบบนิเวศ และ 6) ด้านการสนับสนุนของภาครัฐและองค์กร

2) การสร้างข้อคำถามให้เหมาะสมกับพื้นที่ศึกษา

นำข้อคำถามที่ทำการรวบรวมได้มาคัดเลือก และจัดกลุ่มข้อคำถามที่มีลักษณะคล้ายกันนำไปใช้ในพื้นที่ ควบคู่กับการทำงานเก็บข้อมูลชุมชน เพื่อศึกษาความเหมาะสมในการนำข้อคำถามไปใช้กับครัวเรือนชาวนาผู้ปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมืองบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ออกแบบคำถามให้ตรงตามบริบทของพื้นที่ ตลอดจนได้เพิ่มเติมข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ การจัดการการผลิตและผลผลิต การตัดสินใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง และปัญหาในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง และรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง

3) การประเมินแบบสัมภาษณ์

นำข้อคำถามจากการรวบรวมให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ประเมินความสอดคล้องของคำถาม เพื่อหาดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Consistency: IOC) จากสูตรดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

โดยที่ IOC หมายถึง ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์

$\sum R$ หมายถึง ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ถ้าค่า IOC ที่คำนวณได้มากกว่าหรือเท่ากับ 0.50 แสดงว่าข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์สามารถนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้ได้ แต่ถ้าข้อคำถามใดมีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 แสดงว่า ข้อคำถามนั้นไม่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และถูกตัดออกไป (ภาคผนวก ก) หลังจากนั้นได้นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านเกณฑ์ (มีค่า IOC ระหว่าง 0.60 - 1.00) ไปทดสอบเบื้องต้นกับชาวนาผู้ปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรในอำเภอจะนะ 30 ครัวเรือน

4) การทดสอบแบบสัมพัทธ์

นำชุดของข้อคำถามชนิดประมาณค่าในแบบสัมพัทธ์ที่นำไปใช้ทดสอบเบื้องต้นมาหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการของ Cronbach ดังนี้

$$\alpha_K = \frac{K}{K-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right] \text{เมื่อ } S_i^2 = \frac{n \sum X^2 - (\sum X)^2}{n(n-1)}$$

เมื่อ α_K หมายถึง ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบสัมพัทธ์
 K หมายถึง จำนวนข้อคำถามทั้งหมดของแบบสัมพัทธ์
 $\sum s_i^2$ หมายถึง ผลรวมความแปรปรวนของคะแนนคำถามแต่ละข้อ
 S_t^2 หมายถึง ความแปรปรวนของคะแนนรวม
 n หมายถึง จำนวนผู้ตอบแบบสัมพัทธ์

จากการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสัมพัทธ์ในการศึกษาครั้งนี้ พบว่า มีค่าเท่ากับ 0.83 (ภาคผนวก ค) ซึ่ง Nunnally and Bernstein ได้กำหนดเกณฑ์ว่า ชุดของข้อคำถามที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.70 ขึ้นไปถือว่ามีความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้

3.3.3.2) วิธีการรวบรวมข้อมูล

นำแบบสัมพัทธ์ฉบับสมบูรณ์ (ภาคผนวก ข) มาใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนชาวนาที่ได้จากการคำนวณกลุ่ม 380 ครัวเรือน (ข้อ 3.2) โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กับครัวเรือนที่มีการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง และแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) กับผู้ตอบแบบสัมพัทธ์ที่มีเวลาให้ข้อมูล ในพื้นที่ศึกษาตามประเด็นต่าง ๆ ในแบบสัมพัทธ์ เพื่อนำมาใช้ในการคำนวณวิเคราะห์ระดับของแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง และเป็นข้อมูลในการสรุปและอภิปรายผล

3.3.3.3) การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ได้แก่ การหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าสูงสุด (Maximum) ค่าต่ำสุด (Minimum) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการให้น้ำหนักของข้อคำถามในส่วนในระดับแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองอยู่ใน 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ซึ่งเป็นมาตราการวัดแบบมาตราช่วง (Interval Scale) โดยมีเกณฑ์ในการให้คะแนนตามระดับ ดังนี้

ระดับความคิดเห็น	คะแนน
มากที่สุด	5
มาก	4
ปานกลาง	3
น้อย	2
น้อยที่สุด	1

ระดับแรงงูใจในการทำงานข้าวพันธุ์พื้นเมือง ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมาย 5 ระดับ โดยใช้ค่ากึ่งกลาง (Midpoint) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.21 - 5.00 หมายถึง มีผลต่อแรงงูใจมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.41 - 4.20 หมายถึง มีผลต่อแรงงูใจมาก

ค่าเฉลี่ย 2.61 - 3.40 หมายถึง มีผลต่อแรงงูใจปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.81 - 2.60 หมายถึง มีผลต่อแรงงูใจน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.80 หมายถึง มีผลต่อแรงงูใจน้อยที่สุด

การทดสอบทางสถิติเพื่อเปรียบเทียบตัวแปร โดยทำการเปรียบเทียบทั้ง 4 อำเภอ บริเวณคาบสมุทรสทิงพระ ได้แก่ อำเภอสิงหนคร อำเภอสทิงพระ อำเภอกระแสดินธุ์ และอำเภอระโนด ใช้สถิติ F-Test ในการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยสำหรับกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 2 กลุ่มแบบทางเดียว (One-way ANOVA)

การวิเคราะห์เพื่อสร้างสมการถดถอย หรือสมการพยากรณ์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการทำงานข้าวพันธุ์พื้นเมืองบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ วิธีทางสถิติที่ใช้ คือ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยอาศัยตัวแปรอิสระเป็นตัวพยากรณ์ การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีวิเคราะห์การถดถอยโดยการคัดเลือกตัวแปรอิสระเข้าสู่สมการทีละตัว (Stepwise Regression Analysis) โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามมากที่สุดจะถูกคัดเลือกเข้าก่อน เมื่อตัวแปรถูกคัดเลือกเข้าสมการแล้วจะมีการทดสอบว่าตัวแปรอิสระนั้นสามารถทำนายตัวแปรตามได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่ จากนั้นทำการคัดเลือกตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามลำดับถัดมาเข้าสมการ แล้วทำการทดสอบว่าตัวแปรอิสระที่อยู่ในสมการสามารถร่วมกันทำนายตัวแปรตามได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่ และพิจารณาค่าสถิติที่สำคัญว่าผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดหรือไม่ คัดตัวแปรจนกว่าไม่มีตัวแปรอิสระใดเข้าไปในสมการได้อีกจึงหยุดการคัดเลือกตัวแปรอิสระ ถือได้ว่าสมการที่ได้นั้นมีความเหมาะสม

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาการตัดสินใจและปัญหาในการทำงานข้าวพันธุ์พื้นเมืองของชาวนาในพื้นที่คาบสมุทรสทิงพระ โดยการตัดสินใจจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ รูปแบบการตัดสินใจ และ

วิธีการตัดสินใจ โดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ได้แก่ การหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าสูงสุด (Maximum) ค่าต่ำสุด (Minimum) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์

3.4 สรุปประเด็นศึกษาและวิธีการวิจัย

การศึกษาแรงจูงใจในการทำงานชั่วคราวพื้นที่เมืองของชาวนาบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา มีวิธีการวิจัยแตกต่างกันตามวัตถุประสงค์ ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังแสดงตารางที่ 4

ตารางที่ 4 วิธีการศึกษาแรงจูงใจในการทำงานชั่วคราวพื้นที่เมืองตามวัตถุประสงค์

ข้อที่ 1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของชาวนาที่ทำนาชั่วคราวพื้นที่เมืองบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา				
ประเด็นศึกษา	เครื่องมือ	วิธีการ	แหล่งข้อมูล	การวิเคราะห์
สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ	แบบสัมภาษณ์	สัมภาษณ์	ตัวอย่าง 380 ครัวเรือน	การอธิบายเชิง พรรณนา
ข้อที่ 2 ศึกษาความรู้ท้องถิ่น และรูปแบบการทำงานชั่วคราวพื้นที่เมืองบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา				
ประเด็นศึกษา	เครื่องมือ	วิธีการ	แหล่งข้อมูล	การวิเคราะห์
ความรู้ท้องถิ่นในการทำงานชั่วคราวพื้นที่เมือง			ปราชญ์ ชาวบ้านที่ทำนา	
รูปแบบในการทำงานชั่วคราวพื้นที่เมือง	ปฏิทินฤดูกาล	ประชุม กลุ่มย่อย	ชั่วคราวพื้นที่เมืองมา มากกว่า 30 ปี	สังเคราะห์และ จัดกลุ่มข้อมูล
ข้อที่ 3 วิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการทำงานชั่วคราวพื้นที่เมืองของชาวนาบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา				
ประเด็นศึกษา	เครื่องมือ	วิธีการ	แหล่งข้อมูล	การวิเคราะห์
วิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการทำงานชั่วคราวพื้นที่เมือง	แบบสัมภาษณ์	วิเคราะห์	ตัวอย่าง 380 ครัวเรือน	การทดสอบ เปรียบเทียบ การวิเคราะห์ ถดถอยพหุคูณ

บทที่ 4

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

การศึกษาแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองของชาวนาบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาออกเป็น 3 ส่วนตามวัตถุประสงค์ รายละเอียดดังนี้

4.1 ผลการศึกษาสภาพสังคมและเศรษฐกิจของชาวนาที่ทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง

เนื้อหาในส่วนนี้เป็นการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.1.1 ข้อมูลทั่วไปของชาวนาผู้ปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมือง

ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของชาวนา ประกอบด้วยข้อมูลอาชีพหลัก อาชีพเสริม การเข้าร่วมกลุ่มทางการเกษตร และการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับข้าวพันธุ์พื้นเมือง

1) อาชีพหลักและอาชีพเสริม

ชาวนาผู้ปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมืองบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง (ร้อยละ 32.6) รองลงมาทำไร่ (ร้อยละ 16.8) ธุรกิจส่วนตัว (ร้อยละ 12.6) ค้าขาย (ร้อยละ 11.3) รับจ้างทั่วไป (ร้อยละ 10.3) เลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ 6.1) ทำนาข้าวพันธุ์พาณิชย์ (ร้อยละ 4.7) มีเพียงส่วนน้อยที่รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ และทำประมง (ร้อยละ 2.9 และ 2.6) ตามลำดับ และเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 97.1) ที่มีอาชีพเสริมเพื่อสนับสนุนรายได้หลัก โดยอาชีพเสริมที่ชาวนาทำมากที่สุด คือ ทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง (ร้อยละ 58.0) รองลงมารับจ้างทั่วไป (ร้อยละ 10.6) ธุรกิจส่วนตัว (ร้อยละ 8.8) ไร่ (ร้อยละ 7.5) ค้าขาย (ร้อยละ 6.2) เลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ 4.4) ทำนาข้าวพันธุ์พาณิชย์ (ร้อยละ 2.3) รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ (ร้อยละ 1.6) และทำประมง (ร้อยละ 0.5)

2) การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือสถาบันเกษตรกร

ชาวนาร้อยละ 49.7 เป็นสมาชิกกลุ่มหรือสถาบันเกษตรกร โดยมีวัตถุประสงค์ในการเข้าร่วมกลุ่มมากที่สุด คือ เข้าร่วมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาในการประกอบอาชีพ (ร้อยละ 56.1) รองลงมาเข้าร่วมกลุ่มเพื่อการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (ร้อยละ 38.0) และเข้าร่วมกลุ่มเพื่อการพัฒนาอาชีพ (ร้อยละ 5.9) อย่างไรก็ตาม มีชาวนาร้อยละ 50.3 ที่ยังไม่เป็นสมาชิกของกลุ่มหรือสถาบันเกษตรกรใด ๆ เลย

3) การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับข่าวพันธุ์พื้นเมือง

ชาวนาส่วนใหญ่ ร้อยละ 73.4 ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับข่าวพันธุ์พื้นเมือง โดยแหล่งของสื่อที่ได้รับมากที่สุด คือ สื่อบุคคล (ร้อยละ 79.4) รองลงมาคืออิเล็กทรอนิกส์ (ร้อยละ 11.6) และสื่อสิ่งพิมพ์ (ร้อยละ 9.0) โดยที่ชาวনার้อยละ 26.6 ไม่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับข่าวพันธุ์พื้นเมืองเลย ดังรายละเอียดในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ข้อมูลทั่วไปของครัวเรือนชาวนา

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพหลัก	(n=380)	
ทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง	124	32.6
ทำนาข้าวพันธุ์พาณิชย์	18	4.7
ทำไร่	64	16.8
ค้าขาย	43	11.3
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	11	2.9
รับจ้าง	39	10.3
ธุรกิจส่วนตัว	48	12.6
เลี้ยงสัตว์	23	6.1
ประมง	10	2.6
การประกอบอาชีพเสริม	(n=380)	
มี	369	97.1
ไม่มี	11	2.9
ลักษณะอาชีพเสริม*	(n=386)	
ทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง	224	58.0
ทำนาข้าวพันธุ์พาณิชย์	9	2.3
ทำไร่	29	7.5
ค้าขาย	24	6.2
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	6	1.6
รับจ้าง	41	10.6
ธุรกิจส่วนตัว	34	8.8
เลี้ยงสัตว์	17	4.4
ประมง	2	0.5

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
การเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร*	(n=386)	
เป็น	189	49.7
ไม่เป็น	191	50.3
วัตถุประสงค์ของการเข้าร่วมกลุ่ม*	(n=187)	
เพื่อแก้ปัญหาในการประกอบอาชีพ	105	56.1
เพื่อพัฒนาอาชีพ	11	5.9
เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	71	38.0
การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับข่าวพันธุ์พื้นเมือง	(n=380)	
เคย	279	73.4
ไม่เคย	101	26.6
สื่อในการรับรู้ข่าวสาร*	(n=335)	
สื่อบุคคล	266	79.4
สื่อสิ่งพิมพ์	30	9.0
สื่ออิเล็กทรอนิกส์	39	11.6

หมายเหตุ * สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตารางที่ 5 จะเห็นได้ว่าชาวนาบริเวณคาบสมุทรมหานครถึงพระส่วนใหญ่ร้อยละ 37.1 ประกอบอาชีพทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองเป็นหลัก แต่ในส่วนนี้บางครัวเรือนมีการทำไร่หรือทำธุรกิจส่วนตัวร่วมด้วย โดยอาชีพเสริมส่วนใหญ่ ได้แก่ อาชีพทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง และอาชีพทางด้านการเกษตรอื่น ๆ จะเห็นได้ว่าทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริมเป็นการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง เนื่องจากชาวนาบางส่วนมีการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองเป็นประจำทุกปีจึงกลายเป็นอาชีพหลัก และมีชาวนาอีกส่วนหนึ่งมีการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองสลับรอบปลูก ปลูกไม่ประจำทุกปีจึงกลายเป็นอาชีพเสริม

4.1.2 ข้อมูลทางสังคมและเศรษฐกิจของชาวนา

ข้อมูลทางเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนชาวนา ซึ่งเป็นข้อมูลแสดงให้เห็นถึงรายละเอียดทางสังคมเศรษฐกิจในระดับครัวเรือนของชาวนา มีรายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ 6)

1) จำนวนสมาชิกที่อาศัยในครัวเรือนและจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ช่วยทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง

จากจำนวนตัวอย่างครัวเรือนชาวนาทั้งสิ้น 380 ครัวเรือน พบว่า มีจำนวนสมาชิกเฉลี่ย 3.5 คนต่อครัวเรือน โดยมีการกระจายของจำนวนดังกล่าวอยู่ในช่วง 3 - 4 คน มากที่สุด (ร้อยละ 41.1)

รองลงมา มีจำนวนสมาชิกอยู่ในช่วง 1 - 2 คน (ร้อยละ 32.6) และมีจำนวนสมาชิกตั้งแต่ 5 คน น้อยที่สุด (ร้อยละ 26.3) ในส่วนของจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ช่วยทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง พบว่ามีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ช่วยทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองเฉลี่ย 1.9 คน โดยมีการกระจายของจำนวนดังกล่าวอยู่ในช่วง 1 - 2 คน มากที่สุด (ร้อยละ 32.6) รองลงมาจำนวนสมาชิกอยู่ในช่วง 3 - 4 คน (ร้อยละ 12.6) และมีจำนวนสมาชิกตั้งแต่ 5 คน น้อยที่สุด (ร้อยละ 2.4) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปริยากร (2560) ที่ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการปลูกข้าวเหนียวดำพันธุ์พื้นเมืองในตำบลชะแล อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา พบว่าชาวนาส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คนต่อครัวเรือน และจำนวนแรงงานในครัวเรือนที่ช่วยทำนาเฉลี่ย 2 คนต่อครัวเรือน เนื่องจากครัวเรือนชาวนามีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนไม่มากนัก ดังนั้นจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ช่วยทำนาจึงลดลงตามไปด้วย

ตารางที่ 6 จำนวนสมาชิกที่อาศัยในครัวเรือนและจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ช่วยทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา

รายการ	จำนวน (n=380)	ร้อยละ
จำนวนสมาชิกที่อาศัยในครัวเรือน (คน)		
1 - 2	124	32.6
3 - 4	156	41.1
ตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป	100	26.3
จำนวนสมาชิกที่อาศัยในครัวเรือนเฉลี่ย	3.5	
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	1.6	
จำนวนสมาชิกที่อาศัยในครัวเรือนน้อยที่สุด	1.0	
จำนวนสมาชิกที่อาศัยในครัวเรือนมากที่สุด	9.0	
จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ช่วยทำนา (คน)		
1 - 2	323	85.0
3 - 4	48	12.6
ตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป	9	2.4
จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ช่วยทำนาเฉลี่ย	1.9	
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	0.9	
จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ช่วยทำนาน้อยที่สุด	1.0	
จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ช่วยทำนามากที่สุด	7.0	

2) ข้อมูลทางสังคมและเศรษฐกิจของชาวนา

ข้อมูลทางสังคมและเศรษฐกิจของชาวนา ซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ ศาสนา ระดับการศึกษา รายได้รวมทั้งหมด รายได้จากอาชีพหลัก รายได้จากอาชีพเสริม รายจ่าย จำนวนเงินออม จำนวนหนี้สิน แหล่งกู้เงิน และวัตถุประสงค์ในการกู้เงิน ดังรายละเอียดในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ข้อมูลทางสังคมและเศรษฐกิจของชาวนา

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ	(n=380)	
ชาย	119	31.3
หญิง	261	68.7
อายุ (ปี)	(n=380)	
0 - 30	2	0.5
31 - 40	18	4.7
41 - 50	76	20.0
51 - 60	97	25.5
61 - 70	118	31.1
71 ขึ้นไป	69	18.2
อายุเฉลี่ย		59.2
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)		11.9
อายุน้อยที่สุด		28.0
อายุมากที่สุด		88.0
ศาสนา	(n=380)	
พุทธ	377	99.2
อิสลาม	3	0.8
ระดับการศึกษา	(n=380)	
ไม่ได้ศึกษา	5	1.3
ระดับประถมศึกษา	322	84.7
ระดับมัธยมศึกษา	41	10.8
อนุปริญญา	6	1.6
ปริญญาตรี/หรือสูงกว่า	6	1.6
รายได้รวมของครัวเรือน (บาท/เดือน)	(n=380)	
≤10,000	118	31.1

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
10,001 - 20,000	225	59.2
20,001 - 30,000	29	7.6
30,001 - 40,000	5	1.3
>40,000 ขึ้นไป	3	0.8
รายได้รวมของครัวเรือนเฉลี่ย		13,730.6
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)		6,28.9
รายได้รวมของครัวเรือนน้อยที่สุด		3,675.0
รายได้รวมของครัวเรือนมากที่สุด		61,500.0
รายได้จากอาชีพหลักของครัวเรือน (บาท/เดือน)	(n=380)	
ไม่มีรายได้	51	13.4
≤10,000	200	60.8
10,001 - 20,000	117	35.6
20,001 - 30,000	8	2.4
30,001 - 40,000	3	0.9
>40,000 ขึ้นไป	1	0.3
รายได้จากอาชีพหลักของครัวเรือนเฉลี่ย		8,458.6
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)		6,558.2
รายได้จากอาชีพหลักของครัวเรือนน้อยที่สุด		600.0
รายได้จากอาชีพหลักของครัวเรือนมากที่สุด		6,000.0
รายได้จากอาชีพเสริมของครัวเรือน (บาท/เดือน)	(n=380)	
ไม่มีรายได้	102	26.8
≤10,000	222	58.4
10,001 - 20,000	51	13.4
20,001 - 30,000	3	0.8
>30,000 ขึ้นไป	2	0.5
รายได้จากอาชีพเสริมของครัวเรือนเฉลี่ย		5,537.6
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)		8,017.4
รายได้จากอาชีพเสริมของครัวเรือนน้อยที่สุด		600.0
รายได้จากอาชีพเสริมของครัวเรือนน้อยมากที่สุด		100,000.0
รายจ่ายของครัวเรือน (บาท/เดือน)	(n=380)	
≤3,000	16	4.2
3,001 - 8,000	213	56.1

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
8,001 - 13,000	138	36.3
13,001 - 18,000	9	2.4
>18,000 ขึ้นไป	4	1.1
รายจ่ายของครัวเรือนเฉลี่ย		7,870.3
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)		3,172.6
รายจ่ายของครัวเรือนน้อยที่สุด		2,000.0
รายจ่ายของครัวเรือนมากที่สุด		30,000.0
เงินออมของครัวเรือน (บาท)	(n=380)	
ไม่มีเงินออม	176	46.3
≤10,000	34	8.9
10,001 - 30,000	86	22.6
20,001 - 60,000	55	14.5
30,001 - 90,000	10	2.6
90,001 - 100,000	7	1.8
>100,000 ขึ้นไป	12	3.2
เงินออมของครัวเรือนเฉลี่ย		24,016.8
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)		50,806.8
เงินออมของครัวเรือนน้อยที่สุด		1,000.0
เงินออมของครัวเรือนมากที่สุด		500,000.0
หนี้สินของครัวเรือน (บาท)	(n=380)	
ไม่มีหนี้สิน	193	50.8
≤10,000	9	2.4
10,001 - 30,000	39	10.3
30,001 - 60,000	35	9.2
60,001 - 90,000	15	3.9
90,001 - 100,000	48	12.6
>100,000 ขึ้นไป	41	10.8
หนี้สินของครัวเรือนเฉลี่ย		110,833.2
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)		122,763.7
หนี้สินของครัวเรือนน้อยที่สุด		7,000.0
หนี้สินของครัวเรือนมากที่สุด		600,000.0
แหล่งกู้เงิน*	(n=187)	
ธ.ก.ศ.	117	62.6

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
กองทุนหมู่บ้าน	47	25.1
ออมทรัพย์	23	12.3
เหตุผลในการกู้เงิน*	(n=187)	
ใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม	105	56.1
ใช้ในการศึกษาของบุตรหลาน	11	5.9
ใช้ในการดำรงชีพอื่น ๆ	71	38.0

หมายเหตุ* สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตารางที่ 7 แสดงข้อมูลทางสังคมและเศรษฐกิจของชาวนาผู้ถูกสัมภาษณ์ จำนวน 380 ราย พบว่า เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย (ร้อยละ 68.7 และ 31.3) ตามลำดับ มีอายุเฉลี่ย 59.2 ปี โดยกระจายอยู่ในช่วง 61 - 70 ปี มากที่สุด (ร้อยละ 31.1) รองลงมาอยู่ในช่วง 51 - 60 ปี (ร้อยละ 25.5) นอกจากนี้อยู่ในช่วงอายุต่าง ๆ ได้แก่ 41 - 50 ปี (ร้อยละ 20.0) ตั้งแต่ 71 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 18.2) 31 - 40 ปี (ร้อยละ 4.7) และ 0 - 30 ปี น้อยที่สุด (ร้อยละ 0.5) สอดคล้องกับงานวิจัยของปริยากร (2560) ที่ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการปลูกข้าวเหนียวดำพันธุ์พื้นเมืองในตำบลชะแล อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา พบว่าชาวนาผู้ถูกสัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ย 59.31 ปี จะเห็นได้ว่าผู้ที่ทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองมีอายุที่สูง เนื่องจากมีความรู้ในการทำนาซึ่งเป็นอาชีพที่ทำต่อเนื่องมาจากบรรพบุรุษ อีกทั้งในปัจจุบันวัยหนุ่มสาวไม่ค่อยนิยมทำนาแต่จะออกไปทำงานในเมืองมากขึ้น ในส่วนของการนับถือศาสนาชาวนาส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ (ร้อยละ 99.2) และนับถือศาสนาอิสลาม (ร้อยละ 0.8)

ชาวนาผู้ถูกสัมภาษณ์มีการศึกษาในระดับประถมศึกษามากที่สุด (ร้อยละ 84.7) รองลงมา มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา (ร้อยละ 10.8) อนุปริญญา ปริญญาตรี/หรือสูงกว่า (ร้อยละ 10.8) และไม่ได้รับการศึกษาเลย (ร้อยละ 1.3) สอดคล้องกับงานวิจัยของดาวเรือง และคณะ (2553) ทำการศึกษาพันธุกรรมข้าวพื้นบ้านเพื่อการขยายผลผลิตข้าวในระบบเกษตรกรรมยั่งยืนในพื้นที่บ้านกุดหิน บ้านกำแมด บ้านโนนยาง ตำบลกำแมด อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร พบว่าชาวนาจากการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับพื้นฐาน สามารถอ่านออกเขียนได้ มีทางเลือกในการประกอบอาชีพไม่มากนัก จึงเลือกทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองเพราะมีความคุ้นเคยในการทำตั้งแต่ในอดีต ใช้ทักษะและความรู้น้อยกว่างานอื่น ๆ การทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองอาศัยความคุ้นเคยในการทำ

รายได้รวมของครัวเรือน พบว่า ชาวนามีรายได้รวมเฉลี่ย 13,730.6 บาทต่อเดือนต่อครัวเรือน โดยมีการกระจายรายได้ในช่วง 10,001 - 20,000 บาทต่อเดือนต่อครัวเรือน มากที่สุด

(ร้อยละ 59.2) รองลงมา มีรายได้ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาทต่อเดือนต่อครัวเรือน (ร้อยละ 31.1) รายได้ในช่วง 20,001 - 30,000 บาทต่อเดือนต่อครัวเรือน (ร้อยละ 7.6) รายได้ในช่วง 30,001 - 40,000 บาทต่อเดือนต่อครัวเรือน (ร้อยละ 1.3) และรายได้ตั้งแต่ 40,000 บาทขึ้นไปต่อเดือนต่อครัวเรือน น้อยที่สุด (ร้อยละ 0.8) โดยสามารถแบ่งออกเป็นรายได้จากอาชีพหลักและรายได้จากอาชีพเสริม พบว่า ชาวนาผู้ปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมืองมีรายได้จากอาชีพหลักของครัวเรือน รวมเฉลี่ยครัวเรือนละ 8,458.6 บาทต่อเดือน โดยมีการกระจายรายได้ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาทต่อเดือนต่อครัวเรือน มากที่สุด (ร้อยละ 60.8) รองลงมา มีรายได้ในช่วง 10,001 - 20,000 บาทต่อเดือนต่อครัวเรือน (ร้อยละ 35.6) รายได้ในช่วง 20,001 - 30,000 บาทต่อเดือนต่อครัวเรือน (ร้อยละ 2.4) รายได้ในช่วง 30,001 - 40,000 บาทต่อเดือนต่อครัวเรือน (ร้อยละ 0.9) และรายได้ตั้งแต่ 40,000 บาทขึ้นไปต่อเดือนต่อครัวเรือน น้อยที่สุด (ร้อยละ 0.3) ในส่วนของรายได้จากอาชีพเสริมของครัวเรือน พบว่า มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 5,537.5 บาทต่อเดือน โดยมีการกระจายรายได้ที่ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาทต่อเดือนต่อครัวเรือน (ร้อยละ 79.9) รายได้ในช่วง 10,001 - 20,000 บาทต่อเดือนต่อครัวเรือน (ร้อยละ 18.3) รายได้ในช่วง 20,001 - 30,000 บาทต่อเดือนต่อครัวเรือน (ร้อยละ 1.1) และรายได้ตั้งแต่ 30,001 บาทต่อเดือนต่อครัวเรือน น้อยที่สุด (ร้อยละ 1.1)

สำหรับรายจ่ายของครัวเรือนนั้น พบว่า ชาวนามีรายจ่ายเฉลี่ยครัวเรือนละ 7,670.3 บาทต่อเดือน โดยมีการกระจายรายจ่ายในช่วง 3,001 - 8,000 บาทต่อเดือนต่อครัวเรือน มากที่สุด (ร้อยละ 56.1) รองลงมา มีรายจ่ายในช่วง 8,001 - 13,000 บาทต่อเดือนต่อครัวเรือน (ร้อยละ 36.3) รายจ่าย น้อยกว่าหรือเท่ากับ 3,000 บาทต่อเดือนต่อครัวเรือน (ร้อยละ 4.2) รายจ่ายในช่วง 13,001 - 18,000 บาทต่อเดือนต่อครัวเรือน (ร้อยละ 2.4) และรายจ่ายตั้งแต่ 18,000 บาทขึ้นไปต่อเดือนต่อครัวเรือน น้อยที่สุด (ร้อยละ 1.1)

ชาวนามีเงินออมของครัวเรือน เฉลี่ยครัวเรือนละ 24,016.8 บาท โดยมีเงินออมกระจายอยู่ในช่วง 10,001 - 30,000 บาทต่อครัวเรือน มากที่สุด (ร้อยละ 22.6) รองลงมา มีเงินออมในช่วง 20,001 - 60,000 บาทต่อครัวเรือน (ร้อยละ 14.5) เงินอมน้อยกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาทต่อครัวเรือน (ร้อยละ 8.9) เงินออมตั้งแต่ 100,000 บาทขึ้นไปต่อครัวเรือน (ร้อยละ 3.2) เงินออมในช่วง 30,001 - 90,000 บาทต่อครัวเรือน (ร้อยละ 2.6) และเงินออมในช่วง 90,001 - 100,000 ต่อครัวเรือน น้อยที่สุด (ร้อยละ 1.8) นอกจากนี้ยังพบว่ามีครัวเรือนชาวนา (ร้อยละ 46.3) เป็นครัวเรือนที่ไม่มีเงินออมเลย

การเป็นหนี้สินของครัวเรือน พบว่า ชาวนามีหนี้สินเฉลี่ยครัวเรือนละ 110,833.2 บาท โดยมีหนี้สินกระจายอยู่ในช่วง 90,001 - 100,000 บาทต่อครัวเรือน มากที่สุด (ร้อยละ 12.6) รองลงมา มี

หนี้สินตั้งแต่ 100,001 บาทขึ้นไปต่อครัวเรือน (ร้อยละ 10.8) มีหนี้สินในช่วง 10,001 - 30,000 บาทต่อครัวเรือน (ร้อยละ 10.3) มีหนี้สินในช่วง 30,001 - 60,000 บาทต่อครัวเรือน (ร้อยละ 9.2) มีหนี้สินในช่วง 60,001 - 90,000 บาทต่อครัวเรือน (ร้อยละ 3.9) และมีหนี้สินน้อยกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาทขึ้นไปต่อครัวเรือน น้อยที่สุด (ร้อยละ 2.4) นอกจากนี้ยังพบครัวเรือนชาวานาที่ไม่เป็นหนี้สินเลยถึงร้อยละ 50.8 โดยชาวานามีการกู้เงินในระบบจากสถาบันการเงิน ธ.ก.ส. มากที่สุด (ร้อยละ 62.6) รองลงมากู้เงินกองทุนหมู่บ้าน (ร้อยละ 5.9) และกู้เงินจากออมทรัพย์ น้อยที่สุด (ร้อยละ 12.3) เหตุผลในการกู้เงินดังกล่าว พบว่า เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม มากที่สุด (ร้อยละ 56.1) รองลงมา เพื่อใช้ในการดำรงชีพอื่น ๆ (ร้อยละ 38.0) และเพื่อใช้ในการศึกษาของบุตรหลาน น้อยที่สุด (ร้อยละ 5.9) สอดคล้องกับงานวิจัยของดาวเรือง และคณะ (2553) ทำการศึกษาพันธกรรมข้าวพื้นบ้านเพื่อการขยายผลผลิตข้าวในระบบเกษตรกรรมยั่งยืนในพื้นที่บ้านกุดหิน บ้านกำแมด บ้านโนนยาง ตำบลกำแมด อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร พบว่าชาวานาส่วนใหญ่เป็นหนี้สิน โดยกู้จาก ธ.ก.ส. สหกรณ์ กองทุนเงินล้าน และกลุ่มภายในชุมชน โดยชาวานาในพื้นที่พยายามพึ่งตนเองแต่ก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายในหลายด้านได้ ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่มาจากค่าอาหาร ค่าเครื่องใช้ในครัวเรือน ค่าเล่าเรียนบุตร ค่าภาษีสังคม จนทำให้เกิดสภาพค่าใช้จ่ายสูงกว่ารายได้ และเกิดเป็นภาระหนี้สินตามมา

4.2 ผลการศึกษาความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับการทำนาและรูปแบบของการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง

เนื้อหาในส่วนนี้เป็นการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.2.1 ข้อมูลทั่วไปในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง

การทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองของชาวานาบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ เป็นอาชีพหนึ่งที่มีความสำคัญในการคงอยู่ของสายพันธุ์ข้าวพื้นเมือง และเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์ ดังนั้นหัวข้อนี้จึงได้นำเสนอรายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

1) การถือครองที่ดิน เอกสารสิทธิ์ ลักษณะกายภาพในการทำนา และเครื่องจักรกลที่ใช้ในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง

การถือครองที่ดินในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองของชาวานาบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ (ตารางที่ 8) พบว่า มีการถือครองพื้นที่ทั้งหมดเฉลี่ยครัวเรือนละ 6.7 ไร่ โดยมีการกระจายพื้นที่อยู่ในช่วง 1.0 - 5.0 ไร่ มากที่สุด (ร้อยละ 52.6) รองลงมาอยู่ในช่วง 5.1 - 10.0 ไร่ (ร้อยละ 33.7) อยู่ในช่วง 10.1 - 15.0 ไร่ (ร้อยละ 9.7) อยู่ในช่วง 15.1 - 20.0 ไร่ และมีพื้นที่ตั้งแต่ 20.1 ไร่ขึ้นไป (ร้อยละ 2.1 และ 1.8) ตามลำดับ ลักษณะการถือครองที่ดินดังกล่าวมีเอกสารสิทธิ์เป็นของตนเอง โดยมีพื้นที่ที่มี

เอกสารสิทธิ์ทั้งหมดเฉลี่ยครัวเรือนละ 5.0 ไร่ ซึ่งมีการกระจายพื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิ์อยู่ในช่วง 1.0 - 5.0 ไร่ มากที่สุด (ร้อยละ 52.6) รองลงมาอยู่ในช่วง 5.1 - 10.0 ไร่ (ร้อยละ 29.2) อยู่ในช่วง 10.1 - 15.0 ไร่ (ร้อยละ 5.5) อยู่ในช่วง 15.1 - 20.0 ไร่ (ร้อยละ 1.3) และมีพื้นที่ตั้งแต่ 20.1 ไร่ขึ้นไป (ร้อยละ 0.3) นอกจากนี้ยังพบครัวเรือนชาวนาที่ไม่มีพื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิ์เลย (ร้อยละ 11.1) ในส่วนของการถือครองที่ดินในลักษณะเช่าเฉลี่ยครัวเรือนละ 1.5 ไร่ โดยมีการกระจายพื้นที่เช่าอยู่ในช่วง 1.0 - 5.0 ไร่ มากที่สุด (ร้อยละ 17.4) รองลงมาอยู่ในช่วง 5.1 - 10.0 ไร่ (ร้อยละ 5.3) อยู่ในช่วง 10.1 - 15.0 ไร่ (ร้อยละ 2.4) และมีพื้นที่ตั้งแต่ 15.1 ไร่ขึ้นไป (ร้อยละ 1.1) นอกจากนี้ยังพบครัวเรือนชาวนาที่ไม่เช่าพื้นที่ในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองเลยมากถึง (ร้อยละ 73.9)

สภาพพื้นที่ปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมือง พบว่า เป็นพื้นที่ราบ มากที่สุด (ร้อยละ 75.3) รองลงมา เป็นพื้นที่ลุ่ม และพื้นที่ดอน (ร้อยละ 20.3 และ 4.5) ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าพื้นที่ราบมีความเหมาะสม ในการทำนาข้าว เนื่องจากพื้นที่ราบสามารถระบายน้ำและมีการไหลบ่าของน้ำบนผิวดินค่อนข้างช้า ทำให้ดินสามารถดูดซับน้ำได้นานมากขึ้น ต้นข้าวสามารถกักเก็บน้ำไว้ใช้ในการเจริญเติบโตได้นาน ขึ้น (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2559) สภาพพื้นที่ดังกล่าวมีลักษณะเป็นดินเหนียว มากที่สุด (ร้อยละ 85.5) รองลงมาเป็นดินเหนียวปนทราย (ร้อยละ 10.3) และดินเหนียวปนทรายแข็ง น้อยที่สุด (ร้อยละ 4.2) สอดคล้องกับกรมพัฒนาที่ดิน (2553) ที่ทำการสำรวจและวิจัยทรัพยากรดิน พบว่าดินเหนียว สามารถอุ้มน้ำและแลกเปลี่ยนธาตุอาหารได้ดี โดยเฉพาะดินเหนียวที่มีความเป็นกรด - ด่าง (pH) ตั้งแต่ 3 - 10 ขึ้นไป จะช่วยให้ต้นข้าวสามารถเจริญเติบโตได้ดีรูปแบบในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง พบว่า ชาวนาบริเวณคาบสมุทรมหานครทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) ทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองในช่วงนาปี เนื่องจากข้าวพันธุ์พื้นเมืองเป็นข้าวที่ไวต่อแสงแดด ปลูกได้เฉพาะนาปีหรือฤดูการทำนาปกติตามฤดู ฝนเพราะการออกดอกของข้าวพันธุ์พื้นเมืองจะออกได้ก็ต่อเมื่อช่วงเวลากลางวันสั้นกว่ากลางคืน เท่านั้น (บงกช และภิรมณ์ญา, 2556) ลักษณะการทำนาในบริเวณพื้นที่คาบสมุทรมหานครพบว่า เป็นการทำนาหว่าน มากที่สุด (ร้อยละ 97.4) รองลงมาทำนาดำ และทั้งทำนาหว่านและนาดำ ในสัดส่วนที่เท่ากัน (ร้อยละ 1.3) สอดคล้องกับงานวิจัยของวีระศักดิ์ และสุวัจนี (2559) ที่ทำการศึกษาต้นทุนการผลิตและวิธีการตลาดของข้าวภาคใต้ พบว่าชาวนาในภาคใต้นิยมการทำนา หว่านเนื่องจากขาดแคลนแรงงานและช่วยประหยัดเวลาในการทำนาโดยชาวนามีการใช้แหล่งน้ำใน การทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองจากน้ำฝน มากที่สุด (ร้อยละ 97.1) รองลงมาน้ำชลประทาน (ร้อยละ 2.3) และแหล่งเก็บกักน้ำส่วนตัว น้อยที่สุด (ร้อยละ 0.5) สอดคล้องกับงานวิจัยของวีระยุทธ และคณะ (2547) ที่ทำการศึกษาพันธุ์ข้าวพื้นบ้านที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ในพื้นที่ปลูกข้าวพื้นบ้านของชาวนาส่วนใหญ่อาศัยน้ำฝนตามธรรมชาติ และอาศัยน้ำตาม

โครงการพัฒนาแหล่งน้ำ เช่น ชลประทาน อ่างเก็บน้ำ และสระน้ำในการทำนา ชาวนาส่วนใหญ่ (ร้อยละ 98.2) มีการใช้ปุ๋ยในการทำนา สามารถแบ่งออกเป็นปุ๋ยเคมี (ร้อยละ 85.2) รองลงมาปุ๋ยอินทรีย์ (ร้อยละ 7.9) ปุ๋ยเคมีอินทรีย์ (ร้อยละ 4.2) และปุ๋ยชีวภาพ น้อยที่สุด (ร้อยละ 2.7)

เครื่องจักรกลที่ใช้ในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง พบว่า คราวเรือนชาวนาบริเวณคาบสมุทรสติงพระ ร้อยละ 13.2 มีเครื่องจักรกลเพื่อใช้ในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่เป็นของตนเอง ไม่ได้เช่าหรือจ้าง) โดยเครื่องจักรกลที่มีมากที่สุด คือ รถไถเดินตาม (ร้อยละ 46.3) รองลงมารถแทรกเตอร์ (ร้อยละ 34.3) รถเกี่ยวข้าว (ร้อยละ 18.0) และเครื่องนวดข้าว น้อยที่สุด (ร้อยละ 1.4) และคราวเรือนชาวนา ร้อยละ 86.8 เป็นคราวเรือนที่ไม่มีเครื่องจักรกลใด ๆ

ตารางที่ 8 การถือครองที่ดิน เอกสารสิทธิ์ ลักษณะกายภาพในการทำนา และเครื่องจักรกลที่ใช้ในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
พื้นที่ถือครองในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองทั้งหมด (ไร่)	(n=380)	
1.0 - 5.0	200	52.6
5.1 - 10.0	128	33.7
10.1 - 15.0	37	9.7
15.1 - 20.0	8	2.1
ตั้งแต่ 20.1 ขึ้นไป	7	1.8
พื้นที่ถือครองในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองเฉลี่ย		6.7
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)		5.2
พื้นที่ถือครองในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองน้อยที่สุด		1.0
พื้นที่ถือครองในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองมากที่สุด		40.0
พื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิ์ทั้งหมด (ไร่)	(n=380)	
ไม่มี	42	11.1
1.0 - 5.0	200	52.6
5.1 - 10.0	111	29.2
10.1 - 15.0	21	5.5
15.1 - 20.0	5	1.3
ตั้งแต่ 20.1 ขึ้นไป	1	0.3
พื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิ์เฉลี่ย		6.7

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)		3.6
พื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิ์น้อยที่สุด		1.0
พื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิ์มากที่สุด		22.0
พื้นที่เช่าทั้งหมด (ไร่)	(n=380)	
ไม่มี	281	73.9
1.0 - 5.0	66	17.4
5.1 - 10.0	20	5.3
10.1 - 15.0	9	2.4
ตั้งแต่ 15.1 ขึ้นไป	4	1.1
พื้นที่เช่าเฉลี่ย		6.7
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)		5.6
พื้นที่เช่าน้อยที่สุด		1.0
พื้นที่เช่ามากที่สุด		30.0
สภาพพื้นที่ปลูก	(n=380)	
พื้นที่ลุ่ม	77	20.3
พื้นที่ดอน	17	4.5
พื้นที่ราบ	286	75.3
ลักษณะดิน	(n=380)	
ดินเหนียว	325	85.5
ดินเหนียวปนทราย	39	10.3
ดินร่วนปนทรายแข็ง	16	4.2
รูปแบบการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง	(n=380)	
นาปี	380	100.0
ลักษณะในการทำนา	(n=380)	
นาดำ	5	1.3
นาหว่าน	370	97.4
ทั้งนาดำและนาหว่าน	5	1.3
แหล่งน้ำในการทำนา*	(n=385)	
น้ำฝน	374	97.1
น้ำชลประทาน	9	2.3
สระน้ำส่วนตัว	2	0.5

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
การใส่ปุ๋ย	(n=380)	
ใส่	373	98.2
ไม่ใส่	7	1.8
ชนิดปุ๋ยที่ใช้ในการทำงาน*	(n=405)	
ปุ๋ยเคมี	345	85.2
ปุ๋ยอินทรีย์	32	7.9
ปุ๋ยเคมีอินทรีย์	17	4.2
ปุ๋ยชีวภาพ	11	2.7
การมีเครื่องจักรกลการเกษตร	(n=380)	
มี	50	13.2
ไม่มี	330	86.8
ชนิดของเครื่องจักรกลการเกษตร*	(n=67)	
รถไถเดินตาม	31	46.3
รถแทรกเตอร์	23	34.3
รถเกี่ยวข้าว	12	18.0
เครื่องนวดข้าว	1	1.4

หมายเหตุ * สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

2) วัตถุประสงค์ในการทำงานข้าวพันธุ์พื้นเมือง พันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่ใช้ในการทำงาน เหตุผลที่เลือกปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมือง และแหล่งพันธุ์ข้าวที่ใช้ปลูก

วัตถุประสงค์ในการทำงานข้าวพันธุ์พื้นเมือง (ดังตารางที่ 9) พบว่า ชาวนาทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองไว้ใช้ทั้งบริโภคภายในครัวเรือนและจำหน่าย (ร้อยละ 54.7) รองลงมา ไว้บริโภคในครัวเรือนเพียงอย่างเดียว (ร้อยละ 38.2) และมีเพียงบางส่วนที่ไว้เพื่อจำหน่ายเพียงอย่างเดียว (ร้อยละ 7.1)

สำหรับพันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่ชาวนาเลือกใช้ในการปลูกนั้น พบว่า ชาวนามากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 67.5) เลือกใช้ข้าวพันธุ์เหนียวพัทลุง รองลงมา ได้แก่ พันธุ์สังข์หยด (ร้อยละ 25.0) พันธุ์สังข์หยดพัทลุง (ร้อยละ 5.5) พันธุ์หอมนิล และพันธุ์เล็บนกปัตตานี (ร้อยละ 1.1 และ 0.8) ตามลำดับ

เหตุผลในการเลือกปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมืองดังกล่าว พบว่า มีรสชาติที่ดี มากที่สุด (ร้อยละ 36.2) รองลงมา ให้ผลผลิตที่สูง (ร้อยละ 15.6) ทนต่อสภาพภูมิอากาศในพื้นที่ (ร้อยละ 14.1) ลำต้นสูง ทนต่อน้ำท่วม (ร้อยละ 12.3) คอรวงยาวทำให้เก็บเกี่ยวง่าย (ร้อยละ 9.4) โรค - ศัตรูข้าว

รบกวนน้อย (ร้อยละ 6.8) และแตกกอมาก น้อยที่สุด (ร้อยละ 5.6) สอดคล้องกับงานวิจัยของอักรพงศ์ และคณะ (2550) ที่ทำการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกพันธุ์ข้าวพื้นเมืองของเกษตรกร บนพื้นที่สูงในประเทศไทย พบว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเลือกพันธุ์ข้าวที่ปลูกด้วยเหตุผลว่าเป็นพันธุ์ที่กินอร่อย หรือชอบบริโภคพันธุ์นี้มากที่สุด แสดงว่าเกษตรกรให้ความสำคัญกับการนิยมนบริโภคด้วยรสชาติที่ตนเองชื่นชอบเป็นหลัก

แหล่งพันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่ใช้ปลูก พบว่า ชื้อพันธุ์มาใช้ในการปลูก มากที่สุด (ร้อยละ 65.5) รองลงมา เป็นพันธุ์ที่ผลิตได้แล้วเก็บเอาไว้ (ร้อยละ 34.2) และเป็นพันธุ์ที่ได้จากหน่วยงานภาครัฐ หรือเพื่อนบ้าน น้อยที่สุด (ร้อยละ 0.3)

ตารางที่ 9 วัตถุประสงค์ในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง พันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่ใช้ในการทำนา เหตุผลที่เลือกปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมือง และแหล่งพันธุ์ข้าวที่ใช้ปลูก

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
วัตถุประสงค์ในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง	(n=380)	
เพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน	145	38.2
เพื่อจำหน่ายเป็นหลัก	27	7.1
เพื่อใช้บริโภคในครัวเรือนและจำหน่าย	208	54.7
พันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่ใช้ในการทำนา	(n=380)	
สังข์หยด	95	25.0
เฉียงพัทลุง	257	67.6
สังข์หยดพัทลุง	21	5.5
หอมนิล	4	1.1
เล็บนกปัตตานี	3	0.8
เหตุผลในการปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมือง*	(n=872)	
รสชาติดี	316	36.2
โรค-ศัตรูข้าวรบกวนน้อย	59	6.8
ต้นสูง ทนน้ำท่วมได้ดี	107	12.3
แตกกอมาก	49	5.6
คอรวงยาว เก็บเกี่ยวง่าย	82	9.4
ทนต่อสภาพภูมิอากาศในพื้นที่ได้ดี	123	14.1
ให้ผลผลิตสูง	136	15.6

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
แหล่งพันธุ์ข้าวที่ใช้ปลูก	(n=380)	
เป็นพันธุ์ที่ผลิตได้แล้วเก็บเอาไว้	130	34.2
ซื้อ	249	65.5
ได้จากหน่วยงานภาครัฐ/เพื่อนบ้าน	1	0.3

หมายเหตุ * สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

3) ผลผลิตและการกระจายผลผลิตจากการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง

ผลผลิตจากการทำนาและกระจายผลผลิตข้าวพันธุ์พื้นเมือง เป็นการนำเสนอถึงผลผลิตและการกระจายผลผลิตข้าวของชาวนาบริเวณคาบสมุทรมหานครในปีเพาะปลูก พ.ศ. 2559/60 พบว่าชาวนามีการจัดการผลผลิตในรูปแบบต่าง ๆ รายละเอียด ดังนี้ (ตารางที่ 10)

ชาวนามีผลผลิตข้าวพันธุ์พื้นเมืองเฉลี่ยครัวเรือนละ 491.2 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งพบว่า มีครัวเรือนชาวนาร้อยละ 70.3 ได้รับผลผลิต 401 - 500 กิโลกรัมต่อไร่ มากที่สุด รองลงมาได้รับผลผลิตครัวเรือนละ 501 - 600 กิโลกรัมต่อไร่ (ร้อยละ 18.9) ผลผลิตครัวเรือนละ 301 - 400 กิโลกรัมต่อไร่ (ร้อยละ 8.4) น้อยกว่าหรือเท่ากับครัวเรือนละ 300 กิโลกรัมต่อไร่ (ร้อยละ 2.1) และตั้งแต่ครัวเรือนละ 601 กิโลกรัมต่อไร่ น้อยที่สุด (ร้อยละ 0.3)

ผลผลิตข้าวดังกล่าว ชาวนาเก็บไว้เพื่อการบริโภคในครัวเรือนเฉลี่ย 1,191.7 กิโลกรัมต่อปี โดยเก็บไว้ 501 - 1,000 กิโลกรัมต่อปี มากที่สุด (ร้อยละ 51.6) รองลงมาเก็บไว้ 1,001 - 1,500 กิโลกรัมต่อปี (ร้อยละ 28.4) นอกจากนั้น เก็บไว้บริโภค น้อยกว่าหรือเท่ากับ 500 กิโลกรัมต่อปี (ร้อยละ 8.2) 1,501 - 2,000 กิโลกรัมต่อปีและตั้งแต่ 2,501 กิโลกรัมต่อปี ขึ้นไป (ร้อยละ 6.6 และ 1.8) และมีครัวเรือนชาวนาบางส่วน (ร้อยละ 3.4) ที่ไม่มีการเก็บผลผลิตข้าวไว้บริโภคเลย สำหรับผลผลิตข้าวที่ไว้จำหน่ายนั้น พบว่า มีจำนวนเฉลี่ย 2,293.9 กิโลกรัมต่อไร่ เก็บไว้จำหน่าย ตั้งแต่ 2,501 กิโลกรัมต่อปีขึ้นไป มากที่สุด (ร้อยละ 38.7) รองลงมาเก็บไว้ 1,501 - 2,000 กิโลกรัมต่อปี (ร้อยละ 9.7) นอกจากนั้น เก็บไว้จำหน่าย 1,001 - 1,500 กิโลกรัมต่อปี (ร้อยละ 6.6) 501 - 1,000 กิโลกรัมต่อปี และน้อยกว่าเท่ากับ 500 กิโลกรัมต่อปี (ร้อยละ 6.1 และ 0.5) ตามลำดับ และมีบางส่วนที่ไม่มีการเก็บผลผลิตข้าวไว้จำหน่าย (ร้อยละ 38.4) ส่วนที่เก็บไว้ทำพันธุ์นั้น พบว่า เก็บผลผลิตไว้เฉลี่ย 129.3 กิโลกรัมต่อปี โดยเก็บไว้ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 200 กิโลกรัมต่อปี มากที่สุด (ร้อยละ 25.6) รองลงมาเก็บไว้ตั้งแต่ 301 กิโลกรัมต่อปีขึ้นไป (ร้อยละ 5.3) และ 201 - 300 กิโลกรัมต่อปี (ร้อยละ 3.7) โดยไม่มีการเก็บเอาไว้ทำพันธุ์เลยมากถึง (ร้อยละ 65.3)

ตารางที่ 10 ผลผลิตและการกระจายผลผลิตจากการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง ปีเพาะปลูก 2559/60

รายการ	จำนวน (n=380)	ร้อยละ
ผลผลิตจากการทำนา (กก./ไร่)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 300	8	2.1
301 - 400	32	8.4
401 - 500	267	70.3
501 - 600	72	18.9
ตั้งแต่ 601 ขึ้นไป	1	0.3
ผลผลิตรวมเฉลี่ย		491.2
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)		57.6
ผลผลิตรวมน้อยที่สุด		250.0
ผลผลิตรวมมากที่สุด		700.0
ผลผลิตเพื่อบริโภค (กก./ปี)		
ไม่เก็บไว้บริโภค	13	3.4
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 500	31	8.2
501 - 1,000	196	51.6
1,001 - 1,500	108	28.4
1,501 - 2,000	25	6.6
ตั้งแต่ 2,501 ขึ้นไป	7	1.8
ผลผลิตเพื่อบริโภคเฉลี่ย		1,191.7
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)		1,094.7
ผลผลิตเพื่อบริโภคน้อยที่สุด		400.0
ผลผลิตเพื่อบริโภคมากที่สุด		10,000.0
ผลผลิตเพื่อจำหน่าย (กก./ปี)		
ไม่จำหน่ายผลผลิต	146	38.4
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 500	2	0.5
501 - 1,000	23	6.1
1,001 - 1,500	25	6.6
1,501 - 2,000	37	9.7
ตั้งแต่ 2,501 ขึ้นไป	147	38.7
ผลผลิตเพื่อจำหน่ายเฉลี่ย		2,293.9
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)		4,662.2
ผลผลิตเพื่อจำหน่ายน้อยที่สุด		90.0

รายการ	จำนวน (n=380)	ร้อยละ
ผลผลิตเพื่อจำหน่ายมากที่สุด		50,000.0
ผลผลิตเพื่อเก็บไว้ทำพันธุ์ (กก./ปี)		
ไม่เก็บไว้ทำพันธุ์	248	65.3
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 200	98	25.8
201 - 300	14	3.7
ตั้งแต่ 301 ขึ้นไป	20	5.3
ผลผลิตเพื่อเก็บไว้ทำพันธุ์เฉลี่ย		177.85
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)		165.9
ผลผลิตเพื่อเก็บไว้ทำพันธุ์น้อยที่สุด		50.0
ผลผลิตเพื่อเก็บไว้ทำพันธุ์มากที่สุด		1,000.0

4.2.2 ความรู้ท้องถิ่นและกระบวนการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา

การทำนาข้าวบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา มีชื่อเสียงมากในอดีต โดยเฉพาะการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่สามารถปลูกได้หลากหลายสายพันธุ์ เช่น ข้าวช่อสูง ข้าวรวงรี ข้าวหอมจันทร์ ข้าวลูกปลา ข้าวเหนียวดำ ข้าวกบดำ ข้าวกุหลาบแดง ข้าวเงี้ยวพัทลุง ข้าวเล็บนก บัตตานี และข้าวสังข์หยด เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันเหลือเพียงบางสายพันธุ์เท่านั้นที่ยังมีการปลูกอยู่ บริเวณคาบสมุทรสทิงพระถือได้ว่าเป็นพื้นที่ที่สามารถผลิตข้าวได้ในปริมาณที่สูง และมีคุณภาพข้าวที่ดี เป็นแหล่งอาหารที่มีความสำคัญอีกที่หนึ่งของภาคใต้ นอกจากนี้พื้นที่คาบสมุทรสทิงพระยังมีการก่อตั้งโรงสีข้าวชุมชน ตามโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวและสนับสนุนจากสำนักงานเกษตรจังหวัดสงขลาเพื่อให้คาบสมุทรสทิงพระเป็นพื้นที่ฐานอาหาร ทำให้ชาวนามีรายได้จากการทำนาข้าวเพิ่มมากขึ้น เป็นทั้งผู้ผลิตและจำหน่ายข้าวได้เอง โดยอาศัยความรู้จากการสนับสนุนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษที่เคยใช้กันมาตั้งแต่ดั้งเดิม (สมิทธาไพมส์, 2560) การศึกษาครั้งนี้ได้ใช้เครื่องมือปฏิบัติในฤดูกาลในการเก็บรวบรวมกิจกรรมต่าง ๆ ในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองซึ่งสามารถสรุปเป็นกระบวนการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองของพื้นที่ศึกษาได้ดังนี้ (ตารางที่ 11)

1) การเตรียมพื้นที่ เป็นขั้นตอนแรกของการทำนาข้าวของชาวนาบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ โดยเริ่มจากการเตรียมพื้นที่โดยการไถนาสองรอบ ในช่วงปลายเดือนสิงหาคม - กันยายนของทุกปี รอบแรกเป็นการไถพลิกกลับหน้าดินจากข้างล่างขึ้นมาข้างบน เพื่อให้ดินข้างล่าง

โคนแสงแดด เพื่อทำลายวัชพืชและศัตรูพืชในนา โดยใช้รถไถเดินตามหรือรถแทรกเตอร์ แล้วปล่อยทิ้งไว้ประมาณ 1 สัปดาห์ เรียกว่าการไถตะ รอบที่สองไถซ้ำอีกรอบ ไถเพื่อตัดกับรอยไถตะ ทำให้ดินรอยไถตะแตกออกเป็นก้อนเล็ก ๆ จนวัชพืชรุดออกจากดินเพื่อทำให้ดินไม่จับตัวกันเป็นก้อน ช่วยในการปลูกข้าวและใส่ปุ๋ยได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น จากนั้นปล่อยไว้ทิ้งไว้ประมาณ 3 วัน เรียกการไถครั้งที่สองว่าการไถแปร

2) การเตรียมเมล็ดพันธุ์ การคัดเลือกเมล็ดพันธุ์และการเตรียมพื้นที่ชาวนาในพื้นที่คาบสมุทรสทิงพระจะนำไปพร้อม ๆ กัน การทำนาหว่านแห้ง คัดเลือกพันธุ์โดยนำข้าวเปลือกตากแดดให้ความชื้นลดลงจนแห้ง คัดสิ่งแปลกปลอมและเมล็ดข้าวลีบโดยใช้กระด้งผัดข้าวแยกออก ในกรณีการทำนาคำต้องทำการหว่านกล้าข้าว และเก็บเกี่ยวต้นกล้าเพื่อนำไปใช้ในการปักดำ ซึ่งชาวนาส่วนใหญ่จะทำนาโดยการหว่านแห้ง แม้ว่าจะใช้ปริมาณเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มากกว่าการทำนาคำ แต่ใช้ระยะเวลาและแรงงานในการทำน้อยกว่า

3) การปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมือง การปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมืองของชาวนาในพื้นที่คาบสมุทรสทิงพระส่วนใหญ่เป็นการหว่านแห้งในช่วงเดือนกันยายน ซึ่งในนาข้าวจะไม่มีน้ำขังอยู่เลย โดยนำเมล็ดพันธุ์ที่เตรียมไว้ใช้ 20 กิโลกรัมต่อไร่ ผสมกับแกลบข้าวอีก 20 กิโลกรัมต่อไร่ เนื่องจากเวลาหว่านใน 1 กำมือจะใช้เมล็ดพันธุ์น้อยลง เพราะมีแกลบข้าวผสมอยู่ด้วย ทำให้ระยะห่างระหว่างเมล็ดมากขึ้น ข้าวที่งอกจะห่างมากขึ้น แรกกอกได้ดี โดยใช้แรงงานคนหว่านให้ทั่วแปลง เมื่อข้าวเริ่มเป็นต้นกล้าทำการขังน้ำ อาศัยน้ำฝนตามธรรมชาติในช่วงเดือนพฤศจิกายนของทุกปี โดยการขังน้ำ จะทำการตรวจดูคันนาไม่ให้เกิดการรั่วไหลของน้ำ รวมทั้งคูและระดับน้ำไม่ให้ท่วมต้นกล้า หากระดับน้ำสูง ชาวนาจะทำทางน้ำให้น้ำระบายออก

4) การดูแลรักษาเมื่อต้นกล้าเริ่มงอกจะมีการตรวจดูอัตราการงอกด้วยสายตา หากมีส่วนไหนของแปลงไม่มีการงอกของต้นกล้า จะมีการซ่อมโดยการย้ายต้นกล้าที่งอกกระจุกเป็นหย่อม ๆ นำมาปลูกทดแทน ในช่วงระยะนี้มีการใส่ปุ๋ยเคมีครั้งที่ 1 โดยใช้สูตร 16 - 20 - 0 ใส่ในอัตรา 20 - 30 กิโลกรัมต่อไร่ หว่านให้ทั่วแปลงนา การใส่ปุ๋ยครั้งที่ 2 เริ่มใส่ตอนข้าวตั้งท้องห่างจากการใส่ปุ๋ยครั้งแรกประมาณ 1 เดือน เพื่อบำรุงเมล็ดข้าวใส่ปุ๋ยเคมีสูตร 46 - 0 - 0 ใส่ในอัตรา 25 - 30 กิโลกรัมต่อไร่ ในระหว่างนี้หากมีการระบาดของศัตรูข้าวชาวนาจะมีการกำจัดดูแลโดยอาศัยภูมิปัญญาที่เคยใช้กันมาตั้งแต่อดีต ได้แก่

(1) การกำจัดหอยเชอร์รี่

หอยเชอร์รี่แพร่กระจายในนาข้าวในช่วงที่ข้าวเริ่มแตกกอใหม่ โดยชาวนาจะมีการกำจัดโดยการใช้กากชา และสะเดาเทียม มาหมักรวมกันกับกากน้ำตาล แล้วนำมาฉีดพ่นบริเวณที่มี

หอยเชอร์รี่เข้าทำลายต้นข้าว และมีชาวนาบางส่วนใช้วิธีการเก็บหอยเชอร์รี่แล้วนำมาทำให้ละเอียดใช้เป็นอาหารสัตว์ต่อไป

(2) การกำจัดคนก

เมื่อปลูกข้าวประมาณ 100 - 120 วัน ข้าวจะออกรวง ในช่วงเวลานี้จะมีนกเอี้ยง และ นกกระจอกเข้ามาทำลายต้นข้าวโดยการจิกกัดรวงข้าว ชาวนาบางส่วนจะทำหุ่นไล่กาโดยใช้ ฟางข้าวมามัดเป็นรูปตัวหุ่น แล้วเอาเสื้อผ้าเก่า ๆ มาสวม ใส่หมวกให้เหมือนคน ทำให้มันกลัวไม่เข้ามาทำลายต้นข้าว

(3) การกำจัดแมลงสิง *Leptocorisa Oratorius*

หลังข้าวออกรวง จะพบแมลงสิงดูดกินเมล็ดข้าว ทำให้เมล็ดข้าวลีบ ชาวนาจะมีการใช้ ใบสาบเสือ ยาเส้นมาหมักรวมกับกากน้ำตาลแล้วนำไปฉีดพ่นเพื่อกำจัดแมลงสิง

อย่างไรก็ตามแม้ว่าการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองเผชิญกับปัญหาแมลงศัตรูพืชอยู่บ้าง ในบางช่วง แต่พบว่าไม่ได้มีปริมาณที่มากจนทำให้นาข้าวเกิดความเสียหาย ทั้งนี้เนื่องจากสภาพพื้นที่เป็นที่ราบ มีอากาศถ่ายเทลมพัดค่อนข้างแรง ทำให้ศัตรูพืชถูกพัดพาออกจากต้นข้าว ในขณะที่ข้าวพันธุ์พื้นเมืองมีความแข็งแรง และมีพันธุกรรมที่ต้านทานต่อ โรคและแมลงได้ดี และพบว่าในการทำนาปีจะมีแมลงศัตรูพืชน้อยกว่าข้าวนาปรัง เนื่องจากเป็นช่วงที่มีฝนตกมากมีความชื้นสูง ทำให้แมลงศัตรูพืชไม่สามารถอาศัยอยู่ได้

5) การเก็บเกี่ยวผลผลิตในพื้นที่คาบสมุทรสทิงพระส่วนใหญ่อาศัยรถเก็บเกี่ยวข้าว ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี เนื่องจากเป็นพื้นที่ราบสามารถใช้รถได้สะดวก ช่วยลดระยะเวลาและแรงงาน นอกจากนี้ชาวนาที่ปลูกข้าวจำนวนน้อย และต้องการเก็บข้าวเปลือกบางส่วนไว้ทำเมล็ดพันธุ์ในรอบถัดไปจะใช้วิธีการเก็บเกี่ยวผลผลิตด้วยเกี่ยวเกี่ยวข้าวและกะเก็บข้าว เพื่อให้ข้าวยังคงอยู่เป็นรวงสามารถคัดเลือกได้ง่าย และทำการฝัดข้าวออกจากรวงด้วยที่ฝัดข้าว และทำการตากแดดเพื่อลดความชื้นไว้ประมาณ 3 วัน ในส่วนของฟางข้าวที่เหลือเมื่อแห้งจะนำเก็บไว้ขาย เป็นอาหารสัตว์หรือนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นต่อไป

6) การจำหน่ายผลผลิต ชาวนามีการจำหน่ายข้าวพันธุ์พื้นเมืองหลายรูปแบบ กรณีจำหน่ายข้าวเปลือกจะมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อผลผลิตหลังการเก็บเกี่ยวทันทีถึงแปลงนา โดยราคาของข้าวเปลือกจะไม่แน่นอน ราคาขึ้นลงตามเวลา ส่วนใหญ่ชาวนาจะจำหน่ายผลผลิตข้าวได้ในราคา 8,000 - 12,000 บาทต่อเกวียน กรณีจำหน่ายข้าวสารที่ผ่านการสีข้าวแล้วจำหน่ายในราคา 40 - 50 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งเป็นข้าวที่ผ่านการสีครั้งเดียวหรือเรียกว่าสีข้าวกล้องโดยส่วนใหญ่แล้วจะซื้อไป

เป็นของที่ระลึกฝากคนรู้จัก กรณีจำหน่ายพันธุ์ข้าวเพื่อใช้ปลูก ชาวนาจำหน่ายในราคา 15 - 25 บาท ต่อκιโลกรัม ทั้งนี้ราคาจะขึ้นอยู่กับสายพันธุ์ข้าวซึ่งจะมีความแตกต่างกันในแต่ละสายพันธุ์

7) การดูแลพื้นที่หลังการเก็บเกี่ยว เมื่อหมดรอบในการทำนาในช่วงเดือนเมษายน - กรกฎาคมของทุกปี ชาวนาในพื้นที่จะมีการปลูกพืชตระกูลถั่ว ได้แก่ ถั่วเขียว ปอเทือง ทำให้ชาวนามีรายได้เพิ่มมากขึ้น และเป็นการเพิ่มธาตุอาหารให้กับดินทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์

ตารางที่ 11 กระบวนการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา

รายการ	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย ปี พ.ศ. 2555-2560												
สภาพภูมิอากาศ												
นาปี												
การเตรียมพื้นที่								ไถคะ	ไถแปร			
การเตรียมเมล็ดพันธุ์		เก็บเมล็ด พันธุ์						เตรียม เมล็ดปลูก				
การปลูก									หว่านข้าว แห้ง			
การดูแล	² บำรุงรวง	ดูแล ศัตรูพืช									ขังน้ำ ¹ บำรุงต้น	ดูแล ระดับ น้ำ
การเก็บเกี่ยว		เกี่ยวข้าว	เก็บ ฟางข้าว									
การจำหน่ายผลผลิต		จำหน่าย	จำหน่าย									

รายการ	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
ชื่อระยะ	ข้าวออกรวง	เตรียมเก็บเกี่ยว							ลงข้าว	ระยะกล้า	กล้าแตกกอ	ข้าวตั้งท้อง
การดูแลพื้นที่หลังการเก็บเกี่ยว				ไถแปร								

หมายเหตุ: สัญลักษณ์

หมายถึง ฤดูร้อน

หมายถึง ฤดูร้อนมีฝน

หมายถึง ฤดูฝน

หมายถึง ใส่น้ำรอบที่ 1

หมายถึง ใส่น้ำรอบที่ 2

หมายถึง พืชบำรุงดิน ได้แก่ ถั่วเขียว และปอเทือง

จากตารางที่ 11 จะเห็นได้ว่าการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองของชาวนาบริเวณคาบสมุทร สหิงพระ จังหวัดสงขลา เป็นการนาปีหรือเรียกว่าทำนาตามฤดูกาล โดยอาศัยปัจจัยทางธรรมชาติ น้ำ แสงแดดในการเจริญเติบโต มีการใช้สารเคมีหรือฮอร์โมนในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองน้อย ซึ่งผลผลิตโดยส่วนใหญ่จะเก็บไว้บริโภคในครัวเรือนและจำหน่ายในพื้นที่

นอกจากนี้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกถึงต้นทุนและราคาข้าวในการผลิตข้าวพันธุ์พื้นเมือง พบว่า ชาวนามีค่าใช้จ่ายในเรื่องการเตรียมพื้นที่ ค่าเมล็ดพันธุ์ที่ใช้ในการปลูกแต่ละรอบ ค่าจ้างปลูก ค่าปุ๋ย ค่าจ้างเก็บเกี่ยว ค่าดูแลอื่น ๆ และราคาข้าวที่จำหน่ายดังรายละเอียดในตารางที่ 12

ตารางที่ 12 ต้นทุนการผลิตและราคาข้าวในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองบริเวณคาบสมุทร สหิงพระ จังหวัดสงขลา

รายการ	ต้นทุน (บาท/ไร่)		
เตรียมพื้นที่	ไถคะ 350	ไถแปร 350	
เมล็ดพันธุ์	400		
ลงข้าว	แรงงานคน 300 - 350 (1 ไร่ ใช้แรงงาน 2 คน)		
ปุ๋ย	ใส่ครั้งที่ 1	ใส่ครั้งที่ 2	
	450	450	
ค่าจ้างเก็บเกี่ยว	ใช้รถ 1,400	แรงงานคน 300 - 350 (1 ไร่ ใช้แรงงาน 2 คน)	
ค่าดูแลอื่น ๆ	300		
ราคาข้าว	ข้าวเปลือก	ข้าวสาร	พันธุ์ข้าว
	7 - 10 บาท	40 - 50 บาท	15 - 25 บาท

จากตารางที่ 12 จะเห็นได้ว่าการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองในแต่ละขั้นตอนจะมีการใช้ทั้ง แรงงานคน และการใช้เครื่องจักรกลในการทำงาน โดยเฉพาะในขั้นตอนของการลงข้าว ส่วนใหญ่ แล้วชาวนาในพื้นที่คาบสมุทรสหิงพระปลูกข้าวโดยการหว่านแห้ง ในขั้นตอนนี้จึงใช้แรงงานคน เพียงอย่างเดียว ไม่สามารถที่จะใช้เครื่องจักรกลได้ ในส่วนของการเก็บเกี่ยวสามารถใช้ได้ทั้ง แรงงานคนและใช้เครื่องจักรกล กรณีที่ทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองในพื้นที่น้อยหรือมีพื้นที่เป็นโลก ดอน รถเก็บเกี่ยวไม่สามารถเข้าไปถึงได้ จะอาศัยแรงงานคนในการเก็บเกี่ยว หรือในกรณีที่มีการ ทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองมากและเป็นพื้นที่ราบชาวนาจะเลือกจ้างรถเก็บเกี่ยวแทนการใช้แรงงานคน การจำหน่ายผลผลิตข้าวพันธุ์พื้นเมืองมีราคาที่ค่อนข้างแน่นอน โดยชาวนาจะจำหน่ายผลผลิต

ในรูปแบบของข้าวเปลือกในราคา 7 - 10 บาทต่อกิโลกรัม ข้าวสารในราคา 40 - 50 บาทต่อกิโลกรัม และจำหน่ายพันธุ์ข้าวเพื่อไว้ใช้ปลูกในราคา 15 - 25 บาทต่อกิโลกรัม

4.3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการทำงานข้าวพันธุ์พื้นเมือง

เนื้อหาในส่วนนี้เป็นการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.3.1 ระดับแรงจูงใจในการทำงานข้าวพันธุ์พื้นเมือง

แรงจูงใจของชาวนาในการทำงานข้าวพันธุ์พื้นเมือง (ตารางที่ 13) ในภาพรวม พบว่า ชาวนาบริเวณคาบสมุทรมหานครมีแรงจูงใจในการทำงานข้าวพันธุ์พื้นเมืองอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.85$) เมื่อพิจารณาแรงจูงใจในแต่ละปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจจำนวน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านความมุ่งมั่นและความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านเศรษฐกิจและตลาด ด้านสังคม ด้านคุณลักษณะและคุณสมบัติของพันธุ์ข้าว ด้านระบบนิเวศ และด้านการสนับสนุนของภาครัฐและองค์กร พบว่า ปัจจัยแต่ละด้านมีระดับของแรงจูงใจไม่เท่ากัน รายละเอียดดังนี้

1) ปัจจัยด้านความมุ่งมั่นและความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวนา

แรงจูงใจของชาวนาในการทำงานข้าวพันธุ์พื้นเมืองด้านความมุ่งมั่นและความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวนา ในภาพรวมของด้านดังกล่าวอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.15$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีแรงจูงใจอยู่ในระดับมากที่สุดในระดับมีความรู้ภูมิปัญญาในการทำงานข้าวพันธุ์พื้นเมือง ($\bar{X}=4.31$) ส่วนแรงจูงใจที่อยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ย ได้แก่ ประเด็นความสนใจในการทำงานข้าวพันธุ์พื้นเมือง และความชอบของการบริโภคของคนในครอบครัว ($\bar{X}=4.16$ เท่ากัน) รองลงมาประเด็นความตั้งใจในการรักษาพันธุ์ข้าวพันธุ์พื้นเมืองไว้ ($\bar{X}=4.12$) และประเด็นสามารถเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ได้เอง ($\bar{X}=4.02$)

2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและตลาด

แรงจูงใจของชาวนาในการทำงานข้าวพันธุ์พื้นเมืองด้านเศรษฐกิจและตลาด ภาพรวมของด้านดังกล่าวอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.85$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีแรงจูงใจอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ย ได้แก่ ประเด็นราคาข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่ปลูกสามารถขายได้สูงกว่าราคาข้าวพันธุ์อื่น ($\bar{X}=3.94$) รองลงมาประเด็นผลตอบแทนที่ได้รับในปีที่ผ่านมา และราคาข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่ปลูกไม่ค่อยมีความผันผวนเมื่อเทียบกับราคาข้าวพันธุ์อื่น ($\bar{X}=3.89$ เท่ากัน) ประเด็นการใช้ต้นทุนในการผลิตข้าวพันธุ์พื้นเมืองต่ำกว่าต้นทุนในการผลิตข้าวพันธุ์อื่น ($\bar{X}=3.76$) ประเด็นรายได้จากการทำนาข้าวพื้นเมืองสูงกว่ารายได้จากการประกอบอาชีพอื่น ($\bar{X}=3.75$)

3) ปัจจัยด้านสังคม

แรงจูงใจของชาวนาในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองด้านสังคม ในภาพรวมของด้านดังกล่าว อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.45$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีแรงจูงใจอยู่ในระดับมากในประเด็นต่าง ๆ เรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ย ได้แก่ ประเด็นวัฒนธรรมในการบริโภคข้าวพันธุ์พื้นเมือง ($\bar{X}=4.07$) รองลงมาประเด็น แรงจูงใจจากเพื่อนบ้านที่ทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง ($\bar{X}=3.77$) และประเด็นมีการแลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์กันในชุมชน ($\bar{X}=3.45$) ส่วนแรงจูงใจอยู่ในระดับปานกลาง มีประเด็นต่าง ๆ ตามลำดับคะแนนเฉลี่ย ได้แก่ ประเด็นมีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายในการรักษาพันธุ์ข้าวพื้นเมือง ($\bar{X}=3.17$) ประเด็นมีการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลทางการเกษตรมีส่วนในการตัดสินใจปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมือง ($\bar{X}=3.05$) และประเด็นมีการรวมกลุ่มทำให้ลดต้นทุนการผลิต ($\bar{X}=3.02$)

4) ปัจจัยด้านคุณลักษณะและคุณสมบัติของพันธุ์ข้าว

แรงจูงใจของชาวนาในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองด้านคุณลักษณะและคุณสมบัติของพันธุ์ข้าว ภาพรวมของด้านดังกล่าวอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.27$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีแรงจูงใจอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ ซึ่งมีรายละเอียดเรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ย ได้แก่ ประเด็นความทนทานต่อสภาพดินฟ้าอากาศ ($\bar{X}=4.30$) ประเด็นให้ผลผลิตสูง ($\bar{X}=4.27$) ประเด็นความทนทานต่อการเข้าทำลายของศัตรูพืช ($\bar{X}=4.25$) และประเด็นความทนทานต่อโรคพืช ($\bar{X}=4.24$) มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด

5) ปัจจัยด้านระบบนิเวศ

แรงจูงใจของชาวนาในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองด้านระบบนิเวศ ภาพรวมของด้านดังกล่าวอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.39$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีแรงจูงใจอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ ซึ่งมีรายละเอียดเรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ย ได้แก่ ประเด็นความสามารถในการขึ้นน้ำยึดปล้อง ($\bar{X}=4.40$) และประเด็นสามารถปลูกได้ในพื้นที่นาดอน นาโคก และนาไร่ มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X}=4.37$)

6) ปัจจัยด้านการสนับสนุนของภาครัฐและองค์กร

แรงจูงใจของชาวนาในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองด้านการสนับสนุนของภาครัฐและองค์กร ภาพรวมของด้านดังกล่าวอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.99$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีแรงจูงใจอยู่ในระดับมาก คือ ประเด็นได้รับการสนับสนุนในเรื่องทุน ($\bar{X}=3.64$) ส่วนแรงจูงใจอยู่ในระดับปานกลาง มีประเด็นต่าง ๆ ตามลำดับคะแนนเฉลี่ย ได้แก่ ประเด็นได้รับการสนับสนุนปัจจัยที่ใช้ในการผลิต ($\bar{X}=3.11$) ประเด็นได้รับการสนับสนุนแนะนำจากเจ้าหน้าที่ ($\bar{X}=2.73$) และ

มีเพียงประเด็นเดียวที่มีแรงจูงใจอยู่ในระดับน้อย คือ ได้รับการสนับสนุนการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม ($\bar{X}=2.47$)

ตารางที่ 13 ระดับแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง จำแนกตามปัจจัยด้านต่าง ๆ

ปัจจัย/ประเด็น	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ปัจจัยด้านความมุ่งมั่นและความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวนา			
1. มีความรู้ภูมิปัญญาในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง	4.31	0.65	มากที่สุด
2. มีความสนใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง	4.16	0.56	มาก
3. มีความตั้งใจในการรักษาพันธุ์ข้าวพื้นเมืองไว้	4.12	0.64	มาก
4. ความชอบของการบริโภคของคนในครอบครัว	4.16	0.67	มาก
5. สามารถเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ได้เอง	4.02	0.80	มาก
รวม	4.15	0.49	มาก
ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและตลาด			
1. ราคาข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่ปลูกสามารถขายได้สูงกว่าข้าวพันธุ์อื่น	3.94	0.73	มาก
2. ผลตอบแทนที่ได้รับในปีที่ผ่านมา	3.89	0.71	มาก
3. ราคาข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่ปลูกไม่ค่อยมีความผันผวนเมื่อเทียบกับราคาข้าวพันธุ์อื่น	3.89	0.71	มาก
4. รายได้จากการทำนาข้าวพื้นเมืองสูงกว่ารายได้จากการประกอบอาชีพอื่น	3.75	0.74	มาก
5. การใช้ต้นทุนในการผลิตข้าวพื้นเมืองต่ำกว่าต้นทุนในการผลิตข้าวพันธุ์อื่น	3.76	0.75	มาก
รวม	3.85	0.56	มาก
ปัจจัยด้านสังคม			
1. วัฒนธรรมในการบริโภคข้าวพันธุ์พื้นเมือง	4.07	0.70	มาก
2. แรงจูงใจจากเพื่อนบ้านในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง	3.77	0.78	มาก
3. มีการแลกเปลี่ยน เมล็ดพันธุ์กันในชุมชน	3.45	0.79	มาก
4. มีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายในการรักษาพันธุ์ข้าวพื้นเมือง	3.17	0.81	ปานกลาง
5. มีการรวมกลุ่มทำให้ลดต้นทุนการผลิต	3.02	0.85	ปานกลาง
6. การพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลทางการเกษตรมีส่วนในการตัดสินใจปลูก	3.05	0.83	ปานกลาง
รวม	3.45	0.54	มาก

ปัจจัย/ประเด็น	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ปัจจัยด้านคุณลักษณะและคุณสมบัติของพันธุ์ข้าว			
1. ความทนทานต่อการเข้าทำลายของศัตรูพืช	4.25	0.75	มากที่สุด
2. ความทนทานต่อโรคพืช	4.24	0.72	มากที่สุด
3. ความทนทานต่อสภาพดินฟ้าอากาศ	4.30	0.73	มากที่สุด
4. ให้ผลผลิตสูง	4.27	0.76	มากที่สุด
รวม	4.27	0.65	มากที่สุด
ปัจจัยด้านระบบนิเวศ			
1. ความสามารถในการขึ้นน้ำ (ยึดปล้อง)	4.40	0.72	มากที่สุด
2. สามารถปลูกได้ในพื้นที่นาคอน นาโคก และนาไร่	4.37	0.77	มากที่สุด
รวม	4.39	0.67	มากที่สุด
ปัจจัยด้านการสนับสนุนของภาครัฐและองค์กร			
1. ได้รับการสนับสนุนในเรื่องทุน	3.64	0.92	มาก
2. ได้รับการสนับสนุนปัจจัยที่ใช้ในการผลิต	3.11	0.85	ปานกลาง
3. ได้รับการสนับสนุนแนะนำจากเจ้าหน้าที่	2.73	0.95	ปานกลาง
4. ได้รับการสนับสนุนการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม	2.47	0.89	น้อย
รวม	2.99	0.72	ปานกลาง
รวมทั้งหมด	3.85	0.37	มาก

จากตารางที่ 13 ระดับแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองของชาวนา บริเวณคาบสมุทรสติงพระ จังหวัดสงขลา พบว่าชาวนามีแรงจูงใจภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.85$) เมื่อพิจารณาปัจจัยของแรงจูงใจทั้ง 6 ด้าน พบว่าแรงจูงใจด้านระบบนิเวศมีค่าสูงที่สุด ($\bar{X}=4.39$) รองลงมาคือแรงจูงใจด้านคุณลักษณะและคุณสมบัติของพันธุ์ข้าว ($\bar{X}=4.39$) สอดคล้องกับงานวิจัยของนันทิยา และวิจิตรา (2554) ที่ทำการศึกษาความหลากหลายทางพันธุกรรมของข้าวพื้นเมืองบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จังหวัดพัทลุง พบว่าข้าวพันธุ์พื้นเมืองมีความหลากหลายทางพันธุกรรมสูง มีลักษณะทางสัณฐานวิทยาแตกต่างกันมาก มีความต้านทานต่อโรคและแมลงศัตรู และยังสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นได้ดี ส่วนด้านความมุ่งมั่นและความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X}=4.15$) ด้านเศรษฐกิจและตลาด ($\bar{X}=3.85$) และด้านสังคม ($\bar{X}=3.45$) มีความสำคัญต่อแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองในบริเวณคาบสมุทรสติงพระในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของเสถียร และคณะ (2555) ที่ทำการศึกษาความหลากหลายของพันธุ์ข้าวพื้นเมืองและการอนุรักษ์

ของชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย พบว่าปัจจัยด้านตัวชานาและความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชานา เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของการดำรงอยู่ของพันธุ์ข้าวพื้นเมือง เนื่องจากคนที่ปลูกข้าวพื้นเมืองนั้นต้องมีความต้องการที่จะรักษาพันธุ์ข้าวพื้นเมืองไว้ในขณะที่แรงจูงใจด้านการสนับสนุนของภาครัฐและองค์กร มีแรงจูงใจอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.99$) ซึ่งถือได้ว่าเป็นแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองน้อยที่สุด

4.3.2 ผลการทดสอบความแตกต่างของระดับแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง

การทดสอบความแตกต่างของระดับแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง ได้วิเคราะห์ความแตกต่างของระดับแรงจูงใจของชานาจำแนกตามอำเภอในพื้นที่คาบสมุทรสทิงพระ เนื่องจากแต่ละอำเภอมีสถานะพื้นที่ พันธุ์ข้าว และรูปแบบการทำนาที่แตกต่างกัน เป็นที่น่าสนใจว่าแต่ละอำเภอมิแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองมากน้อยเพียงใด ทั้งนี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองได้ตรงตามบริบทของพื้นที่ โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียวในการทดสอบความแตกต่าง (One-way ANOVA) (ผลการวิเคราะห์ทางสถิติ ดังภาคผนวก ง)

การวิเคราะห์ความแตกต่างของระดับแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองจำแนกตามอำเภอใช้สถิติ F-test ในการทดสอบ ภายใต้สมมติฐาน “แรงจูงใจของชานาบริเวณพื้นที่คาบสมุทรสทิงพระในแต่ละอำเภอมิมีความแตกต่างกัน” ได้ผลการวิเคราะห์ดังนี้

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา จำแนกตามอำเภอ ดังรายละเอียดในตารางที่ 14 พบว่ามือน้อยสองอำเภอที่มีระดับแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($F = 44.351, \alpha < 0.01$) และเมื่อทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD ดังตารางที่ 15 พบว่า แต่ละอำเภอที่จับคู่จะมีแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองแตกต่างกัน ยกเว้นอำเภอระโนดกับอำเภอกระเสสินธุ์มีแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 14 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของระดับแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองจำแนกตามอำเภอ ด้วยการวิเคราะห์ One-way ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
แรงจูงใจในการ	ระหว่างกลุ่ม	13.870	3	4.623	44.351	.000**
ทำนาข้าวพันธุ์	ภายในกลุ่ม	39.197	376	.104		
พื้นเมือง						

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
รวม	53.067	379			

หมายเหตุ:** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตารางที่ 15 เปรียบเทียบความแตกต่างของระดับแรงงูใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองจำแนกตามอำเภอเป็นรายคู่ ด้วยวิธี LSD

อำเภอ	\bar{X}	S.D.	เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยที่แตกต่าง			
			สติงพระ	สิงหนคร	ระโนด	กระแสดินธุ์
สติงพระ	3.99	0.24	-	.12*	.50*	.58*
สิงหนคร	3.86	0.33		-	.37*	.45*
ระโนด	3.49	0.68			-	.08
กระแสดินธุ์	3.47	0.33				-

หมายเหตุ: * หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิเคราะห์แรงงูใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองของชาวนา บริเวณคาบสมุทรสติงพระ เมื่อจับคู่ทั้ง 4 อำเภอเพื่อเปรียบเทียบระดับของแรงงูใจ พบว่า อำเภอสติงพระ (\bar{X} =3.99) มีแรงงูใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองมากที่สุด รองลงมา คือ อำเภอสิงหนคร (\bar{X} =3.86) อำเภอระโนด (\bar{X} =3.49) และอำเภอกระแสดินธุ์ (\bar{X} =3.47) น้อยที่สุด เมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของระดับแรงงูใจ พบว่า ชาวนาในอำเภอสติงพระ มีค่าแรงงูใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองต่างจากชาวนาในอำเภอสิงหนคร ชาวนาอำเภอกระแสดินธุ์ และชาวนาในอำเภอระโนด ในส่วนของชาวนาในอำเภอสิงหนคร มีค่าแรงงูใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองต่างจากชาวนาในอำเภอระโนด และชาวนาในอำเภอกระแสดินธุ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ส่งผลต่อแรงงูใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง โดยรวบรวมตัวแปรจากการทบทวนวรรณที่เกี่ยวข้อง (เสถียร และคณะ, 2555; วีระนุช และสุวารีย์, 2558; นาดพงศ์, 2551; ดาวเรือง และคณะ, 2553) โดยมีตัวแปรอิสระทั้งหมด 18 ตัวแปร ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกทั้งหมดในครัวเรือน จำนวนแรงงานในครัวเรือนที่ช่วยทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง รายได้รวมของครัวเรือน รายได้จากอาชีพหลักของครัวเรือน รายได้จากอาชีพเสริมของครัวเรือน รายจ่ายรวมของครัวเรือนจำนวนเงินออมของครัวเรือน จำนวนหนี้สินของครัวเรือน พื้นที่ทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง พื้นที่ที่มีกรรมสิทธิ์

พื้นที่เช่า ระยะเวลาปลูก ปริมาณผลผลิต ปริมาณที่เก็บไว้บริโภค ปริมาณข้าวที่ไว้จำหน่าย และ ปริมาณข้าวที่เก็บไว้ทำพันธุ์ในรอบถัดไป ตัวแปรตามคือแรงจูงใจในการทำงานข้าวพันธุ์พื้นเมือง ทั้งหมด 6 ด้าน ได้แก่ ด้านความมุ่งมั่นและความรู้ภูมิปัญญาของชาวนา ด้านเศรษฐกิจและตลาด ด้านสังคม ด้านคุณลักษณะและคุณสมบัติของพันธุ์ข้าว ด้านระบบนิเวศ และด้านการสนับสนุนของ ภาครัฐและองค์กร รายละเอียดในภาคผนวก ง

4.3.3 ผลการศึกษาสมการถดถอยหรือสมการพยากรณ์ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจใน การทำงานข้าวพันธุ์พื้นเมือง

การวิเคราะห์สมการถดถอยหรือสมการพยากรณ์ผู้วิจัยได้นำเอาตัวแปร $X_1 - X_{18}$ มาทำการวิเคราะห์ โดยสมการถดถอยหรือสมการพยากรณ์เป็นสมการที่สร้างขึ้นเพื่อทำนาย หรืออธิบายค่าของตัวแปรตาม โดยอาศัยค่าของตัวแปรอิสระทั้งหลายกับค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย ของตัวแปรอิสระเหล่านั้น ซึ่งจะอยู่ในรูปสมการดังนี้

สมการถดถอยในรูปคะแนนดิบ

$$Y = b_0 + b_1X_1 + b_2X_2 + b_3X_3 + \dots + b_kX_k$$

เมื่อ Y เป็นค่าประมาณของตัวแปรตาม

b_0 เป็นค่าคงที่

$X_1, X_2, X_3, \dots, X_k$ เป็นค่าตัวแปรอิสระตัวที่ 1, 2, 3, ..., k

$b_1, b_2, b_3, \dots, b_k$ เป็นค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรอิสระตัวที่ 1, 2,

3, ..., k

การวิเคราะห์การถดถอยเพื่อหาสมการที่เหมาะสมที่สุดในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้วิธี วิเคราะห์โดยคัดเลือกตัวแปรอิสระเข้าในสมการ ดังนั้นผลจากการคัดเลือกสมการถดถอยที่ เหมาะสมที่สุดจะอาศัยค่าของตัวแปรอิสระทั้งหลาย กับค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปร อิสระ ดังตารางที่ 16

ตารางที่ 16 แสดงค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของค่าสัมประสิทธิ์การ ถดถอย

ตัวพยากรณ์	B	Beta	t
อายุ	0.008	0.004	2.067*
รายได้จากอาชีพหลักของครัวเรือน	2.361	0.357	2.298*
จำนวนหนี้สินของครัวเรือน	-1.256	-0.411	-3.996**

ตัวพยากรณ์	B	Beta	t
พื้นที่ทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง	-0.022	-0.309	-2.330*
ระยะเวลาปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมือง	0.370	0.362	3.224**
ค่าคงที่	1.228		1.458
R = 0.701			
R ² = 0.491			
S.E. = 0.293			

หมายเหตุ: **มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 16 พบว่า ตัวแปรอิสระหรือตัวพยากรณ์ที่ถูกคัดเลือกไปอยู่ในสมการถดถอยหรือสมการพยากรณ์มี 5 ตัวแปร ได้แก่ อายุ X_1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .005 รายได้จากอาชีพหลักของครัวเรือน X_6 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .005 จำนวนหนี้สินของครัวเรือน X_{10} อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 พื้นที่ทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง X_{11} อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .005 และระยะเวลาปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมือง X_{14} อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ดังนั้น สมการถดถอยหรือสมการพยากรณ์แรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง ในรูปของคะแนนดิบ คือ

$$Y = 1.228 + (0.008X_1) + (2.361X_6) + (-1.256X_{10}) + (-0.022X_{11}) + (0.370X_{14})$$

และสมการถดถอยหรือสมการพยากรณ์แรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง ในรูปของคะแนนมาตรฐาน คือ

$$Y = (0.004X_1) + (0.357X_6) + (-0.411X_{10}) + (-0.309X_{11}) + (0.362X_{14})$$

เมื่อ	Y	แทน	ค่าประมาณของแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง
	X_1	แทน	อายุ
	X_6	แทน	รายได้จากอาชีพหลักของครัวเรือน
	X_{10}	แทน	จำนวนหนี้สินของครัวเรือน
	X_{11}	แทน	พื้นที่ทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง
	X_{14}	แทน	ระยะเวลาปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมือง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ตัวแปรอิสระหรือตัวพยากรณ์ทั้ง 5 ตัวแปร ดังกล่าว มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองของชาวนา บริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัด

สงขลาเท่ากับ 0.701 โดยตัวแปรทั้ง 5 ตัวแปรมีอำนาจพยากรณ์ค่าของแรงจูงใจในการทำนาข้าว พันธุ์พื้นเมืองร่วมกันได้ 0.491 และมีความคลาดเคลื่อนของการพยากรณ์หรือการประมาณค่าของแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองเท่ากับ 0.293 ซึ่งสามารถอธิบายตัวแปรอิสระหรือตัวแปรพยากรณ์ที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองของชาวนาได้ดังนี้

1) อายุของชาวนา (X_1) มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 สามารถอธิบายได้ว่า ชาวนาที่มีอายุมากมีแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่มากกว่าชาวนาที่มีอายุน้อย เนื่องจากชาวนาที่มีอายุมากจะมีความผูกพันกับข้าวพันธุ์พื้นเมือง เนื่องจากในอดีตชาวนาบริเวณคาบสมุทรสหิงพระส่วนใหญ่จะทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง เช่น ข้าวช่อสูง ข้าวรวริ ข้าวหอมจันทร์ ข้าวลูกปลา ข้าวเหนียวดำ ข้าวกาบดำ ข้าวกุหลาบแดง เป็นต้น ชาวนาจะนิยมปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือน นอกจากนี้ในอดีตพื้นที่คาบสมุทรสหิงพระยังมีประเพณีการทำขวัญข้าว ซึ่งเหตุผลดังกล่าวทำให้ชาวนาที่มีอายุมากมีความผูกพันกับข้าวพันธุ์พื้นเมือง และยังคงปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมืองอยู่ในปัจจุบัน

2) รายได้จากอาชีพหลักของครัวเรือน (X_0) มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 สามารถอธิบายได้ว่า รายได้จากอาชีพหลักของครัวเรือนมากมีแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่มากกว่ารายได้จากอาชีพหลักของครัวเรือนน้อย เนื่องจากการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองต้องมีการลงทุนในส่วนของเงินในการทำนาตั้งแต่การเตรียมพื้นที่ การซื้อเมล็ดพันธุ์ การลงข้าว การดูแลรักษา และการเก็บเกี่ยว ซึ่งหากครัวเรือนของชาวนามีรายได้ที่สูงก็จะทำให้มีแรงจูงใจและมีกำลังในการผลิตข้าวพันธุ์พื้นเมืองมากขึ้น

3) จำนวนหนี้สินของครัวเรือน (X_{10}) มีความสัมพันธ์เชิงลบต่อแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 จะเห็นได้ว่าปัจจัยจำนวนหนี้สินของครัวเรือนจากการหาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยได้ผลทดสอบที่เหมือนกับหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (ภาคผนวก ง) สามารถอธิบายได้ว่า จำนวนหนี้สินของครัวเรือนมากเป็นแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองน้อย เนื่องจากข้าวพันธุ์พื้นเมืองส่วนใหญ่มีปริมาณผลผลิตที่น้อยกว่าข้าวพันธุ์ส่งเสริม อีกทั้งราคาของข้าวพันธุ์พื้นเมืองถูกกว่าข้าวพันธุ์ส่งเสริม ยิ่งหากชาวนามีหนี้สินมากก็จะมีแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่น้อย เพราะจะเลือกทำนาข้าวพันธุ์ส่งเสริมแทนเนื่องจากข้าวพันธุ์ส่งเสริมให้ผลผลิตที่ดีและมีราคาสูงรวมทั้งใช้ระยะเวลาในการปลูกที่สั้น

4) พื้นที่ทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง (X_{11}) มีความสัมพันธ์เชิงลบต่อแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 สามารถอธิบายได้ว่า พื้นที่ทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองน้อย

มีแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองมาก เนื่องจากเหตุผลในการปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมืองของชาวนาในพื้นที่คาบสมุทรสทิงพระส่วนใหญ่ร้อยละ 36.2 ชอบบริโภคข้าวพันธุ์พื้นเมืองเพราะมีรสชาติดี ถูกปาก และชาวนามีความมุ่งมั่นตั้งใจในการรักษาข้าวพันธุ์พื้นเมืองไว้และมีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.15$) จะเห็นได้ว่าถึงแม้มีพื้นที่ทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองน้อย แต่จากเหตุผลดังกล่าวเป็นการสร้างแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่มาก

5) ระยะเวลาปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมือง (X_{14}) มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 สามารถอธิบายได้ว่า ระยะเวลาปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่นานจะเป็นแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่มากขึ้น เนื่องจากการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองของชาวนาบริเวณคาบสมุทรสทิงพระสามารถทำได้เฉพาะในช่วงนาปีตั้งแต่เดือนสิงหาคมถึงเดือนเมษายน รวมระยะเวลาประมาณ 8 เดือน ซึ่งหลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวการทำงานก็จะปลูกพืชบำรุงดิน คือ ถั่วเขียว และปอเทืองในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนกรกฎาคม ช่วงระยะเวลานี้มีความเหมาะสมในการปลูกถั่วเขียว และปอเทืองเพราะเป็นช่วงหน้าแล้งต้องการน้ำน้อย (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2556) การทำนาข้าวของชาวนาในพื้นที่คาบสมุทรสทิงพระจะเลือกพันธุ์ข้าวที่ใช้เวลาปลูกค่อนข้างนานเพื่อที่จะได้ปลูกพืชบำรุงดินในช่วงเวลาหลังจากทำนาทันทีซึ่งชาวนาจะได้รายได้ทั้งจากทำนาและปลูกถั่วเขียว อีกทั้งเป็นการบำรุงรักษาดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ จะเห็นได้ว่าถึงแม้ใช้เวลาในการปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่นานชาวนาก็ยังมีแรงจูงใจที่สูงในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง

4.4 ผลการศึกษาการตัดสินใจและปัญหาในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง

เนื้อหาส่วนนี้เป็นการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นการตัดสินใจทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองประกอบด้วยรูปแบบ วิธีการตัดสินใจ และปัญหาในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.4.1 ข้อมูลทั่วไปในการตัดสินใจทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง

ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปในการตัดสินใจทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองประกอบด้วยข้อมูลในการคาดการณ์เพื่อประกอบการตัดสินใจ เหตุการณ์ในอดีตเพื่อประกอบการตัดสินใจ ความมั่นใจในการตัดสินใจ และวิธีการตัดสินใจทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง ดังรายละเอียดในตารางที่ 17

1) ข้อมูลในการคาดการณ์ล่วงหน้าเพื่อประกอบการตัดสินใจทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง

ข้อมูลที่ชาวนาในพื้นที่คาบสมุทรมหานครใช้ข้อมูลในการคาดการณ์ล่วงหน้าเพื่อประกอบการตัดสินใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง ได้แก่ เรื่องของสภาพอากาศ มากที่สุด (ร้อยละ 58.7) รองลงมาข้อมูลในเรื่องราคาข้าว และทุนในการผลิต (ร้อยละ 23.2 และ 18.2)

2) เหตุการณ์ในอดีตเพื่อประกอบการตัดสินใจทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง

เหตุการณ์ในอดีตที่ชาวนาใช้ประกอบการตัดสินใจทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง ได้แก่ การประสบความสำเร็จในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองมาก่อน มากที่สุด (ร้อยละ 47.6) รองลงมาบรรพบุรุษเคยทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองมาแล้วประสบความสำเร็จ (ร้อยละ 45.4) และเพื่อนบ้านเคยทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองมาแล้วประสบความสำเร็จ (ร้อยละ 6.8)

3) ความมั่นใจในการตัดสินใจทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง

สิ่งที่ทำให้ชาวนามีความมั่นใจในการตัดสินใจทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง พบว่า การมีความรู้ในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง (ร้อยละ 85.8) รองลงมาคือการได้รับการอบรมความรู้จากเจ้าหน้าที่เรื่องข้าวพันธุ์พื้นเมือง (ร้อยละ 12.9) การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และการได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มเกษตรกร (ร้อยละ 1.1 และ 0.3)

4) วิธีการตัดสินใจทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง

วิธีการที่ชาวนาใช้ตัดสินใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง ส่วนใหญ่จะเป็นการตัดสินใจโดยคนเดียว (ร้อยละ 70.0) และวิธีการตัดสินใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองโดยกลุ่มเป็นเพียงส่วนน้อย (ร้อยละ 30.0) โดยเหตุผลในการตัดสินใจโดยตัวคนเดียวที่พบมากที่สุด คือ สามารถตัดสินใจได้รวดเร็ว (ร้อยละ 51.0) รองลงมาคือมีข้อมูลที่เพียงพอ (ร้อยละ 24.5) และเป็นภาวะฉุกเฉิน (ร้อยละ 0.8) ในส่วนของเหตุผลในการตัดสินใจโดยกลุ่ม พบว่า เป็นเพราะต้องการความรู้ทักษะเพิ่มเติม มากที่สุด (ร้อยละ 38.9) รองลงมาคือเป็นเรื่องที่ยู่ยากซับซ้อน (ร้อยละ 20.1) กระจายอำนาจการตัดสินใจ และเน้นการมีส่วนร่วม (ร้อยละ 16.2 เท่ากัน) และเน้นความรอบคอบรัดกุม น้อยที่สุด (ร้อยละ 8.7)

ตารางที่ 17 ข้อมูลการตัดสินใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองของชาวนาบริเวณคาบสมุทรมหานคร

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
ข้อมูลในการคาดการณ์ล่วงหน้าเพื่อประกอบการตัดสินใจทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง	(n=380)	
ราคาข้าว	88	23.2

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
สภาพอากาศ	233	58.7
ทุนในการผลิต	69	18.2
เหตุการณ์ในอดีตเพื่อประกอบการตัดสินใจทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง	(n=380)	
เคยประสบความสำเร็จในการทำนาข้าวพื้นเมืองมาก่อนแล้ว	181	47.6
บรรพบุรุษเคยทำนาข้าวพื้นเมืองมาแล้วประสบความสำเร็จ	173	45.4
เพื่อนบ้านเคยทำนาข้าวพื้นเมืองมาแล้วประสบความสำเร็จ	26	6.8
ความมั่นใจในการตัดสินใจทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง	(n=380)	
มีความรู้ในการทำนาข้าวพื้นเมือง	326	85.8
ได้รับการอบรมความรู้จากเจ้าหน้าที่เรื่องข้าวพันธุ์พื้นเมือง	49	12.9
ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ	4	1.1
ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มเกษตรกร	1	0.3
วิธีการการตัดสินใจทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง	(n=380)	
ตัดสินใจโดยคนเดียว	266	70.0
ตัดสินใจโดยกลุ่ม	114	30.0
เหตุผลในการตัดสินใจโดยคนเดียว*	(n=384)	
สามารถตัดสินใจได้รวดเร็ว	196	51.0
เป็นเรื่องไม่ยุ่งยาก/ซับซ้อน	91	23.7
มีข้อมูลที่เพียงพอ	94	24.5
ภาวะฉุกเฉิน	3	0.8
เหตุผลในการตัดสินใจโดยกลุ่ม*	(n=229)	
ต้องการความรู้ทักษะเพิ่มเติม	89	38.9
เป็นเรื่องยุ่งยากซับซ้อน	46	20.1
การกระจายอำนาจการตัดสินใจ	37	16.2
เน้นความรอบคอบรัดกุม	20	8.7
เน้นการมีส่วนร่วม	37	16.2

หมายเหตุ * สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตารางที่ 17 จะเห็นได้ว่าการตัดสินใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองของชาวนาส่วนใหญ่เป็นการตัดสินใจโดยตัวคนเดียว เนื่องจากสามารถตัดสินใจได้รวดเร็ว เป็นเรื่องที่ไม่ได้ซับซ้อนมีความรู้ในการทำนา เพราะชาวนาส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทำนามาหลายปีโดยชาวนาใช้ข้อมูลในเรื่องของสภาพอากาศมาเป็นหลักในการตัดสินใจมากที่สุด

4.4.2 ปัญหาในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง

การทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองในพื้นที่คาบสมุทรมหานคร (ตารางที่ 18) พบว่า ชาวนาส่วนใหญ่ (ร้อยละ 98.7) ประสบปัญหาในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง มีเพียงส่วนน้อยที่ไม่ประสบปัญหาในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง (ร้อยละ 1.3) โดยมีรายละเอียดการประสบปัญหาในแต่ละด้านดังนี้

ปัญหาด้านภัยธรรมชาติ (ร้อยละ 41.2) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ปัญหาอุทกภัยมากที่สุด (ร้อยละ 54.9) รองลงมาเป็นปัญหาภัยแล้ง (ร้อยละ 35.0) ปัญหาฝนทิ้งช่วง (ร้อยละ 9.1) และปัญหาवादภัยน้อยที่สุด (ร้อยละ 1.0) ตามลำดับ

ปัญหาด้านแรงงาน (ร้อยละ 15.4) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ปัญหาขาดแคลนแรงงานในครัวเรือน (ร้อยละ 69.3) และปัญหาค่าจ้างแรงงานสูง (ร้อยละ 30.7) ตามลำดับ

ปัญหาด้านเงินทุน (ร้อยละ 11.3) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ปัญหาขาดแคลนเงินทุนมากที่สุด (ร้อยละ 93.8) รองลงมาเป็นปัญหาดอกเบี้ยสูง (ร้อยละ 5.0) และปัญหาขาดหลักทรัพย์ค้ำประกันน้อยที่สุด (ร้อยละ 1.3) ตามลำดับ

ปัญหาด้านปุ๋ย (ร้อยละ 10.4) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ปัญหาปุ๋ยราคาแพง (ร้อยละ 97.3) และปัญหาปุ๋ยไม่ได้คุณภาพ (ร้อยละ 2.7) ตามลำดับ

ปัญหาด้านพันธุ์ข้าว (ร้อยละ 8.6) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ปัญหาพันธุ์ข้าวมีราคาแพงมากที่สุด (ร้อยละ 42.4) รองลงมาปัญหาแหล่งกระจายพันธุ์ข้าวมีน้อย (ร้อยละ 32.2) และปัญหาพันธุ์ข้าวมีคุณภาพต่ำน้อยที่สุด (ร้อยละ 25.4) ตามลำดับ

ปัญหาด้านชลประทานและแหล่งน้ำ (ร้อยละ 4.9) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ปัญหาพื้นที่อยู่นอกเขตชลประทานมากที่สุด (ร้อยละ 51.4) รองลงมาปัญหาขาดแคลนแหล่งน้ำธรรมชาติ (ร้อยละ 40.5) และปัญหาขาดแคลนท่อและอุปกรณ์ส่งน้ำน้อยที่สุด (ร้อยละ 8.1) ตามลำดับ

ปัญหาด้านที่ดิน (ร้อยละ 4.5) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ปัญหาไม่มีที่ดินเป็นของตนเองมากที่สุด (ร้อยละ 56.3) รองลงมาปัญหาที่ดินไม่มีความอุดมสมบูรณ์ (ร้อยละ 28.1) ปัญหาที่ดินไม่มีเอกสารสิทธิ์ (ร้อยละ 12.5) และปัญหาที่ดินมีการรุกตัวของน้ำเค็มน้อยที่สุด (ร้อยละ 3.1) ตามลำดับ

ปัญหาด้านโรค - ศัตรูข้าว (ร้อยละ 3.7) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ปัญหาการรบกวนของศัตรูข้าวมากที่สุด (ร้อยละ 37.1) รองลงมาปัญหาที่ดินการระบาดของโรค (ร้อยละ 31.4) ปัญหาการปล่อยสัตว์เลี้ยงทำความเสียหายในพื้นที่นา (ร้อยละ 20.0) และปัญหาการป้องกันและการกำจัดโรค-ศัตรูพืชน้อยที่สุด (ร้อยละ 11.5) ตามลำดับ

ตารางที่ 18 ปัญหาในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองของชาวนาบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
ปัญหาด้านภัยธรรมชาติ*	(n=408)	
ภัยแล้ง	143	35.0
ฝนทิ้งช่วง	37	9.1
อุทกภัย	224	54.9
วาตภัย	4	1.0
ปัญหาด้านแรงงาน*	(n=127)	
ขาดแคลนแรงงานในครัวเรือน	88	69.3
ค่าจ้างแรงงานสูง	39	30.7
ปัญหาด้านเงินทุน*	(n=80)	
ขาดแคลนเงินทุน	75	93.8
ดอกเบี้ยมีอัตราสูง	4	5.0
ขาดหลักทรัพย์ค้ำประกัน	1	1.3
ปัญหาด้านปุ๋ย*	(n=74)	
ปุ๋ยราคาแพง	72	97.3
ปุ๋ยไม่ได้คุณภาพ	2	2.7
ปัญหาด้านพันธุ์ข้าว*	(n=59)	
พันธุ์ข้าวมีราคาแพง	25	42.4
แหล่งกระจายพันธุ์ข้าวมีน้อย	19	32.2
พันธุ์ข้าวมีคุณภาพต่ำ	15	25.4
ปัญหาด้านชลประทานและแหล่งน้ำ*	(n=37)	
ขาดแคลนแหล่งน้ำธรรมชาติ	15	40.5
อยู่นอกเขตชลประทาน	19	51.4
ขาดแคลนท่อและอุปกรณ์ส่งน้ำ	3	8.1
ปัญหาด้านที่ดิน*	(n=32)	
ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง	18	56.3

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
ที่ดินไม่มีเอกสารสิทธิ์	4	12.5
ที่ดินมีการรุกตัวของน้ำเค็ม	1	3.1
ที่ดินไม่มีความอุดมสมบูรณ์	9	28.1
ปัญหาด้านโรค-ศัตรูข้าว*	(n=35)	
การระบาดของโรค	11	31.4
การรบกวนของศัตรูข้าว	13	37.1
การป้องกันและการกำจัด	4	11.5
การปล่อยสัตว์เลื้อยทำความเสียหายในพื้นที่นา	7	20.0

หมายเหตุ * สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตารางที่ 18 จะเห็นชานาส่วนใหญ่จะประสบปัญหาในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง แต่จากการสัมภาษณ์ในเชิงลึก พบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นส่งผลต่อผลผลิตข้าวในปริมาณที่น้อยมีเพียงผลผลิตบางส่วนเท่านั้นที่เสียหายมาก เนื่องจากชาวนามีการดูแลรักษาในทุกช่วงการเจริญเติบโตของข้าว ถึงแม้จะประสบปัญหาแต่ก็สามารถแก้ไขปัญหาได้ทันเวลา

บทที่ 5

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การศึกษาแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองของชาวนา บริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพสังคมและเศรษฐกิจของชาวนา ศึกษาความรู้ท้องถิ่น เกี่ยวกับการทำนาและรูปแบบของการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง และวิเคราะห์ปัจจัยแรงจูงใจที่มีอิทธิพลต่อชาวนาในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองสามารถสรุปผลการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

5.1.1 สภาพสังคมและเศรษฐกิจของชาวนาที่ทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง

จากผลการศึกษาสภาพสังคมและเศรษฐกิจของชาวนา สามารถสรุปและวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1) สภาพทางสังคมของชาวนา

สภาพทางสังคมเป็นตัวแปรหนึ่ง que แสดงให้เห็นถึงการมีแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง ซึ่งจากผลการวิเคราะห์ พบว่า ครัวเรือนชาวนาที่ปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมืองมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คนต่อครัวเรือน ครัวเรือนชาวนาโดยส่วนใหญ่ร้อยละ 85.0 หรือโดยเฉลี่ยแล้วในแต่ละครัวเรือนจะมีสมาชิกที่ช่วยทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง 1 - 2 คน ชาวนามีการเข้าร่วมกลุ่มทางการเกษตรร้อยละ 49.7 เพื่อแก้ปัญหาในการประกอบอาชีพเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเพื่อพัฒนาอาชีพ ตามลำดับ การรับรู้ข่าวสารเรื่องข้าวพันธุ์พื้นเมือง ชาวนามีการรับข่าวสารมากถึงร้อยละ 73.4 โดยได้รับข่าวสารจากสื่อบุคคล สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อสิ่งพิมพ์ ตามลำดับ

2) สภาพทางเศรษฐกิจของชาวนา

สภาพทางเศรษฐกิจจะชี้ให้เห็นถึงความสามารถในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองมากน้อยเพียงใด ซึ่งจากผลการวิเคราะห์พบว่าชาวนามีรายได้รวมจากอาชีพหลักและอาชีพเสริมเฉลี่ย 13,730.6 บาทต่อเดือน โดยที่มาของรายได้โดยส่วนใหญ่มาจากการทำนาข้าวพันธุ์พาณิชย์และข้าวพันธุ์พื้นเมือง ส่วนรายจ่ายของชาวนาเฉลี่ยอยู่ที่ 7,870.3 บาทต่อครัวเรือน และชาวนาร้อยละ 53.7 มีการออมเงิน โดยจำนวนเงินออมเฉลี่ย 24,016.8 บาท ในส่วนหนี้สินของชาวนาพบว่ามีสัดส่วนของการเป็นหนี้สินและไม่เป็นหนี้สินใกล้เคียงกันที่ร้อยละ 49.2 และ 50.8 ซึ่งมีจำนวนหนี้สินเฉลี่ย 110,833.2 บาท โดยสาเหตุของการเป็นหนี้ ได้แก่ การกู้ยืมเพื่อทำเกษตรร้อยละ 56.1 เพื่อใช้ในการดำรงชีพอื่น ๆ และเพื่อใช้ในการศึกษาของบุตรหลาน ตามลำดับ

5.1.2 ศึกษาความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับการทำนาและรูปแบบของการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง

จากผลการศึกษา สามารถสรุปได้ว่า ชาวนาบริเวณพื้นที่คาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลามีรูปแบบในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง สามารถแบ่งได้เป็น 7 ขั้นตอน ดังนี้

1) การเตรียมพื้นที่ พื้นที่นาข้าวบริเวณคาบสมุทรสทิงพระส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบร้อยละ 75.3 ซึ่งเป็นดินเหนียวมากถึงร้อยละ 85.3 จึงมีการเตรียมพื้นที่โดยการไถนาสองรอบในช่วงปลายเดือนสิงหาคม - กันยายน รอบแรกเป็นการไถพลิกกลับหน้าดินเพื่อทำลายวัชพืชและศัตรูพืชในนา เรียกว่าไถคะ รอบที่สองไถซ้ำอีกรอบไถเพื่อตัดกับรอยไถคะ ทำให้ดินร่อยไถคะแตกออกเป็นก้อนเล็ก ๆ เรียกว่าไถแปร

2) การเตรียมเมล็ดพันธุ์ ชาวนาส่วนใหญ่ร้อยละ 65.5 ซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อใช้ปลูก มีเพียงร้อยละ 34.2 ที่เก็บเมล็ดพันธุ์ไว้เอง โดยจะมีวิธีการคัดเลือก คือ นำข้าวเปลือกตากแดดให้ความชื้นลดลงจนแห้ง คัดสิ่งแปลกปลอมและเมล็ดข้าวลีบโดยใช้กระด้งคัดข้าวแยกออก ในกรณีการทำนาคำต้องทำการหว่านกล้าข้าว และเก็บเกี่ยวต้นกล้าเพื่อนำไปใช้ในการปักดำ ซึ่งชาวนาเกือบทั้งหมดร้อยละ 97.4 ทำนาโดยการหว่านแห้ง ซึ่งสามารถหว่านได้ทันทีเมื่อเสร็จสิ้นขั้นตอนการคัดเลือกพันธุ์ ชาวนาส่วนใหญ่เลือกพันธุ์เลือกใช้พันธุ์เหนียวพัทลุงในการปลูกร้อยละ 67.6 พันธุ์สังข์หยด รองลงมาคือ สังข์หยดพัทลุง หอมนิล และพันธุ์เล็บนกปัตตานี ตามลำดับ เหตุผลในการเลือกพันธุ์ข้าวดังกล่าวส่วนใหญ่ร้อยละ 36.2 รสชาติดีถูกปาก รองลงมาให้ผลผลิตสูงทนต่อสภาพภูมิอากาศในพื้นที่ได้ดีต้นสูงทนน้ำท่วมได้ดีควรยาวเก็บเกี่ยวง่าย และแตกกอมาก ตามลำดับ

3) การปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมือง การปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมืองของชาวนาในพื้นที่คาบสมุทรสทิงพระส่วนใหญ่เป็นการหว่านแห้ง ซึ่งในนาข้าวจะไม่มีน้ำขังอยู่เลย โดยใช้แรงงานคนหว่านให้ทั่วแปลง เมื่อข้าวเริ่มเป็นต้นกล้าทำการขังน้ำ โดยชาวนาอาศัยน้ำฝนตามธรรมชาติมากถึงร้อยละ 97.1 ในช่วงเดือนพฤศจิกายน และทำการตรวจดูคันนาไม่ให้มีการรั่วไหลของน้ำ

4) การดูแลรักษาเมื่อต้นกล้าเริ่มออกชาวนาจะมีการตรวจดูอัตรางอกด้วยสายตา หากมีส่วนไหนของแปลงไม่มีการงอกของต้นกล้าจะมีการซ่อม โดยนำต้นกล้ามาปลูกทดแทน ชาวนาส่วนใหญ่ร้อยละ 85.2 เลือกใช้ปุ๋ยเคมี แบ่งการใส่ 2 รอบ คือ ใส่ปุ๋ยเคมีครั้งที่ 1 ใช้สูตร 16 - 20 - 0 ใส่ในอัตรา 20 - 30 กิโลกรัมต่อไร่ หว่านให้ทั่วแปลงนา การใส่ปุ๋ยครั้งที่ 2 ใส่ห่างจากการใส่ปุ๋ยครั้งแรกประมาณ 1 เดือน ใส่ปุ๋ยเคมี สูตร 46 - 0 - 0 ใส่ในอัตรา 25 - 30 กิโลกรัมต่อไร่ ในระหว่างนี้หากมีการระบาดของศัตรูข้าวชาวนาจะมีการกำจัดดูแลพร้อม ๆ กับการใส่ปุ๋ย

5) การเก็บเกี่ยวผลผลิต ในพื้นที่คาบสมุทรสทิงพระส่วนใหญ่อาศัยรถเกี่ยวเกี่ยวข้าว ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ นอกจากนี้ชาวนาที่ปลูกข้าวจำนวนน้อยและต้องการเก็บข้าวเปลือกบางส่วน

ไว้ทำเมล็ดพันธุ์ในรอบถัดไปใช้วิธีการเก็บเกี่ยวผลผลิตด้วยเกี่ยวเกี่ยวข้าว และแกะเก็บข้าว เพื่อให้ข้าวยังคงอยู่เป็นรวงสามารถคัดเลือกได้ง่าย ผลิตต่อไร่ของข้าวพันธุ์พื้นเมืองเฉลี่ย 491.2 กิโลกรัมต่อไร่ โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 54.7 ชาวนาจะนำผลผลิตไว้ใช้บริโภคและจำหน่าย โดยปริมาณผลผลิตที่เก็บบริโภคเฉลี่ย 1,191.7 กิโลกรัมต่อปี และจำหน่ายผลผลิตเฉลี่ย 2,293.9 กิโลกรัมต่อไร่

6) การจำหน่ายผลผลิต ชาวนามีการจำหน่ายข้าวพันธุ์พื้นเมืองหลายรูปแบบ กรณีจำหน่ายข้าวเปลือกจะมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อผลผลิตหลังการเก็บเกี่ยวทันทีถึงแปลงนา ส่วนใหญ่ชาวนาจะจำหน่ายในราคา 8,000 - 12,00 บาทต่อเกวียน หากจำหน่ายข้าวสารจำหน่ายในราคา 40 - 50 บาทต่อกิโลกรัม และหากจำหน่ายพันธุ์ข้าวเพื่อใช้ปลูกจำหน่ายในราคา 15 - 25 บาทต่อกิโลกรัม

7) การดูแลพื้นที่หลังการเก็บเกี่ยว เมื่อหมดรอบในการทำนาในช่วงเดือนเมษายน - กรกฎาคม ชาวนาในพื้นที่จะมีการปลูกพืชตระกูลถั่ว ได้แก่ ถั่วเขียว ปอเทือง

5.1.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง

แรงจูงใจที่มีผลต่อการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองสามารถสรุปและวิเคราะห์จำแนกตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1) ระดับแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง

ระดับแรงจูงใจที่มีผลต่อการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองของชาวนาบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.85$) เมื่อพิจารณารายด้านจะพบว่ามีความแรงจูงใจมากที่สุดถึงปานกลาง โดยแรงจูงใจที่อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ 1) ด้านระบบนิเวศ 2) ด้านคุณลักษณะและคุณสมบัติของพันธุ์ข้าว ซึ่งจากการเก็บข้อมูลแสดงให้เห็นว่าถึงแม้ในพื้นที่จะประสบปัญหาในเรื่องของภัยธรรมชาติมากถึงร้อยละ 41.2 โรคและศัตรูข้าวร้อยละ 3.7 ในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองแต่ละรอบ แต่มีผลผลิตเพียงบางส่วนที่เสียหาย เนื่องจากข้าวพันธุ์พื้นเมืองมีพันธุกรรมที่มีความทนทานต่อสภาพดินฟ้าอากาศและทนทานต่อการเข้าทำลายของศัตรูพืชและโรคพืชได้ดี แรงจูงใจที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ 3) ด้านความมุ่งมั่นและความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวนา 4) ด้านเศรษฐกิจและตลาด 5) ด้านสังคม ซึ่งจากการเก็บข้อมูลเชิงลึกแสดงให้เห็นว่าชาวนามีความรู้และภูมิปัญญามาจากบรรพบุรุษในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองค่อนข้างสูง และมีความตั้งใจในการรักษาพันธุ์ข้าวพื้นเมืองไว้ เนื่องจากนิยมบริโภคในครัวเรือนและแรงจูงใจที่อยู่ในระดับปานกลาง 6) ด้านการสนับสนุนของภาครัฐและองค์กร

2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการทำงานข้าวพันธุ์พื้นเมือง

ผลจากการศึกษาหาสมการพยากรณ์ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการทำงานข้าวพันธุ์พื้นเมือง สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 20

ตารางที่ 19 สมการพยากรณ์ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการทำงานข้าวพันธุ์พื้นเมืองของ
ชาวนาบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ

รายการ	ตัวแปรส่งผลกระทบต่อแรงจูงใจในการทำงานข้าวพันธุ์พื้นเมือง
สมการพยากรณ์	$Y = (0.004X_1) + (0.357X_6) + (-0.411X_{10}) + (-0.309X_{11}) + (0.362X_{14})$ <p>Y แทน ค่าประมาณของแรงจูงใจในการทำงานข้าวพันธุ์พื้นเมือง X_1 แทน อายุ, X_6 แทน รายได้จากอาชีพหลักของครัวเรือน, X_{10} แทน จำนวนหนี้สินของครัวเรือน, X_{11} แทน พื้นที่ทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง, X_{14} แทน ระยะเวลาปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมือง</p>

ผลการหาสมการพยากรณ์ตัวแปรที่มีอิทธิพลแรงจูงใจในการทำงานข้าวพันธุ์พื้นเมือง ได้แก่ อายุของชาวนามีอิทธิพลในเชิงบวก รายได้จากอาชีพหลักของครัวเรือนอิทธิพลในเชิงบวก จำนวนหนี้สินของครัวเรือนอิทธิพลในเชิงลบ พื้นที่ทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองอิทธิพลในเชิงลบ และระยะเวลาปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมืองอิทธิพลในเชิงบวก

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาเรื่องแรงจูงใจในการทำงานข้าวพันธุ์พื้นเมืองของชาวนาบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะต่อชาวนาและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

5.2.1 ข้อเสนอแนะต่อชาวนา

1) ชาวนาควรเลือกใช้ข้าวพันธุ์พื้นเมืองให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่นา จากสภาพพื้นที่นาของบริเวณคาบสมุทรสทิงพระพบว่าส่วนใหญ่ร้อยละ 75.3 เป็นพื้นที่ราบทำให้พื้นที่มีน้ำท่วมขังได้ง่ายทำให้ผลผลิตเน่าเสีย ดังนั้น พันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับการปลูกจะต้องเป็นพันธุ์ที่มีคุณสมบัติขึ้นน้ำตื้นข้าวค่อนข้างสูง ทนต่อน้ำท่วมขังได้ดี เช่น หอมนิล และเล็บนกปัตตานี เป็นต้น เพื่อป้องกันความเสียหายอันเกิดจากภัยธรรมชาติ

2) ชาวนาผู้ปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมืองส่วนใหญ่ร้อยละ 85.2 มีการใส่ปุ๋ยเคมีเพียงอย่างเดียวในนาข้าว ส่งผลให้ดินในพื้นที่มีการจับตัวกันแน่น ต้นข้าวดูดซึมน้ำและแร่ธาตุอาหารได้ลดน้อยลง ทำให้ข้าวเจริญเติบโตช้าและผลผลิตลดน้อยลง ซึ่งการใส่ปุ๋ยเคมีในระยะยาวทำให้การใส่ปุ๋ยชนิดอื่น ๆ ไม่มีประสิทธิภาพเนื่องจากพืชไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ดังนั้นชาวนาจึงควรลดหรือเลิกใช้ปุ๋ยเคมี เปลี่ยนมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ หรือใช้ปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกับปุ๋ยเคมีแทนนอกจากจะช่วยปรับสภาพดินให้มีความพรุนมากขึ้นซึ่งจะส่งผลต่อต้นข้าวให้เจริญเติบโตและให้ผลผลิตได้ดียังสามารถช่วยลดต้นทุนในการผลิต

3) จากผลการศึกษาระดับแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง พบว่า ชาวนามีความมุ่งมั่นและความรู้ภูมิปัญญาในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองในระดับที่มาก แต่ชาวนาในพื้นที่คาบสมุทรสทิงพระยังไม่ค่อยได้ต่อยอดหรือพัฒนาความรู้เพิ่มเติม เช่น การต่อยอดการผลิตโดยการปรับเปลี่ยนการผลิตข้าวพันธุ์พื้นเมืองจากแบบเคมีเป็นแบบอินทรีย์ นอกจากนี้จะช่วยลดต้นทุนในเรื่องของสารเคมี ยังมีความปลอดภัยต่อตัวชาวนา และเพิ่มรายได้ให้มากยิ่งขึ้น

4) จากผลการศึกษาตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง พบว่าอายุมีอิทธิพลในเชิงบวก โดยส่วนใหญ่แล้วชาวนาที่ทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองจะเป็นผู้อาวุโสมากกว่าชาวนารุ่นปัจจุบันเนื่องจากมีความผูกพันกับข้าวพันธุ์พื้นเมืองมาตั้งแต่ในอดีต หากชาวนาที่ทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองมาก่อนอยู่แล้วมีการถ่ายทอดความรู้และความสำคัญข้าวพันธุ์พื้นเมืองให้แก่ชาวนาในรุ่นปัจจุบันสืบต่อการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองทำให้คาบสมุทรสทิงพระยังคงมีสายพันธุ์ข้าวพันธุ์พื้นเมืองคงอยู่ในพื้นที่ต่อไป

5) จากการทดสอบสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน พบว่า จำนวนเงินออมมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง ซึ่งหากชาวนามีการปรับเปลี่ยนการผลิตข้าวพันธุ์พื้นเมืองด้วยการลดต้นทุนการผลิตตั้งแต่เริ่มการผลิตจนถึงการเก็บเกี่ยว เช่น การเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้ผลิตในรอบถัดไปแทนการซื้อ หรือเก็บเกี่ยวผลผลิตโดยใช้แรงงานคนแทนการจ้างเครื่องเก็บเกี่ยวข้าวทำให้ชาวนามีเงินออมเพิ่มขึ้นมีกำลังในการผลิตข้าวพันธุ์พื้นเมืองมากขึ้น

5.2.2 ข้อเสนอแนะต่อภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ระดับของแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง พบว่าปัจจัยด้านการสนับสนุนของภาครัฐและองค์กรมีค่าน้อยที่สุด ดังนั้น ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการสร้างเสริมความเข้มแข็งต่าง ๆ ของกลุ่มชาวนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองในช่วงเวลาการทำนาข้าวที่ยาวนานกว่าข้าวเชิงพาณิชย์ และการเพิ่มความมั่นคงทางเศรษฐกิจอื่น ๆ แก่ชาวนา เช่น การเพิ่มมูลค่าให้กับข้าวพันธุ์พื้นเมืองในระดับครัวเรือน การส่งเสริมช่องทาง

การตลาดและการกระจายผลิตภัณฑ์ข้าวพันธุ์พื้นเมือง เป็นต้น เพื่อเป็นแรงจูงใจให้ชาวนาหันมาทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองเป็นอาชีพหลักมากกว่าเป็นอาชีพเสริม รวมถึงการพัฒนาศักยภาพการเป็นกลุ่มชาวนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองและการสร้างเครือข่าย โดยเฉพาะการจัดการความรู้ภูมิปัญญาในการคัดเลือกลักษณะเด่นของพันธุ์กรรมข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่ดีไว้ใช้ในเพาะปลูกต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมการข้าว. 2556. องค์ความรู้เรื่องข้าวโดยสำนักวิจัยและพัฒนาข้าว. แหล่งที่มา <http://www.brrd.in.th/rkb/contents/view/title:history.htm>. (สืบค้นเมื่อ 27 มกราคม 2560).
- กรมการข้าว. 2557. สถานการณ์การผลิตและการตลาดข้าวของโลก ปี 2557/2558. แหล่งที่มา http://www.ricethailand.go.th/home/images/rice_situation/56-57/may_14.pdf. (สืบค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2560).
- กรมการข้าว. 2559. องค์ความรู้เรื่องข้าวโดยสำนักวิจัยและพัฒนาข้าว. แหล่งที่มา <http://www.brrd.in.th/rkb/contents/view/category:15/title:index.php-file=content.php&id=4.htm#a>. (สืบค้นเมื่อ 2 มกราคม 2561).
- กรมพัฒนาที่ดิน. 2553. ประเภทของดินในประเทศไทย. แหล่งที่มา http://oss101.idd.go.th/websoils_for_youth/s_type2.htm. (สืบค้นเมื่อ 29 กรกฎาคม 2560).
- กรมวิชาการเกษตร. 2543. พันธุ์ข้าวพื้นเมืองไทย. แหล่งที่มา <http://www.doa.go.th/pvp/images/stories/top03docvichakarn/Rice2.pdf>. (สืบค้นเมื่อ 23 กุมภาพันธ์ 2560).
- กรมส่งเสริมการเกษตร. 2556. องค์ความรู้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตผู้การเป็น smart officer. แหล่งที่มา http://www.servicelink.doae.go.th/webpage/book_%2024%20guide/11.pdf. (สืบค้นเมื่อ 2 พฤษภาคม 2561).
- กรมส่งเสริมการเกษตร. 2559. ระบบจัดเก็บและรายงานข้อมูลภาวะการผลิตพืชรายเดือน. แหล่งที่มา <http://production.doae.go.th>. (สืบค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2560).
- จันทร์ ชุ่มเมืองปัก. 2546. แรงจูงใจและการจูงใจ สร้างปาฏิหาริย์. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.
- จิรวัดน์ สนิทชน. 2552. ข้าวพื้นเมืองไทย มรดกทางพันธุกรรมของแผ่นดิน. วารสารแก่นเกษตร 37(4) : 227-280.
- ชนงกรณ์ คุณทลบุตร. 2547. หลักการจัดการองค์การและการจัดการแนวคิดการบริหารธุรกิจ สถานการณ์ปัจจุบัน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์วิทยาลัย
- ชาญเดช วีรกุล. 2552. ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานกับขวัญในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินภูมิภาคที่ 5 จังหวัดอุบลราชธานี.

วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาการจัดการทั่วไป, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

โชติกา ระโส. 2555. แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการอุดมศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

คลดดา ชัยวรากรณ์. 2557. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกพันธุ์ข้าวของเกษตรกรในอำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดสงขลา. สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาการตลาด, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ดวงพร ภู่มะกา. 2559. ความหลากหลายของข้าวพันธุ์พื้นเมืองเพื่อการผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร และอาหารสุขภาพของจังหวัดละโว้. วารสารวิทย. มข 44(3) : 566-578.

ดาวเรือง พีชผล วรรณาทองน้อย เกรียงศักดิ์ เวฬุวนารักษ์ สมนึก พาณิชกุล มานิตย์ แก่นจำปา บุญสา หุตาชัย ทองหล่อ ขวัญทอง บุญสงค์ ทองน้อย อนนท์ จีวลาช บุญกอง สุวรรณเพชร ผดุง เวฬุวนารักษ์ และมยุรี เวฬุวนารักษ์. 2553. การศึกษาพันธุ์กรรมข้าวพื้นบ้านเพื่อการขยายผลผลิตข้าวในระบบเกษตรกรรมยั่งยืนในพื้นที่บ้านกุดหินบ้านกำแมดบ้านโนนยาง ตำบลกำแมด อำเภอภูซุ่ม จังหวัดยโสธร. แหล่งที่มา http://agkb.lib.ku.ac.th/rice/search_detail/result/165365. (สืบค้นเมื่อ 2 มกราคม 2561).

นันทิยา พนมจันทร์ และวิจิตรา อมรวิริยะชัย. 2554. ความหลากหลายทางพันธุกรรมของข้าวพื้นเมืองบริเวณลุ่มน้ำทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง โดยใช้ลักษณะทางสัณฐานวิทยาของเมล็ด. วารสารหาคดีใหญ่วิชาการ 9(1) : 25-31.

นาถพงศ์ พัฒนพันธ์ชัย. 2551. การอนุรักษ์และพัฒนาพันธุ์ข้าวพื้นบ้านในวิถีชาวนาภาคใต้.

แหล่งที่มา http://www.sathai.org/autopagev4/show_page.php?topic_id=539&auto_id=19&TopicPk. (สืบค้นเมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2560).

บงกช เวบ้านแพ้ว และภิรมณญา ธรรมสอน. 2556. คลังความรู้ พันธุ์ข้าวไทย.

แหล่งที่มา <https://thairicebuu.wordpress.com>. (สืบค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2560).

ประพฤติ พรหมสมบูรณ์ ทรงศักดิ์ จันทร์อุดม อนุสรณ์ วิเศษสิงห์ สุทธิญา พรหมสมบูรณ์

และคัชชา กาญจนจันทร์. 2559. การรวบรวมพันธุ์และศึกษาลักษณะทางการเกษตรของข้าว (*Oryza sativa* L.) พันธุ์พื้นเมืองไทย. วารสารเกษตรพระจอมเกล้า 34(3) : 126 - 132.

- ปรียากร บุญส่ง. 2560. ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการปลูกข้าวเหนียวดำพันธุ์พื้นเมืองในตำบลชะแล อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 25(1) : 813 - 822.
- มัลลิกา ต้นสอน. 2544. พฤติกรรมองค์กร. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: ด้านสุขภาพการพิมพ์.
- มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืนประเทศไทย. 2551. การอนุรักษ์และพัฒนาพันธุ์ข้าวพื้นบ้านในวิถีชาวภาคใต้. แหล่งที่มา http://www.sathai.org/autopagev4/show_page.php?topic_id=539&auto_id=19&TopicPk. (สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2560).
- มูลนิธิข้าวไทยในพระบรมราชูปถัมภ์. 2555. การประชุมเวทีข้าวไทย ปี 2555 “นโยบายข้าวไทยภายใต้ ภาวะกดดัน: ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ” 1 มิถุนายน 2555. แหล่งที่มา http://www.thairice.org/html/aboutrice/about_rice1.htm. (สืบค้นเมื่อ 27 มกราคม 2560).
- รศนา อังชะกิจ. 2553. กระบวนการแก้ปัญหาและการตัดสินใจเชิงวิทยาศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรพจน์ บุษราคัม. 2556. การตัดสินใจ. แหล่งที่มา <http://fms.vru.ac.th/research/vorapot/5.pdf>. (สืบค้นเมื่อ 28 กันยายน 2559).
- วิรุทธ สุวัฒน์ ทันลา ลาอินทร์ วิเชียร ศรีจันทร์ สมัย บุตรสำราญ มงคล ปริจำรัส สราวุฒิ ช่างดม และประมง บุญโพธิ์. 2547. ศึกษาพันธุ์ข้าวพื้นบ้านที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด. แหล่งที่มา http://www.tnrr.in.th/?page=result_search&record_id=159021. (สืบค้นเมื่อ 23 มกราคม 2560).
- วิระนุช แยมยิ้ม และสุวารีย์ ศรีปุณณะ. 2558. การอนุรักษ์ความหลากหลายข้าวพันธุ์พื้นเมืองพื้นเมืองตามภูมิปัญญาท้องถิ่นในภูมินิเวศจังหวัดเลย. แหล่งที่มา <http://www.riceandlocalfoodloei-laos.com/research.pdf>. (สืบค้นเมื่อ 28 กันยายน 2559).
- วีระศักดิ์ คงฤทธิ์ และสุวัจน์ เพชรรัตน์. 2559. ต้นทุนการผลิตและวิธีการตลาดข้าวของภาคใต้. วารสารหาดใหญ่วิชาการ 14(2) : 185-200.
- วุฒิชัย จำนงค์. 2523. พฤติกรรมการตัดสินใจ. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์
- ศุภลักษณ์ ตรีสุวรรณ. 2548. แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท เอชอินชัวร์นซ์ จำกัด. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

- ศูนย์วิจัยข้าวพัทลุง. 2550. ข้าวพันธุ์พื้นเมืองพื้นเมืองภาคใต้เล่ม 1. แหล่งที่มา http://brrd.ricethailand.go.th/library/index.php?option=com_content&view=article&id=23&Itemid=37. (สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2559).
- สงกรานต์ จิตราการ. 2544. ข้าวกับวิถีชีวิตคนไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ.
- สถานวิจัยสารสนเทศภูมิศาสตร์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2559. โครงการการพัฒนาฐานข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. ศูนย์ภูมิภาคเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (ภาคใต้) คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ แหล่งที่มา <http://slb-gis.envi.psu.ac.th/main/?p=535>. (สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2560).
- สมบัติ ณ บำรุง. 2551. การตัดสินใจของเกษตรกรในระบบการทำสวนปาล์มน้ำมันในตำบลเสียด อำเภอลำปาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพัฒนาการเกษตร, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สมิหลาไหม้. 2560. สงขลาเปิดโรงสีข้าวชุมชน หนุนฐานอาหารคาบสมุทรสทิงพระ. แหล่งที่มา <http://www.samilatimes.co.th/?p=16631>. สืบค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2561).
- สรรเพชร พัดยา. 2556. ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรในการปลูกปาล์มน้ำมันในอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา. สารนิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพัฒนาการเกษตร, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สำนักงานเกษตรอำเภอกระแสดินธุ์. 2557. ข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตร. แหล่งที่มา <http://songkhla.thaiflood.com/krasaesin>. (สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2560).
- สำนักงานเกษตรอำเภอกระแสดินธุ์. 2560. ข้อมูลพื้นที่ด้านการเกษตร. แหล่งที่มา <http://krasaesin.songkhla.doae.go.th/address.htm>. (สืบค้นเมื่อ 1 มกราคม 2561).
- สำนักงานเกษตรอำเภอระโนด. 2560. ข้อมูลพื้นที่ด้านการเกษตร. แหล่งที่มา <http://ranot.songkhla.doae.go.th/address.htm>. (สืบค้นเมื่อ 2 มกราคม 2561).
- สำนักงานเกษตรอำเภอระโนด. 2557. ข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตร. แหล่งที่มา <http://ranot.songkhla.doae.go.th>. (สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2560).
- สำนักงานเกษตรอำเภอระโนด. 2558. ข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตร. แหล่งที่มา <http://farmer.doae.go.th/>. (สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2560).
- สำนักงานเกษตรอำเภอสทิงพระ. 2557. ข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตร. แหล่งที่มา <http://sathingphras.songkhla.doae.go.th>. (สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2560).

- สำนักงานเกษตรอำเภอสิงหนคร. 2559. ข้อมูลพื้นที่ด้านการเกษตร. แหล่งที่มา <http://sathingphras.songkhla.doe.go.th/doae.go.th/address.htm>. (สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2560).
- สำนักงานเกษตรอำเภอสิงหนคร. 2557. ข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตร. แหล่งที่มา <http://singhanakhon.songkhla.doe.go.th>. (สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2560).
- สำนักงานเกษตรอำเภอสิงหนคร. 2559. ข้อมูลพื้นที่ด้านการเกษตร. แหล่งที่มา <http://singhanakhon.songkhla.doe.go.th/address.htm>. (สืบค้นเมื่อ 2 มกราคม 2561).
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2558. ข้อมูลการผลิตสินค้าเกษตร. แหล่งที่มา http://www.oae.go.th/ewt_news.php?nid=13578. (สืบค้นเมื่อ 25 มกราคม 2560).
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2559. ข้อมูลการผลิตสินค้าเกษตร. แหล่งที่มา http://www.oae.go.th/ewt_news.php?nid=13577. (สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2560).
- สำนักพัฒนาการวิจัยการเกษตร. 2555. คลังข้อมูลข่าวสารสารสนเทศเชิงลึก. แหล่งที่มา http://www.arda.or.th/kasetinfo/rice/ricecultivate&fertiliset/ricecultivate_manage_natheesoong.html. (สืบค้นเมื่อ 31 มกราคม 2560).
- สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขต 8. 2548. การจัดเขตศักยภาพการผลิตข้าวจังหวัดสงขลา. แหล่งที่มา <http://www.brrd.in.th/ricemap/Songkhla/book.pdf>. (สืบค้นเมื่อ 16 มีนาคม 2560).
- สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขต 8. 2559. การจัดเขตศักยภาพการผลิตข้าว. แหล่งที่มา <http://www.brrd.in.th/ricemap/data/book.pdf>. (สืบค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2560).
- สุชาดา สุขบำรุงศิลป์. 2553. แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนวิศวกรรมแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุพานี สฤกษ์วานิช. 2552. พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรศักดิ์ วัฒนชัยวัฒนากุล. 2553. แรงจูงใจ. แหล่งที่มา <http://www.novabizz.com/NovaAce/Motives.htm>. (สืบค้นเมื่อ 23 มกราคม 2560).
- เสถียร ฉันทะ ปรีชา ประเทพา และบุญรัตน์ จงดี. 2555. ความหลากหลายพันธุ์ข้าวพันธุ์พื้นเมืองและการอนุรักษ์ของชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. การประชุมวิชาการข้าวแห่งชาติ, กรุงเทพฯ ครั้งที่ 2 21-23 ธันวาคม 2555.
- เสนาะ ดิยาว. 2553. แรงจูงใจกับความสำเร็จในงาน. แหล่งที่มา <http://www.swk.ac.th/stech/pictureslupload1/LANG52.pdf>. (สืบค้นเมื่อ 23 มกราคม 2560).

อักรพงษ์ อ้นทอง มิ่งสรรพ ขาวสอาด และนรินทร์ พันธุ์เขียว. 2550. ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกพันธุ์ข้าวพื้นเมืองของเกษตรกรบนพื้นที่สูงในประเทศไทย. วารสารเศรษฐศาสตร์ 14(2) : 70-8.

Yamane, T. 1967. Statistics: An Introductory Analysis 2nd edition. Tokyo: John Weatherhill.

ภาคผนวก ก
ผลการประเมินความเที่ยงตรงของเนื้อหาแบบสัมภาษณ์

ตารางการพิจารณาความเที่ยงตรงของเนื้อหาแบบสอบถาม

ประเด็น	ข้อความ	ระดับความน่าเชื่อถือของ แบบสอบถาม			คะแนน	หมายเหตุ
		ผู้เชี่ยวชาญ				
		1	2	3		
สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ	1	+1	+1	+1	1	
	2	+1	+1	+1	1	
	3	+1	+1	+1	1	
	4	+1	+1	+1	1	
	5	+1	+1	+1	1	
	6	+1	+1	+1	1	
	7	+1	+1	+1	1	
	8	+1	+1	+1	1	
	9	+1	0	+1	0.7	
	10	+1	+1	+1	1	
	11	+1	+1	+1	1	
	12	+1	+1	0	0.7	
	13	+1	+1	0	0.7	
	14	+1	+1	+1	1	
	15	+1	+1	+1	1	
การจัดการผลผลิตและการ คัดเลือกพันธุ์ข้าว	16	-1	+1	+1	0.4	ตัดออก
	17	+1	+1	+1	1	
	18	+1	+1	+1	1	
	19	+1	+1	+1	1	
	20	+1	+1	0	0.7	
	21	+1	+1	0	0.7	
	22	+1	+1	+1	1	
	23	-1	+1	+1	0.4	ตัดออก
	24	+1	+1	+1	1	
	25	+1	+1	+1	1	

ประเด็น	ข้อคำถาม	ระดับความน่าเชื่อถือของ แบบสอบถาม			คะแนน	หมายเหตุ
		ผู้เชี่ยวชาญ				
		1	2	3		
การจัดการผลผลิตและการ คัดเลือกพันธุ์ข้าว	26	+1	+1	+1	1	
	27	0	+1	+1	0.7	
	28	+1	+1	+1	1	
	29	+1	+1	+1	1	
	30	+1	+1	+1	1	
	31	+1	-1	+1	0.4	ตัดออก
	32	+1	+1	-1	0.4	ตัดออก
	33	+1	-1	+1	0.4	ตัดออก
	34	-1	+1	+1	0.4	ตัดออก
	35	-1	+1	+1	0.4	ตัดออก
	36	+1	+1	-1	0.4	ตัดออก
	37	+1	+1	-1	0.4	ตัดออก
	38	-1	+1	+1	0.4	ตัดออก
	39	+1	+1	+1	1	
แรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์ พื้นเมือง	40.1	+1	-1	+1	0.4	ตัดออก
	40.2	+1	+1	+1	1	
	40.3	+1	+1	+1	1	
	40.4	+1	+1	+1	1	
	40.5	+1	+1	+1	1	
	41.1	+1	+1	+1	1	
	41.2	+1	+1	+1	1	
	41.3	+1	+1	+1	1	
	41.4	+1	+1	-1	0.4	ตัดออก
	41.5	+1	+1	-1	0.4	ตัดออก
	41.6	+1	+1	+1	1	
	41.7	+1	+1	+1	1	
	41.8	+1	+1	+1	1	
	42.1	+1	+1	+1	1	
42.2	+1	+1	+1	1		
42.3	+1	+1	+1	1		

ประเด็น	ข้อคำถาม	ระดับความน่าเชื่อถือของ แบบสอบถาม			คะแนน	หมายเหตุ
		ผู้เชี่ยวชาญ				
		1	2	3		
แรงจูงใจในการทำงานชั่วคราว พื้นที่เมือง	42.4	+1	+1	+1	1	
	42.5	+1	+1	0	0.7	
	42.6	+1	+1	+1	1	
	43.1	+1	+1	+1	1	
	43.2	+1	+1	+1	1	
	43.3	+1	+1	-1	0.4	ตัดออก
	43.4	+1	+1	+1	1	
	44.1	+1	+1	+1	1	
	44.2	+1	+1	+1	1	
	44.3	0	+1	-1	0	
	45.1	+1	+1	+1	1	
	45.2	+1	+1	+1	1	
	45.3	+1	+1	+1	1	
	45.4	+1	+1	+1	1	
การตัดสินใจทำงานชั่วคราว พื้นที่เมือง	46	+1	+1	0	0.7	
	47	+1	+1	+1	1	
	48	+1	+1	+1	1	
	49	0	+1	+1	0.7	
	50	+1	+1	+1	1	
	51	+1	+1	+1	1	
ปัญหาในการทำงานชั่วคราว พื้นที่เมือง	52	+1	+1	+1	1	
	53	-1	+1	+1	0.4	ตัดออก
	54	+1	+1	+1	1	
	55	+1	+1	+1	1	
	56	+1	+1	+1	1	
	57	0	+1	+1	0.7	
	58	+1	+1	+1	1	
	59	+1	+1	+1	1	
	60	+1	+1	+1	1	
	61	+1	+1	+1	1	

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์ครัวเรือนชาวนา

คำชี้แจง: ทำเครื่องหมาย ✓ ในเครื่องหมาย [] และเขียนข้อความในช่องว่างตามสภาพความเป็นจริง
ชื่อผู้ตอบ

แบบสอบถาม.....

ตำบล.....อำเภอ..... จังหวัดสงขลา เบอร์โทรศัพท์.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลด้านสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมือง

1. เพศ

[] 1.1 ชาย [] 1.2 หญิง

2. อายุ.....ปี

3. ศาสนา

[] 3.1 พุทธ [] 3.2 อิสลาม
[] 3.3 คริสต์ [] 3.4 อื่น ๆ (ระบุ).....

4. ระดับการศึกษา

[] 4.1 ไม่ได้ศึกษา [] 4.2 ระดับประถมศึกษา
[] 4.3 ระดับมัธยมศึกษา [] 4.4 อนุปริญญา
[] 4.5 ปริญญาตรี/หรือสูงกว่า [] 4.6 อื่น ๆ (ระบุ).....

5. จำนวนสมาชิกทั้งหมดในครัวเรือน (รวมผู้ตอบแบบสอบถาม) (นับสมาชิกทั้งหมดถึงแม้ว่าจะอยู่คนละ
ที่).....คน

6. จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ช่วยทำนา (รวมผู้ตอบแบบสอบถาม).....คน

7. อาชีพหลัก

[] 7.1 ทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง [] 7.2 ทำนาข้าวพันธุ์พาณิชย์
[] 7.3 ทำไร่ [] 7.4 ค้าขาย
[] 7.5 รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ [] 7.6 รับจ้าง
[] 7.7 ธุรกิจส่วนตัว [] 7.8 เลี้ยงสัตว์
[] 7.9 ประมง [] 7.10 อื่น ๆ (ระบุ).....

8. ท่านมีอาชีพเสริมหรือไม่

[] 8.1 มี [] 8.2 ไม่มี

9. กรณีมีอาชีพเสริม ท่านทำอาชีพเสริมใด (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

[] 9.1 ทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง [] 9.2 ทำนาข้าวพันธุ์พาณิชย์
[] 9.3 ทำไร่ [] 9.4 ค้าขาย

- [] 9.5 รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ [] 9.6 รับจ้าง
- [] 9.7 ธุรกิจส่วนตัว [] 9.8 เลี้ยงสัตว์
- [] 9.9 ประมง [] 9.10 อื่น ๆ (ระบุ).....
10. รายได้รวมของครัวเรือน.....บาทต่อเดือน
- [] 10.1 รายได้จากอาชีพหลัก จำนวน.....บาทต่อเดือน
- [] 10.2 รายได้จากอาชีพเสริม จำนวน.....บาทต่อเดือน
11. รายจ่ายรวมของครัวเรือน.....บาทต่อเดือน
12. ท่านมีเงินออม.....บาท
13. ท่านมีหนี้สินหรือไม่
- [] 13.1 มี [] 13.2 ไม่มี
- หากท่านมีหนี้สิน โปรดระบุรายละเอียดดังต่อไปนี้
- (1) จำนวนเงินที่ท่านเป็นหนี้.....บาท
- (2) ท่านกู้เงินมาจากที่ไหน.....บาท
- (3) ท่านกู้เงินมาเพื่อใช้ในวัตถุประสงค์ใด
- [] ใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม [] ใช้ในการศึกษาของบุตรหลาน
- [] ใช้ในการดำรงชีพอื่น ๆ [] อื่น ๆ (ระบุ).....
14. ท่านมีการเข้าร่วมกลุ่มทางการเกษตรหรือไม่
- [] 14.1 มีการเข้าร่วม [] 14.2 ไม่มีการเข้าร่วม
15. กรณีมีการเข้าร่วมกลุ่มทางการเกษตร วัตถุประสงค์ของการเข้าร่วมกลุ่มคืออะไร (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- [] 15.1 เพื่อแก้ปัญหาในอาชีพ [] 15.2 เพื่อพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
- [] 15.3 เพื่อการพัฒนาอาชีพ [] 15.4 อื่น ๆ (ระบุ).....
16. ท่านเคยได้รับรู้ข่าวสารด้านการเกษตรเกี่ยวกับพันธุ์ข้าวพื้นเมืองหรือไม่
- [] 16.1 เคย [] 16.2 ไม่เคย
17. ถ้าท่านเคยได้รับรู้ข่าวสารด้านการเกษตรเกี่ยวกับพันธุ์ข้าวพื้นเมือง ท่านได้รับข่าวสารจากแหล่งใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- [] 17.1 สื่อบุคคล เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ญาติ เพื่อนบ้าน นักวิชาการเกษตร
- [] 17.2 สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ โปสเตอร์ แผ่นพับ วนิล
- [] 17.3 สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หอกระจายเสียง
- [] 17.4 อื่น ๆ (ระบุ).....

ตอนที่ 2 การจัดการการผลิตข้าวและการเลือกพันธุ์ข้าวพื้นเมืองของเกษตรกร

18. ข้อมูลการทำนาในปีที่ผ่านมา
- 18.1 ท่านทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง.....ไร่
- 18.2 พื้นที่ที่มีกรรมสิทธิ์.....ไร่

- 18.3 พื้นที่เช่า.....ไร่
- 18.4 ระยะเวลาปลูก.....เดือน
- 18.5 ผลผลิต.....กิโลกรัมต่อไร่
19. วัตถุประสงค์ในการทำนา
- [] 19.1 เพื่อขายเป็นหลัก
- [] 19.2 เพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน
- [] 19.3 ทั้งใช้บริโภคภายในครัวเรือนและขาย
- [] 19.4 อื่น ๆ (ระบุ).....
20. รูปแบบการทำนา
- [] 20.1 นาปี [] 20.2 นาปรัง
- [] 20.3 ทั้งนาปีและนาปรัง
21. ลักษณะการทำนา
- [] 21.1 นาดำ [] 21.2 นาหว่าน
- [] 21.3 ทั้งนาดำและนาหว่าน [] 21.4 อื่น ๆ (ระบุ).....
22. ชื่อข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่ท่านใช้ปลูก (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- [] 22.1 ข้าวสังข์หยด [] 22.2 ข้าวเหนียวพัทลุง
- [] 22.3 ข้าวสังข์หยดพัทลุง [] 22.4 ข้าวหอมนิล
- [] 22.5 ข้าวเล็บนกปัตตานี [] 22.6 เข้มทองพัทลุง
- [] 22.7 อื่น ๆ (ระบุ).....
23. เหตุผลที่ปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมืองดังกล่าว (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- [] 23.1 รสชาติดี [] 23.2 โรค-ศัตรูข้าวรบกวนน้อย
- [] 23.3 ต้นสูง ทนน้ำท่วมได้ดี [] 23.4 แดกกอมมาก
- [] 23.5 คอรวงยาว เก็บเกี่ยวง่าย [] 23.6 ทนต่อสภาพภูมิอากาศในพื้นที่ได้ดี
- [] 23.7 ให้ผลผลิตสูง [] 23.8 อื่น ๆ (ระบุ).....
24. พันธุ์ข้าวดังกล่าวได้มาจากไหน
- [] 24.1 เป็นพันธุ์ที่ผลิตได้แล้วเก็บเอาไว้
- [] 24.2 ซื้อพันธุ์จากแหล่งต่าง ๆ
- [] 24.3 เป็นพันธุ์ที่ได้จากหน่วยงานภาครัฐหรือเพื่อนบ้าน
25. สภาพพื้นที่ปลูก
- [] 25.1 พื้นที่ลุ่ม [] 25.2 พื้นที่ดอน
- [] 25.3 พื้นที่ราบ [] 25.4 อื่น ๆ (ระบุ).....
26. ลักษณะดิน
- [] 26.1 ดินเหนียว [] 26.2 ดินเหนียวปนทราย
- [] 26.3 ดินร่วนปนทรายแข็ง [] 26.4 อื่น ๆ (ระบุ).....

27. การใช้น้ำจากแหล่งใด (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- [] 27.1 น้ำฝน [] 27.2 น้ำชลประทาน
- [] 27.3 สระน้ำส่วนตัว [] 27.4 อื่น ๆ (ระบุ).....
28. มีการใส่ปุ๋ยในนาข้าวหรือไม่
- [] 28.1 มี [] 28.2 ไม่มี
29. กรณีมีการใส่ปุ๋ยในนาข้าวท่านใส่ปุ๋ยชนิดใด (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- [] 29.1 ปุ๋ยเคมี [] 29.2 ปุ๋ยอินทรีย์
- [] 29.3 ปุ๋ยเคมีอินทรีย์ [] 29.4 ปุ๋ยชีวภาพ
30. คราวที่ท่านมีเครื่องจักรกลการเกษตรหรือไม่ (ที่เป็นของตัวเอง ไม่ได้เช่าหรือจ้าง)
- [] 30.1 มี [] 30.2 ไม่มี
31. กรณีมี ท่านมีเครื่องจักรกลการเกษตรอะไรบ้าง (เลือกตอบได้ มากกว่า 1 ข้อ)
- [] 31.1 รถไถเดินตาม [] 31.2 รถแทรกเตอร์
- [] 31.3 รถเกี่ยวข้าว [] 31.4 เครื่องนวดข้าว
- [] 31.5 อื่น ๆ (ระบุ).....
32. การกระจายผลผลิตข้าวในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา (เลือกตอบได้ มากกว่า 1 ข้อ)
- [] 32.1 บริโภค.....กิโลกรัม
- [] 32.2 จำหน่าย.....กิโลกรัม
- [] 32.3 เก็บไว้ทำพันธุ์.....กิโลกรัม
- [] 32.4 อื่น ๆ (ระบุ).....กิโลกรัม

ตอนที่ 3 แรงจูงใจการทำงานข้าวพันธุ์พื้นเมืองของเกษตรกร

คำชี้แจง ท่านให้ความสำคัญกับสิ่งจูงใจเหล่านี้มากน้อยเพียงใดในการเลือกทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองกรณา
ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในตารางข้างล่างโดยที่ 5=มากที่สุด 4=มาก 3=ปานกลาง 2=น้อย และ 1=น้อยที่สุด

สิ่งจูงใจ	ระดับแรงจูงใจ				
	5	4	3	2	1
33. ปัจจัยความมุ่งมั่นและความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวนา					
33.1 มีความรู้ภูมิปัญญาในการทำงานข้าวพันธุ์พื้นเมือง					
33.2 มีความสนใจในการทำงานข้าวพันธุ์พื้นเมือง					
33.3 มีความตั้งใจในการรักษาพันธุ์ข้าวพื้นเมืองไว้					
33.4 ความชอบของการบริโภคของคนในครอบครัว					
33.5 สามารถเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ได้เอง					
34. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและตลาด					
34.1 ราคาข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่ปลูกสามารถขายได้สูงกว่าข้าวพันธุ์อื่น					
34.2 ผลตอบแทนที่ได้รับในปีที่ผ่านมา					

สิ่งจูงใจ	ระดับแรงจูงใจ				
	5	4	3	2	1
34.3 ราคาข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่ปลูกไม่ค่อยมีความผันผวนเมื่อเทียบกับข้าวพันธุ์อื่น					
34.4 รายได้จากการทำนาข้าวพื้นเมืองสูงกว่ารายได้จากการประกอบอาชีพอื่น					
34.5 การใช้ต้นทุนในการผลิตข้าวพื้นเมืองต่ำกว่าต้นทุนในการผลิตข้าวพันธุ์อื่น					
35. ปัจจัยทางด้านสังคม					
35.1 วัฒนธรรมในการบริโภคข้าวพันธุ์พื้นเมือง					
35.2 แรงจูงใจจากเพื่อนบ้าน					
35.3 มีการแลกเปลี่ยน เมล็ดพันธุ์กันในชุมชน					
35.4 มีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายในการรักษาพันธุ์ข้าวพื้นเมือง					
35.5 มีการรวมกลุ่มทำให้ลดต้นทุนการผลิต					
35.6 การพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลทางการเกษตรมีส่วนในการตัดสินใจปลูก					
36. ปัจจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะและคุณสมบัติของพันธุ์ข้าว					
36.1 ความทนทานต่อการเข้าทำลายของศัตรูพืช					
36.2 ความทนทานต่อโรคพืช					
36.3 ความทนทานต่อสภาพดินฟ้าอากาศ					
36.4 ให้ผลผลิตสูง					
37. ปัจจัยเกี่ยวกับระบบนิเวศ					
37.1 ความสามารถในการขึ้นน้ำ (ยึดปล้อง)					
37.2 สามารถปลูกได้ในพื้นที่นาดอน นาโคก นาไร่					
38. ปัจจัยจากการสนับสนุนของภาครัฐและองค์กร					
38.1 ได้รับการสนับสนุนในเรื่องทุน					
38.2 ได้รับการสนับสนุนปัจจัยที่ใช้ในการผลิต					
38.3 ได้รับการสนับสนุนแนะนำจากเจ้าหน้าที่					
38.4 ได้รับการสนับสนุนการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม					

- [] 46.9 อื่น ๆ (ระบุ).....
47. กรณีประสบปัญหาด้านพันธุ์ข้าว มีลักษณะปัญหาอย่างไร (เลือกตอบได้ มากกว่า 1 ข้อ)
- [] 47.1 พันธุ์ข้าวมีราคาแพง [] 47.2 แหล่งกระจายพันธุ์ข้าวมีน้อย
- [] 47.3 พันธุ์ข้าวมีคุณภาพต่ำ [] 47.4 อื่น ๆ (ระบุ).....
48. กรณีประสบปัญหาด้านที่ดิน มีลักษณะปัญหาอย่างไร (เลือกตอบได้ มากกว่า 1 ข้อ)
- [] 48.1 ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง [] 48.2 ที่ดินไม่มีเอกสารสิทธิ์
- [] 48.3 ที่ดินมีการรุกตัวของน้ำเค็ม [] 48.4 ที่ดินไม่มีความอุดมสมบูรณ์
- [] 48.5 อื่น ๆ (ระบุ).....
49. กรณีท่านประสบปัญหาด้านแรงงาน มีลักษณะปัญหาอย่างไร (เลือกตอบได้ มากกว่า 1 ข้อ)
- [] 49.1 ขาดแคลนแรงงานในครัวเรือน
- [] 49.2 ค่าจ้างแรงงานสูง
- [] 49.3 อื่น ๆ (ระบุ).....
50. กรณีท่านประสบปัญหาด้านปุ๋ย มีลักษณะปัญหาอย่างไร (เลือกตอบได้ มากกว่า 1 ข้อ)
- [] 50.1 ปุ๋ยมีราคาแพง [] 50.2 ปุ๋ยไม่ได้คุณภาพ
- [] 50.3 สูตรปุ๋ยที่มีในท้องตลาดไม่ตรงกับความต้องการ [] 50.4 อื่น ๆ (ระบุ).....
51. กรณีท่านประสบปัญหาด้านเงินทุน มีลักษณะปัญหาอย่างไร (เลือกตอบได้ มากกว่า 1 ข้อ)
- [] 51.1 ขาดแคลนเงินทุน [] 51.2 ดอกเบี้ยมีอัตราสูง
- [] 51.3 ขาดหลักทรัพย์ค้ำประกัน [] 51.4 อื่น ๆ (ระบุ).....
52. กรณีท่านประสบปัญหาด้านชลประทานและแหล่งน้ำ มีลักษณะปัญหาอย่างไร (เลือกตอบได้ มากกว่า 1 ข้อ)
- [] 52.1 ขาดแคลนแหล่งน้ำธรรมชาติ
- [] 52.2 อยู่นอกเขตชลประทาน
- [] 52.3 ขาดแคลนท่อและอุปกรณ์ส่งน้ำ
- [] 52.4 คลองส่งน้ำชำรุดเสียหาย
- [] 52.5 อื่น ๆ (ระบุ).....
53. กรณีประสบปัญหาด้านภัยธรรมชาติ มีลักษณะปัญหาอย่างไร (เลือกตอบได้ มากกว่า 1 ข้อ)
- [] 53.1 ภัยแล้ง [] 53.2 ฝนทิ้งช่วง
- [] 53.3 อุทกภัย [] 53.4 วัตภัย
- [] 53.5 อื่น ๆ (ระบุ).....
54. กรณีประสบปัญหาด้านโรค-ศัตรูข้าว มีลักษณะปัญหาอย่างไร (เลือกตอบได้ มากกว่า 1 ข้อ)
- [] 54.1 การระบาดของโรค
- [] 54.2 การรบกวนของศัตรูข้าว
- [] 54.3 การป้องกันและการกำจัด
- [] 54.4 ผลัดกันป้องกันและกำจัดโรคข้าวมีราคาแพง

- [] 54.5 การปล่อยสัตว์เลี้ยงทำความเสียหายในนาข้าว
- [] 54.6 อื่น ๆ (ระบุ).....

ภาคผนวก ก
ค่าความเชื่อมั่นของข้อคำถาม

Reliability Statistics			
			Cronbach's Alpha
			.833
			N of Items
			26
Item Statistics			
	Mean	Std. Deviation	N
C33.1	4.6333	.49013	30
C33.2	4.3333	.60648	30
C33.3	4.3333	.66089	30
C33.4	4.3667	.61495	30
C33.5	4.2333	.67891	30
C34.1	3.8000	.84690	30
C34.2	3.5000	.68229	30
C34.3	3.2667	.63968	30
C34.4	3.2333	.67891	30
C34.5	3.3000	.65126	30
C35.1	4.6333	.55605	30
C35.2	4.3000	.70221	30
C35.3	3.3667	.88992	30
C35.4	3.1000	.75886	30
C35.5	3.1000	.75886	30
C35.6	3.1000	.75886	30
C36.1	4.8333	.37905	30
C36.2	4.8000	.40684	30
C36.3	4.8000	.48423	30
C36.4	4.8000	.48423	30
C37.1	4.8000	.40684	30
C37.2	4.7333	.44978	30
C38.1	4.4333	.81720	30
C38.2	3.3667	.80872	30
C38.3	3.0000	.58722	30

Reliability Statistics				
			Cronbach's Alpha	N of Items
			.833	26
Item Statistics				
	Mean	Std. Deviation	N	
C38.4	2.9000	.71197	30	

ภาคผนวก ง

ผลการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการทำงาน
ชาวพันธุ์พื้นเมือง

การวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลความหมายผลการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนของการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการแปลความหมายและเพื่อความสะดวกในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

X ₁	แทน	อายุ
X ₂	แทน	ระดับการศึกษา
X ₃	แทน	จำนวนสมาชิกทั้งหมดในครัวเรือน
X ₄	แทน	จำนวนแรงงานในครัวเรือนที่ช่วยทำนาชาวพันธุ์พื้นเมือง
X ₅	แทน	รายได้รวมของครัวเรือน
X ₆	แทน	รายได้จากอาชีพหลักของครัวเรือน
X ₇	แทน	รายได้จากอาชีพเสริมของครัวเรือน
X ₈	แทน	รายจ่ายรวมของครัวเรือน
X ₉	แทน	จำนวนเงินออมของครัวเรือน
X ₁₀	แทน	จำนวนหนี้สินของครัวเรือน
X ₁₁	แทน	พื้นที่ทำนาชาวพันธุ์พื้นเมือง
X ₁₂	แทน	พื้นที่ที่มีกรรมสิทธิ์
X ₁₃	แทน	พื้นที่เช่า
X ₁₄	แทน	ระยะเวลาปลูก
X ₁₅	แทน	ปริมาณผลผลิต
X ₁₆	แทน	ปริมาณที่เก็บไว้บริโภค
X ₁₇	แทน	ปริมาณข้าวที่ไว้จำหน่าย
X ₁₈	แทน	ปริมาณข้าวที่เก็บไว้ทำพันธุ์ในรอบถัดไป
Y	แทน	ตัวแปรตาม คือ แรงจูงใจในการทำงานชาวพันธุ์พื้นเมือง

ผลการศึกษาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการทำงานชาวพันธุ์พื้นเมืองบริเวณคาบสมุทรสติงพระ จังหวัดสงขลา ดังแสดงในตารางที่ ง - 1

ตารางที่ ง - 1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

var	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	X ₇	X ₈	X ₉	X ₁₀	X ₁₁	X ₁₂	X ₁₃	X ₁₄	X ₁₅	X ₁₆	X ₁₇	X ₁₈	Y
X ₁	1	-.316**	-.203**	-.087	-.168**	-.012	-.141	-.125*	.075	-.120	-.056	-.058	-.001	.006	-.016	.074	-.093	-.153	.081
X ₂		1	.135**	.134**	.119*	.097	.103	.121*	.051	.237**	-.010	.000	.053	-.016	.061	.031	-.074	-.075	-.058
X ₃			1	.411**	.098	-.019	.007	.221**	.127	.127	.110*	.082	.033	-.070	.040	-.023	.111	.104	-.055
X ₄				1	.024	-.122*	.080	.058	.015	.091	.149**	.143*	.228*	.062	.094	-.040	.024	.262**	-.079
X ₅					1	.643**	.218**	.525**	.081	.161*	.259**	.234*	.305*	.060	.103*	-.036	.154*	.210*	.088
X ₆						1	-.334**	.440**	.156*	.104*	-.052	-.059	.146	-.017	.081	.010	.091	-.130	.047
X ₇							1	.073	-.185*	.032	.004	-.018	-.035	-.065	-.042	.035	.046	-.160	-.009
X ₈								1	-.001	.163*	.156*	.076	.137	.058	-.017	.009	.162	.009	.027
X ₉									1	.004	.117	.118	.032	-.071	-.003	.022	.019	-.028	.139*
X ₁₀										1	.194**	.160*	.233*	-.055	.041	.074	.027	.242	-.152*
X ₁₁											1	.766*	.846**	.085	.060	.026	.451**	.829**	-.047
X ₁₂												1	.473**	.083	.111*	-.023	.388**	.588**	-.063

var	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	X ₇	X ₈	X ₉	X ₁₀	X ₁₁	X ₁₂	X ₁₃	X ₁₄	X ₁₅	X ₁₆	X ₁₇	X ₁₈	Y
X ₁₃													1	.173	.044	.054	.292*	.673**	.042
X ₁₄														1	.138*	.013	.046	.069	.198**
X ₁₅															1	.044	.097	.032	.214**
X ₁₇																1	.401**	-.071	.101
X ₁₈																	1	.701**	-.040
X ₁₉																		1	-.156
Y																			1

หมายเหตุ: ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ ง - 1 พบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา คือ จำนวนเงินออมของครัวเรือนจำนวนหนี้สินของครัวเรือนระยะเวลาในการปลูก และปริมาณผลผลิต โดยที่ปัจจัยแต่ละตัวมีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองทั้งในทิศทางเดียวกันและทิศทางตรงกันข้าม ซึ่งผู้วิจัยสามารถอธิบายผลดังนี้

จำนวนเงินออมของครัวเรือนมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองสามารถอธิบายได้ว่าจำนวนเงินออมของครัวเรือนมากทำให้แรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองมาก เนื่องจากในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองแต่ละรอบของการปลูกตั้งแต่การเตรียมพื้นที่จนถึงการเก็บเกี่ยวผลผลิต ชาวนามีการลงทุนในส่วนของกำลังแรงงานและกำลังทรัพย์เพื่อใช้ในการทำนา เมื่อชาวนามีเงินออมมากก็ยิ่งทำให้มีแรงจูงใจในการทำนาข้าวเพิ่มมากขึ้น เพราะมีเงินในการลงทุน

จำนวนหนี้สินของครัวเรือนมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองสามารถอธิบายได้ว่าจำนวนหนี้สินของครัวเรือนมากเป็นแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองน้อย เนื่องจากข้าวพันธุ์พื้นเมืองส่วนใหญ่มีปริมาณผลผลิตที่น้อยกว่าข้าวพันธุ์ส่งเสริม อีกทั้งราคาของข้าวพันธุ์พื้นเมืองถูกกว่าข้าวพันธุ์ส่งเสริม ยิ่งหากชาวนามีหนี้สินมากก็จะมีแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่น้อย เพราะจะเลือกทำนาข้าวพันธุ์ส่งเสริมแทนเนื่องจากข้าวพันธุ์ส่งเสริมให้ผลผลิตที่ดีและมีราคาสูงรวมทั้งใช้ระยะเวลาในการปลูกที่สั้น ชาวนาจึงเลือกที่จะปลูกข้าวพันธุ์ส่งเสริมเพราะสามารถที่จะคืนทุนได้เร็วทำให้มีเงินใช้คืนหนี้ได้

ระยะเวลาในการปลูกมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง สามารถอธิบายได้ว่า ระยะเวลาในการปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่นานเป็นแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองมาก เนื่องจากชาวนาในพื้นที่คาบสมุทรสทิงพระโดยปกติจะมีการรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และมีกิจกรรมที่ทำร่วมกันในระหว่างการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองอยู่เป็นประจำ ถึงแม้ว่าข้าวพันธุ์พื้นเมืองจะใช้เวลาในการปลูกค่อนข้างนานแต่ชาวนายังคงมีการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองทั้งนี้ด้วยเหตุผลเพื่อการบริโภคในครัวเรือน ซึ่งเป็นวัฒนธรรมการกินของชาวนาที่ชอบในรสชาติและคุณภาพประโยชน์ของข้าวพันธุ์พื้นเมือง ตลอดจนพึงพอใจกับการมีเวลาในการรวมกลุ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน

ปริมาณผลผลิตมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง สามารถอธิบายได้ว่า การที่ผลผลิตข้าวพันธุ์พื้นเมืองมีค่อนข้างสูงทำให้ชาวนามีแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่สูงขึ้นตาม เนื่องจากข้าวพันธุ์พื้นเมืองเมื่อเปรียบเทียบกับข้าวพันธุ์

ส่งเสริมสามารถเจริญเติบโตได้ดีในทุกระบบนิเวศของพื้นที่คาบสมุทรสทิงพระ ซึ่งไม่ว่าจะปลูกในพื้นที่ใดก็สามารถให้ผลผลิตเฉลี่ยที่ใกล้เคียงกัน เมื่อมีปริมาณผลผลิตข้าวที่มากขึ้นก็สามารถจำหน่ายได้เพิ่มขึ้นส่งผลให้เกิดรายได้มากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของอัครพงศ์ และคณะ (2550) ที่ทำการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกพันธุ์ข้าวพื้นเมืองของเกษตรกรบนพื้นที่สูงในประเทศไทย พบว่าปัจจัยด้านผลผลิตมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกข้าวพันธุ์พื้นเมือง รองลงมาจากรายได้นอกฟาร์ม ซึ่งหากเกษตรกรมีรายได้นอกฟาร์มก็จะเน้นปลูกพันธุ์ที่ไม่ต้องดูแล

ภาคผนวก จ
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของระดับแรงจูงใจในการทำงานซ้ำในพื้นที่พื้นเมืองจำแนกตามอำเภอ

		ANOVA				
		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ด้านความมุ่งมั่นและความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวนา	Between Groups	2.992	3	.997	4.323	.005
	Within Groups	86.753	376	.231		
	รวม	89.745	379			
ด้านเศรษฐกิจและตลาด	Between Groups	24.552	3	8.184	32.135	.000
	Within Groups	95.75	376	.225		
	รวม	120.309	379			
ด้านสังคม	Between Groups	20.445	3	6.815	28.000	.000
	Within Groups	91.514	376	.225		
	รวม	111.959	379			
ด้านคุณลักษณะและ คุณสมบัติของพันธุ์ข้าว	Between Groups	2.615	3	6.815	2.101	.100
	Within Groups	156.006	376	.415		
	รวม	158.621	379			
ด้านระบบนิเวศ	Between Groups	18.818	3	6.275	15.499	.000
	Within Groups	152.178	376	.405		
	รวม	170.997	379			
ด้านการสนับสนุนของ ภาครัฐและองค์กร	Between Groups	44.639	3	14.880	37.352	.000
	Within Groups	149.782	376	.398		
	รวม	194.429	379			

ความแตกต่างของระดับแรงจูงใจในการทำงานซ้ำพินธุ์พื้นเมืองจำแนกตามอำเภอเป็นรายคู่

Multiple Comparisons										
Dependent Variable		(I) อำเภอ	(J) อำเภอ	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	Lower Bound	Upper Bound		
ด้านความมุ่งมั่นและ ความรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นชาวนา	LSD	สทิงพระ	สิงหนคร	.00080	.05373	.988	-.1049	.1065		
			ระโนด	.00585	.11616	.960	-.2226	.2342		
			กระเสสินธุ์	.28980*	.08436	.001	.1239	.4557		
		สิงหนคร	สทิงพระ	-.00080	.05373	.988	-.1065	.1049		
			ระโนด	.00505	.11697	.996	-.2249	.2350		
			กระเสสินธุ์	.28900*	.08548	.001	.1209	.4571		
		ระโนด	สทิงพระ	-.00585	.11616	.960	-.2342	.2226		
			สิงหนคร	-.00505	.11697	.966	-.2350	.2249		
			กระเสสินธุ์	.28395*	.13383	.035	.0208	.5471		
		กระเสสินธุ์	สทิงพระ	-.28980*	.08436	.001	-.4557	-.1239		
			สิงหนคร	-.28395*	.08548	.001	-.4571	-.1209		
			ระโนด	-.28395*	.13383	.035	-.5471	-.0208		
		ด้านเศรษฐกิจและ ตลาด	LSD	สทิงพระ	สิงหนคร	.39277*	.05645	.000	.2818	.5038
					ระโนด	.70877*	.12204	.000	.4688	.9487
					กระเสสินธุ์	.66377*	.08864	.000	.4895	.8381
สิงหนคร	สทิงพระ			-.39277*	.05645	.000	-.5038	-.2818		
	ระโนด			.31600*	.12289	.011	.0744	.5576		
	กระเสสินธุ์			.27100*	.08980	.003	.0944	.4476		
ระโนด	สทิงพระ			-.70877*	.12204	.000	-.9487	-.4688		
	สิงหนคร			-.31600*	.12289	.011	-.5576	-.0744		
	กระเสสินธุ์			-.04500	.14061	.749	-.3215	.2315		
กระเสสินธุ์	สทิงพระ			-.66377*	.08864	.000	-.8381	-.4895		
	สิงหนคร			-.27100*	.08980	.003	-.4476	-.0944		
	ระโนด			.04500	.14061	.749	-.2315	.3215		

Multiple Comparisons										
Dependent Variable		(I) อำเภอ	(J) อำเภอ	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	Lower Bound	Upper Bound		
ด้านสังคม	LSD	สทิงพระ	สิงหนคร	.22440*	.05519	.000	.1159	.3329		
			ระโนด	.67135*	.11930	.000	.4368	.9059		
			กระแสดินธุ์	.68240*	.08665	.000	.5120	.8528		
		สิงหนคร	สทิงพระ	-.22440*	.05519	.000	-.3329	-.1159		
			ระโนด	.44695*	.12014	.000	.2107	.6832		
			กระแสดินธุ์	.45800*	.08779	.000	.2854	.6306		
		ระโนด	สทิงพระ	-.67135*	.11930	.000	-.9059	-.4368		
			สิงหนคร	-.44695*	.12014	.000	-.6832	-.2107		
			กระแสดินธุ์	.01105	.13746	.936	-.2592	.2813		
		กระแสดินธุ์	สทิงพระ	-.68240*	.08665	.000	-.8528	-.5120		
			สิงหนคร	-.45800*	.08779	.000	-.6306	-.2854		
			ระโนด	-.01105	.13746	.936	-.2813	.2592		
		ด้านคุณลักษณะและคุณสมบัติของพันธุ์ข้าว	LSD	สทิงพระ	สิงหนคร	-.02114	.07206	.769	-.1628	.1205
					ระโนด	.21491	.15577	.169	-.0914	.5212
					กระแสดินธุ์	.21886	.11313	.054	-.0036	.4413
สิงหนคร	สทิงพระ			.02114	.07206	.769	-.1205	.1628		
	ระโนด			.23605	.15685	.133	-.0724	.5445		
	กระแสดินธุ์			.24000*	.11462	.037	.0146	.4654		
ระโนด	สทิงพระ			-.21491	.15577	.169	-.5212	.0914		
	สิงหนคร			-.23605	.15685	.133	-.5445	.0724		
	กระแสดินธุ์			.00395	.17947	.982	-.3489	.3568		
กระแสดินธุ์	สทิงพระ			-.21886	.11313	.054	-.4413	.0036		
	สิงหนคร			-.24000*	.11462	.037	-.4654	-.0146		
	ระโนด			-.00395	.17947	.982	-.3568	.3489		

Multiple Comparisons										
Dependent Variable		(I) อำเภอ	(J) อำเภอ	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	Lower Bound	Upper Bound		
ด้านระบบนิเวศ	LSD	สทิงพระ	สิงหนคร	.18140*	.07117	.011	.0415	.3213		
			ระโนด	.66667*	.15385	.000	.3642	.9692		
			กระแสดินธุ์	.64890*	.11174	.000	.4292	.8686		
		สิงหนคร	สทิงพระ	-.18140*	.07117	.011	-.3213	-.0415		
			ระโนด	.48526*	.15492	.002	.1806	.7899		
			กระแสดินธุ์	.46750*	.11321	.000	.2449	.6901		
		ระโนด	สทิงพระ	-.66667*	.15385	.000	-.9692	-.3642		
			สิงหนคร	-.48526*	.15492	.002	-.7899	-.1806		
			กระแสดินธุ์	-.01776	.17726	.920	-.3663	.3308		
		กระแสดินธุ์	สทิงพระ	-.64890*	.11174	.000	-.8686	-.4292		
			สิงหนคร	-.46750*	.11321	.000	-.6901	-.2449		
			ระโนด	.01776	.17726	.920	-.3308	.3663		
		ด้านการสนับสนุนของภาครัฐและองค์กร	LSD	สทิงพระ	สิงหนคร	-.00781	.07061	.912	-.1466	.1310
					ระโนด	.74561*	.15263	.000	.4455	1.0457
					กระแสดินธุ์	1.02094*	.11085	.000	.8030	1.2389
สิงหนคร	สทิงพระ			.00781	.07061	.912	-.1310	.1466		
	ระโนด			.75342*	.15369	.000	.4512	1.0556		
	กระแสดินธุ์			1.02875*	.11231	.000	.8079	1.2496		
ระโนด	สทิงพระ			-.74561*	.15263	.000	-1.0457	-.4455		
	สิงหนคร			-.75342*	.15369	.000	-1.0556	-.4512		
	กระแสดินธุ์			.27533	.17586	.118	-.0705	.6211		
กระแสดินธุ์	สทิงพระ			-1.02094*	.11085	.000	-1.2389	-.8030		
	สิงหนคร			-1.02875*	.11231	.000	-1.2496	-.8075		
	ระโนด			-.27533	.17586	.118	-.6211	.0705		

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

ภาคผนวก ฉ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติอนุมานโดยอาศัยเทคนิคการวิเคราะห์ความถดถอยพหุเชิงเส้น (Multiple Regression Analysis) ดังนั้นก่อนการวิเคราะห์ข้อมูลจึงได้ทำการตรวจสอบประชากรตามเงื่อนไขการวิเคราะห์ความถดถอยพหุเชิงเส้น โดยมีเงื่อนไขดังนี้

1. การตรวจสอบความผิดปกติของข้อมูล (Outlier)

ตารางที่ ฉ - 1 ค่า Cook's distance ของ ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์

	N	Range	Minimum	Maximum
Cook's Distance Valid	64	0.893	0.000	0.893
Valid N (listwise)	64			

จากข้อมูลในตารางที่ ฉ - 1 ได้จากการคำนวณ พบว่า ค่า Cook's distance ของข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ อยู่ระหว่าง 0 - 0.893 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 1 จึงสามารถสรุปได้ว่าไม่มีความผิดปกติของข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์

2. ตัวแปรตามและค่าความคลาดเคลื่อนเป็นตัวแปรที่มีการแจกแจงแบบปกติ (Test of Normality)

การทดสอบการแจกแจงของตัวแปรตามและค่าความคลาดเคลื่อน โดยวิธีการทดสอบสำหรับ จะตรวจสอบด้วยวิธี Kolmogorov - Smirnov Test โดยมีระดับนัยสำคัญที่มากกว่า 0.05

ตารางที่ ฉ - 2 Test of Normality ของตัวแปรตามและค่าความคลาดเคลื่อน

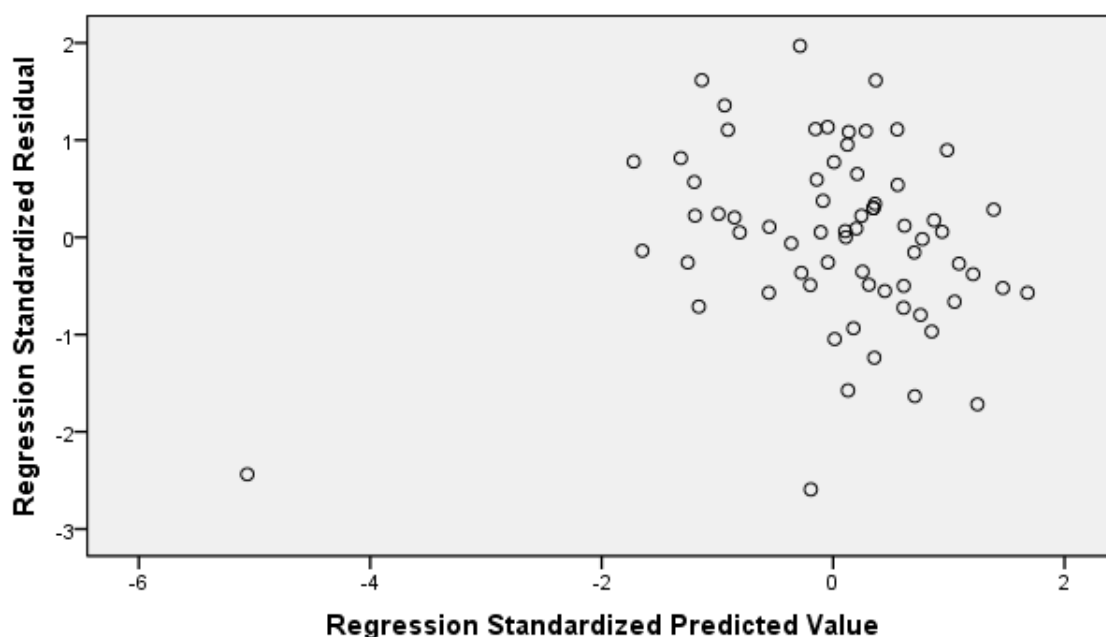
Variable	Kolmogorov-Smirnov		
	Statistic	df	Sig.
Unstandardized Residual	0.087	380	0.000

ผลการทดสอบดังตารางที่ ฉ - 2 มีระดับนัยสำคัญหรือค่า Sig = 0.000 น้อยกว่า 0.05 แสดงว่าตัวแปรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีการแจกแจงแบบไม่ปกติ แต่จากการทบทวนวรรณกรรมพบทฤษฎีแนวโน้มนำเข้าสู่ส่วนกลาง (Central Limit Theorem) ซึ่งระบุว่า สำหรับประชากรใด ๆ ถ้าเก็บตัวอย่างในจำนวนที่มากพอ การกระจายของค่าตัวอย่างดังกล่าวจะมีแนวโน้มใกล้เคียงกับการกระจายแบบธรรมชาติ (Normal Distribution) ซึ่งทฤษฎีแนวโน้มนำเข้าสู่ส่วนกลางระบุว่าจำนวนของกลุ่มตัวอย่างที่ทำให้การแจกแจงเป็นแบบปกติ ควรมีมากกว่า 30 ตัวอย่าง ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้มีจำนวนกลุ่ม

ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ทั้งหมด 380 ตัวอย่าง ถือว่าตัวแปรตามและค่าความคลาดเคลื่อนเป็นตัวแปรที่มีการแจกแจงแบบปกติ

3. ค่าแปรปรวนของความคลาดเคลื่อนเป็นค่าคงที่ที่ไม่ทราบค่า (Homoscedasticity)

เพื่อทดสอบว่าค่าแปรปรวนของความคลาดเคลื่อนเป็นค่าคงที่ โดยพิจารณาแผนภาพการกระจาย Scatter Plot หากค่าความคลาดเคลื่อนเปลี่ยนแปลงใกล้ศูนย์ หรือมีการเปลี่ยนแปลงในช่วงแคบ แสดงว่า ค่าแปรปรวนของความคลาดเคลื่อนที่เกิดจากการพยากรณ์นั้นเป็นค่าคงที่

ภาพที่ ข-1 แผนภาพการกระจาย Scatter Plot ของตัวแปรตาม

จากการพิจารณาแผนภาพการกระจาย Scatter Plot พบว่าค่าความคลาดเคลื่อนส่วนใหญ่กระจายอยู่เหนือและใต้ระดับ 0 ซึ่งจากการกระจายตัวอยู่ในช่วงแคบ ไม่ว่า Y จะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด ดังนั้นจึงสรุปว่าค่าความแปรปรวนของความคลาดเคลื่อนเป็นค่าคงที่

4. ค่าความคลาดเคลื่อนแต่ละค่าเป็นอิสระกัน (Autocorrelation)

ตัวแปรอิสระต้องเป็นข้อมูลที่ไม่มีความสัมพันธ์ภายในตัวเอง หรือที่เรียกว่า การไม่เกิด Autocorrelation โดยใช้ค่า Durbin-Watson ในการทดสอบว่าตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์ภายในตัวเองหรือไม่ โดยมีเกณฑ์ในการวัดค่า Durbin-Watson ดังนี้

มีค่าอยู่ในช่วง 1.5 - 2.5 แสดงว่ามีความเป็นอิสระ

มีค่าอยู่ในช่วง 2.6 - 4.0 แสดงว่ามีความสัมพันธ์กันในทิศทางลบ

มีค่าอยู่ในช่วง 0 - 1.4 แสดงว่ามีความสัมพันธ์กันในทิศทางบวก

หากค่า Durbin-Watson มีค่าน้อยกว่า 1.5 และมากกว่า 2.5 แสดงว่าเกิด Autocorrelation หรือตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์ภายในตัวเอง ซึ่งจะทำให้การคำนวณในสมการการวิเคราะห์ความถดถอยพหุเชิงเส้นมีปัญหา

ตารางที่ ๓ - 3 Model Summary ของกลุ่มตัวอย่าง

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Durbin-Watson
1	0.701	0.491	0.378	0.293	2.026

จากการพิจารณาค่า Durbin - Watson ในตารางพบว่า ค่า Durbin - Watson มีค่าอยู่ระหว่าง 1.5 - 2.5 แสดงว่าตัวแปรอิสระที่นำมาใช้ในการทดสอบไม่มีความสัมพันธ์ภายในตัวเอง อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ค่าความคลาดเคลื่อนแต่ละค่าเป็นอิสระกัน (Autocorrelation) มักจะใช้กับข้อมูลที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับเวลา หรือ Time series

1.5 ตัวแปรอิสระแต่ละตัวต้องไม่มีความสัมพันธ์กัน (Multicollinearity)

เงื่อนไขข้อหนึ่งในการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) คือ ตัวแปรอิสระแต่ละตัวต้องเป็นอิสระกัน โดยการตรวจสอบเงื่อนไขนี้จะตรวจสอบโดยการใช้ค่าสถิติ Tolerance และ ค่า Variance Inflation Factor (VIF) ถ้าหากค่า Tolerance ของตัวแปร เข้าใกล้ 1 แสดงว่าตัวแปรเป็นอิสระจากกัน แต่ถ้าค่าใกล้ ศูนย์แสดงว่าเกิดปัญหา Multicollinearity และ ค่า Variance Inflation Factor หากมีค่าใกล้ 10 มากแสดงว่าระดับความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระในสมการการวิเคราะห์ความถดถอยพหุเชิงเส้นมีมาก นั่นคือ เกิดปัญหา Multicollinearity และจากการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระพบว่าค่า Tolerance และ Variance Inflation Factor มีค่าดังนี้

ตารางที่ ๓ - 4 ค่า Tolerance และ Variance Inflation Factor (VIF) ของตัวแปรอิสระ

Independent Variable	Collinearity Statistics	
	Tolerance	VIF
อายุ	0.704	1.420
รายได้จากอาชีพหลัก	0.551	1.814
จำนวนหนี้สิน	0.890	1.124
พื้นที่ทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมือง	0.536	1.866

Independent Variable	Collinearity Statistics	
	Tolerance	VIF
ระยะเวลาปลูก	0.747	1.339

จากตารางที่ ๓ - 4 พบว่าค่า Tolerance ของตัวแปรมีค่าไม่ใกล้ศูนย์ 0 และมีค่า Variance Inflation Factor มีค่าน้อยกว่า 10 ทุกตัว ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าตัวแปรอิสระทุกตัวไม่มีระดับความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เป็นตัวแปรที่อิสระต่อกัน ซึ่งถือว่าระดับความสัมพันธ์ของตัวแปรทุกตัวไม่ก่อให้เกิด Multicollinearity

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ สกุล นางสาวสุชานาถ โปธิกุล

รหัสประจำตัวนักศึกษา 6010620046

วุฒิการศึกษา

วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
วิทยาศาสตร์บัณฑิต (เกษตรศาสตร์)	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	2559

ทุนการศึกษา

- ทุนผลการเรียนดีเด่นเข้าศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา
- ทุนอุดหนุนการวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ จากบัณฑิตวิทยาลัย
- ทุนสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์ จากคณะกรรมการวิทยากรธรรมชาติ

การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

สุชานาถ โปธิกุล และพิไลวรรณ ประพฤติ. 2560. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองของชาวนาในอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา. การประชุมวิชาการพืชศาสตร์ ครั้งที่ 4 ณ ห้อง 260 คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ระหว่างวันที่ 17 - 18 สิงหาคม 2560 ภายใต้หัวข้อ: วิจัยทางพืชศาสตร์ สร้างนวัตกรรม นำพาเกษตรยั่งยืน.

สุชานาถ โปธิกุล และพิไลวรรณ ประพฤติ. 2561. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อแรงจูงใจในการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองของชาวนาในอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา. วารสารพืชศาสตร์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 3. (ยังไม่ระบุเลขหน้า).